

VERSLAG

VAN HET EEN EN DERTIGSTE CONGRES
DER SOCIAAL-DEMOCRATISCHE ARBEIDERS-
PARTIJ IN NEDERLAND, GEHOUDEN
OP ZATERDAG 16, ZONDAG 17 EN
MAANDAG 18 APRIL 1927
TE UTRECHT

N.V. „ONTWIKKELING” — AMSTERDAM

VERSLAG

VAN HET EEN EN DERTIGSTE CONGRES
DER SOCIAAL-DEMOCRATISCHE ARBEIDERS-
PARTIJ IN NEDERLAND, GEHOUDEN
OP ZATERDAG 16, ZONDAG 17 EN
MAANDAG 18 APRIL 1927
TE UTRECHT

N.V. „ONTWIKKELING” — AMSTERDAM

Om één uur opende de Partijvoorzitter, HENRI POLAK, het Congres met de volgende rede:

„Waarde Partijgenooten.

Namens het Bestuur onzer Partij heb ik de eer u, afgevaardigden der afdeelingen en genoodigden, hartelijk welkom te heeten en het vertrouwen uit te spreken, dat uwe beraadslagingen, als steeds, van kameraadschappelijken aard en voor onze goede zaak vruchtdragend mogen zijn.

Nu ik weder, na een en twintig jaren, het voorrecht heb een Congres onzer Partij te mogen presideeren, gevoel ik, mijn werk niet te kunnen aanvangen, zonder hartelijken dank en oprechte hulde gebracht te hebben aan mijn voorganger, die gedurende dat geheele tijdperk aan het hoofd van de leiding onzer Partij gestaan en zijn zware taak op voortreffelijke en bijna onnavolgbare wijze vervuld heeft, aan partijgenoot Vliegen. (*Applaus.*)

Een voortreffelijken voorzitter heeft de Partij in hem verloren en het zal mij, zijn opvolger, niet gemakkelijk vallen hem te evenaren. Dat het vorige Congres mij eenstemmig heeft geroepen om zijn zetel in te nemen en dus in mij een groot vertrouwen heeft gesteld, voor hetwelk ik zeer erkentelijk ben, maakt de zaak voor mij dubbel moeilijk. Doch ik beloof mijn best te zullen doen en beveel mij aan in de medewerking van het Congres, die *ik*, meer dan een ander, behoef, om de besprekingen in het goede spoor en binnen redelijke grenzen te kunnen houden, zóó, dat het zijne agenda kunne afdoen, op een wijze, die ieder tot tevredenheid stemmen en de Partij tot heil strekken zal.

Laat ons nu, alvorens onzen arbeid aan te vangen, degenen herdenken, die in het jaar, sinds het vorige Congres verlopen, uit het leven zijn gescheiden — het leven dat zij aan de heilige zaak van het Socialisme hadden gewijd.

Ik verzoek u, hunne namen staande en eerbiedig te willen aanhooren.

Ik noem:

A. T e e s i n k , wethouder te Deventer.

R. v a n Z i n d e r e n B a k k e r , een van de veteranen onzer arbeidersbeweging.

H i j m a n O v e r s t , lid van den Gemeenteraad van Amsterdam.

H e r m a n v a n D i j k h u i z e n , redacteur van „Voorwaarts”.

Robert Dissman, voorname persoonlijkheid in de Duitse Vakbeweging.

Richard Fischer, lid van den Duitschen Rijksdag.

Fritz Zubeil, een van de veteranen der Duitse Sociaal-Democratie, en verder de ongenoemden, die hier en elders naar de mate hunner krachten de arbeidersbeweging gediend hebben.

Even voor het Congres aanving, zegt spr., ontving de „Volk”-redactie het bericht van een mijnramp in de Borinage, waarbij meer dan dertig slachtoffers vielen. Spr. herdenkt deze gevallen op het slagveld van den arbeid en stelt voor een telegram aan de Belgische partij te zenden, waarin leedwezen over deze ontzettende ramp betuigd wordt.

Indien wij hierna een blik slaan op de voornaamste gebeurtenissen, welke gedurende het verslagjaar in binnen en buitenland hebben plaats gegrepen, dan valt de aandacht onmiddellijk op de werkstaking der kolenmijnwerkers in het Britsche Rijk, die ingeluid werd door eene algemeene werkstaking, welke ten doel had den strijd der mijnwerkers snel den gewenschten uitslag te bezorgen. Deze laatste was een mislukking en daardoor tevens een waarschuwing voor degenen, die, in landen, waar de arbeiders veel minder sterk georganiseerd zijn dan in Groot-Brittannië en er van eenheid, als in dat land bestaat, geen sprake is, doorgaan de algemeene werkstaking aan te bevelen en voor te stellen als *het* middel tot het verwezenlijken van allerlei verlangens. Wij zijn hier niet geroepen tot het behandelen van de staking der mijnwerkers zelve en dus zij volstaan met het uitspreken van onzen eerbied voor de Britsche mijnwerkers, die in een langen en hopeloozen strijd heldhaftig stand hielden, doch ons leedwezen tevens, dat deze energie verspild geworden is.

Deze werkstaking was wellicht het voornaamste incident in den kamp, in alle landen gevoerd, tegen de pogingen der werkgevers, sinds 1920, om de arbeidsvoorwaarden onlaag te drukken. Wij hebben in dat streven der ondernemers niet te zien een boosaardigen opzet om de arbeidersklasse te doemen tot een leven van ontbering, doch een demonstratie van hun onmacht om aan de crisis, door en na den oorlog ontstaan, een einde te maken — van de onmacht van het zijn ondergang naderende kapitalisme, om de voortbrenging op redelijke wijze in de behoeften der menschheid te doen voorzien. De vakbeweging verzet zich uit alle macht tegen de averechtsche middelen, met welke de werkgevers pogen opnieuw orde te brengen in den wanhopigen toestand, veroorzaakt door eene maatschappelijke orde, welker voorvechters zij zijn, middelen, die slechts de wantoestanden kunnen vergrooten. De sociaal-democratie verleent daarbij haar steun, doch maakt zich tevens op, om krachtadiger dan ooit de afbraak van het uitgeleefde kapitalisme te bevorderen en ter zelfder tijd de grondslagen eener nieuwe economische ordening te leggen, die wij *medezeggenschap* en *socialisatie* noemen.

Er is dus geen rust in het economische leven — kan er ook niet zijn. Doch in het politieke leven evenmin. Dat de wereldoorlog van 1914—'18 een einde zou maken aan de mogelijkheid van nieuwe oorlogen, zooals destijds als leuze gold, is gebleken eene illusie te zijn. De legers en vloten zijn er nog steeds, de bewapeningen zijn niet verminderd en de wetenschap wordt misbruikt tot het uitdenken van steeds geduchter verdelgingsmiddelen, die gruwelen zullen moeten aanrichten van een omvang en een ijselijkheid, waarbij zelfs die van den jongsten oorlog verbleeken. De oude wedloop in oorlogstoerusting duurt dus voort. Maar er is alom de wil tot vrede, zegt men. O ja, maar deze heette er vóór den laatsten oorlog óók te zijn en toen óók hielden velen vol, dat niemand oorlog zou durven ontketenen. Zal het nu anders zijn? Misschien. Doch waar thans eenige volken hunne vrijheid verloren en zich te voegen hebben naar den wil van dictators, die, om zich te handhaven, of om de verfoeilijke soort nationalisme, die zij noodig hebben, aan te wakkeren, oorlog kunnen behoeven, blijft de kans op nieuwen krijg bestaan. De bandiet, die het Italiaansche volk knevelde, heeft reeds herhaaldelijk met den sabel gerammeld en is met zijn expansie-zucht een permanent gevaar voor den vrede. Daarnevens blijven de gebeurtenissen in het Verre Oosten, gevolgen van den vloek, die op de booze daad rust, een bron van oorlogsgevaar, die niet geringschat moet worden.

Nu ik van Italië spreek, meen ik te moeten herinneren aan den strijd onzer partijgenooten in dat land en van hen, die het ontvlucht zijn en aan het Matteotti-fonds, waaraan onze Partij f 6000.— heeft bijgedragen, verhoudingsgewijs het allerhoogste bedrag dat door de landen is bijeengebracht. Moge deze onze daad er toe bijdragen de Italiaansche sociaaldemocratie in staat te stellen haar ouden strijd opnieuw en krachtig te vervolgen. (*Applaus.*)

Zeker, de Volkenbond is daar en zijne beteekenis mag niet onderschat worden. Doch men mag deze ook niet overschatten. De macht van den Volkenbond is nog zeer beperkt en zijn politieke invloed reikt nog niet zeer ver. Op het gebied der wereld-economie kan hij zich nagenoeg niet doen gelden, terwijl toch het handhaven van den wereldvrede voor een aanzienlijk gedeelte afhankelijk is van, en in verband staat met de economische verhoudingen, in den uitgebreidsten zin des woords.

Het is en blijft dus de taak van het socialistisch denken en handelende gedeelte der arbeidersklasse, om alles in het werk te stellen, dat tot het afwenden van alle oorlogsgevaar, tot het onmogelijk maken van oorlogvoering bijdragen kan. Nevens anderen, op wier verdiensten ik niets zal afdingen, mag er in dezen kring op gewezen worden, dat onze partijgenooten, wier stem in de raadsalen van den Volkenbond weerklinken kan, dan ook immer in dezen geest gehandeld hebben. Ik wijs hier op de onverflauwde bemoeiingen van onzen betreunden Branting, van Boncour en

Jouhaux, van Vandervelde en Debrouckère, van Macdonald en van onzen eigen Oudegeest, wien wij allen dank en hulde brengen voor hetgeen zij in het belang der menschheid en der menscheijkheid hebben verricht en ongetwijfeld nog zullen verrichten. (*Applaus.*)

Daarnevans zij vooral gewezen op den arbeid van onze Deensche vrienden in het nu afgetreden kabinet-Stauning en op hetgeen onze Tweede Kamerfractie, onder aanvoering van den hardnekkigen en onvermoeibaren Ter Laan heeft gedaan, om Denemarken en Nederland te verlossen van den looden last van het militarisme. (*Luid applaus.*)

Deze pogingen zijn niet geslaagd. Doch dit heeft ginds noch hier ontmoediging gebracht. Wij wisten natuurlijk wel, dat wij niet slagen zouden. Ons Ontwapenings-wetsontwerp is te beschouwen als de eerste mijlpaal op den weg, die naar ontwapening en wereldvrede leidt. Hij moge lang zijn, deze weg, doch wij zullen hem afleggen en mijlpaal na mijlpaal planten, steeds verder en nooit terug — wij mogen hem voortdurend versperd vinden, doch wij zullen de versperringen opruimen — wij zullen den weg banen, verbreedden, vrij maken, steeds groeiende scharen werkers tot ons trekken en aldus onweerstaanbaar voortgaan, tot het doel bereikt zal zijn: de eeuwige vrede. (*Applaus.*)

Als wij het hoofd omwenden en terugblikken op de gebeurtenissen in onze onmiddellijke omgeving, dan wordt het oog het eerst geboeid door de groote gebeurtenis, die met het zooeven gezegde rechtstreeks verband houdt: de grootsche betooging te 's-Gravenhage op 19 September '25, en daarnevens het Ontwapenings-Congres van den dag te voren.

De herinnering aan de zaal van „Seinpost”, vol ernstige mannen en vrouwen, luisterend naar de woorden dergenen, die het Rapport der Ontwapenings-Commissie verdedigden — de levendige lichtstoet der in veerkrachtigen stap marcheerende A. J. C.-ers, voorbijtrekkend, als een glanzende toekomst-belofte, tegen den donkeren achtergrond van den nacht die hing over de zacht-ruischende zee — de ontzaglijke, geestdriftige massa op het in zonnegloed blakende veld van „Houtrust”, de tallooze kleurige vlaggen uitwaaierend boven de menigte, tusschen welke hier en ginds onze liederen opklonken en onze jeugd speelde, danste en zong — de geweldige stoet, die, uren achtereen, opgewekt en vastberaden tevens, trok door de arbeiderswijken, hoop brengend en moed voor den komenden strijd — de gedachte aan de blijmoedige offervaardigheid, die duizendtallen aan den dag gelegd hadden, om den 19^{en} September 1926 te maken tot een dag der dagen in de geschiedenis onzer beweging — dit alles tezamen is onvergetelijk en zal blijven een der licht- en hoogtepunten in de geschiedenis onzer beweging.

Nimmer heeft ons land een zoo groote en grootsche betooging aanschouwd — nimmer is er eene geweest, die een zoo geweldigen indruk heeft gemaakt, zooveel moed, hoop en

vertrouwen heeft geschonken aan hen, die in ontwapening, normalen arbeidsdag en industrieele democratie de eerste voorwaarden zien voor een blijde toekomst.

Onze betooging heeft het verkondigd aan het geheele Nederlandsche volk, dat het ons ernst is en dat niet versaaagd en niet gerust zal worden, vóór deze voorwaarden in vervulling zullen zijn gegaan. (*Applaus.*)

Het Internationale Jeugdfeest, op de Pinksterdagen van 1926 te Amsterdam, moet mede genoemd worden als een der blijde, hoop en vertrouwen gevende momenten in het jaar dat achter ons ligt.

Er is meer van dezen aard.

Daar is bijvoorbeeld, de opening van dit gebouw, waarin wij ons Congres houden — een gebouw even groot als fraai, een unicum in ons land — het gebouw eener vakvereeniging, die, nog geen kwart eeuw geleden uiteengeslagen na een rampspoedigen strijd, thans tot de sterkste des lands behoort en dit schoone tehuis heeft kunnen stichten. Toen ik op den openingsdag, op dit zelfde podium een van de directeuren der Nederlandsche Spoorwegen had zien staan, om de feestvierende vereeniging geluk te wenschen, toen kon ik niet nalaten er op te wijzen, hoeveel er in vijf en twintig jaren veranderd is — en niet alleen hier, doch in ons geheele land, met onze Partij, met onze beweging, wat aantal, invloed en beteekenis betreft, en ik ben overtuigd, dat degene die over 25 jaren deze plaats zal bezetten, met nog oneindig grootere voldoening zal kunnen wijzen op hetgeen dan in en door onze Partij en vakbeweging bereikt en tot stand gebracht zal zijn. (*Applaus.*)

Dan is daar verder de stichting van het Troelstra-Oord, dat nu zijn voltooiing nadert en weldra zijn bestemming van rust- en studiecentrum zal verkrijgen. Binnen korten tijd zullen onze oogen het aanschouwen en tot in lengte van dagen zal het daar staan, te midden van het Veluwsche heuvellandschap, als een monument, dat onze vakbeweging zich zelf gesticht heeft, toen zij het stichtte ter eere van den man, die tot den laatsten druppel zijner krachten gegeven heeft aan de klasse, aan wier spits hij zich stelde en dien wij, zoo lang wij leven zullen, als nu, in dankbaarheid en eerbied zullen gedenken. (*Luid, langdurig applaus.*)

Bij de verkiezing van een gedeelte van de Eerste Kamer, welke in 1926 plaats had, vermochten wij onze positie te handhaven.

Over den algemeenen gang van zaken in onze Partij kunnen wij redelijk tevreden zijn. De inzinking, die weliswaar nooit hevig, doch wel betreuenswaardig was, is verdwenen; ons ledental is weer stijgende en daarbij is het vooral verheugend, dat het aantal vrouwen, hetwelk tot ons komt, zeer bevredigend is, dank zij ongetwijfeld mede den arbeid van onzen Bond van Vrouwenclubs.

Er wordt naar gestreefd, om de betrekkingen tusschen het N. V. V. en onze Partij afdoende te regelen. Een gemengde commissie is daartoe aan den arbeid. De zaak is oud, zoo

oud als onze beweging zelve. Herhaaldelijk heeft men gepoogd eene bevredigende regeling in het leven te roepen. Men is er tot nog niet in geslaagd. Doch er bestaat reden om de verwachting uit te spreken, dat het gewenschte resultaat thans bereikt zal worden en een vaste, georganiseerde samenwerking tusschen beide lichamen binnen niet zeer langen tijd werkelijkheid zal zijn. (*Instemming.*)

Van belangrijke beteekenis is de uitbreiding, die ons partij-orgaan „Het Volk” onlangs ondergaan heeft. Eene algemeene vergrooting van het blad had op 1 Januari 1927 plaats, terwijl het, door invoering van een foto-bladzijde en andere bijdragen eene aanzienlijke verbetering onderging. Dit ging gepaard met een flinke actie in het geheele land tot het winnen van abonne's, die weliswaar niet alles bracht, dat er van verwacht werd, maar toch wel bevredigende resultaten bereikte.

De „Voorwaarts”, ons andere partij-orgaan maakt het goed en is bezig aan de technische voorbereiding van uitbreiding en verbetering, die het blad nog beter zullen doen gaan.

Hiermede is echter geenszins het vraagstuk der Partij-pers opgelost. Er heerscht geen tevredenheid op dit stuk. In verschillende steden en centra des lands wenscht men eigen dagbladen. Om plaatselijke weekbladen wordt gevraagd. Velen wenschen een algemeen weekblad voor het geheele land. Amsterdam wil het formaat van „Het Volk” vergroot hebben.

Ik kan het Congres mededeelen, dat het Partijbestuur zich even ernstig als onophoudelijk met deze aangelegenheid bezig houdt. Het is nog niet zoo ver gevorderd, dat het positieve mededeelingen, laat staan toezeggingen doen kan. Maar wel kan gezegd worden, dat er aanleiding bestaat tot het koesteren van de verwachting, dat binnen redelijken tijd aan redelijke verlangens op het stuk van dag- en andere bladen voldaan zal kunnen worden. (*Instemming en gelach.*)

Indien ik het geheele terrein onzer organisatie en activiteit overzie, dan geloof ik te mogen vaststellen, dat wij redenen hebben, niet om tevreden te wezen — want dat zijn wij nooit — doch om ons eenigszins optimistisch gestemd te gevoelen. De verkiezingen voor de Provinciale Staten, die juist achter ons liggen, hebben het bewijs geleverd, dat onze werfkracht, onze invloed op het kiezerscorps, niet geringer zijn geworden; wij hebben alweer terrein gewonnen, zij het ook in bescheiden mate. Het aantal zetels, dat wij thans in de Staten der 11 provinciën bezetten, is gestegen van 107 tot 120. Het aantal stemmen op onze kandidaten uitgebracht, steeg van 503.556 in 1923 tot 609.010 ditmaal. Al is de vooruitgang niet buitengewoon, toch mag een stijging van het stemmental met 106.000, zelfs gelet op den groei van de bevolking des lands, bevredigend genoemd worden, vooral omdat het een Staten-verkiezing was, bij welke dikwijls de middenstof andere overwegingen laat gelden, dan bij

Kamerverkiezingen, zoodat in het algemeen bij deze verkiezingen minder druk gestemd wordt, dan bij die voor Kamer en Gemeenteraden. Wij zijn wederom vooruitgegaan en dus kunnen wij met hoop en vertrouwen de verkiezingen voor de Gemeenteraden, die wij nu voor den boeg hebben, tegemoet zien, zeker wanneer, zooals verwacht mag worden, onze mannen en vrouwen aan de verkiezings-actie al den tijd en al de energie zullen wijden, over welke zij beschikken.

Zijn deze verkiezingen achter den rug, dan wacht ons het gewone werk, dat van propaganda en organisatie, van scholing en ontwikkeling, van maatschappelijke en politieke activiteit, dat nimmer verflauwen mag. Voor ons geldt niet de oud-Hollandsche spreuk: „Rust een weinig”, doch de Fransche aansporing: „Repos ailleurs”: rust elders. Hier, in deze kapitalistische maatschappij kunnen wij, mogen wij en zullen wij niet rusten.

Door rusteloozen, nimmer verflauwend en nooit versagenden arbeid is onze Partij in betrekkelijk weinige jaren gegroeid van een onaanzienlijk groepje tot een machtige, invloedrijke organisatie, die meer dan een vierde deel van het Nederlandsche volk achter zich heeft. Door arbeid van gelijken aard zullen wij haar in veel korteren tijd maken tot de sterkste politieke partij des lands en aldus den weg banen tot de groote veranderingen, die de sociaal-democratie zal brengen in de economische structuur der samenleving, die op hare beurt de baan zullen vrij maken voor de groot-sche metamorphose, die het doel van ons denken, ons streven en ons strijden is.

In het vertrouwen, dat wij in de drie dagen, voor onzen arbeid bestemd, er iets toe zullen bijdragen om dit doel nader te komen, verklaar ik dit 31ste Congres onzer Partij voor geopend. (*Luid applaus.*)

Begroetingen en mededeelingen.

De VOORZITTER begroet dan het bestuur van het N. V. V., dat hier aanwezig is. Moge deze aanwezigheid een voorteken zijn van de goede, blijvende samenwerking, waarop spr. zoeven wees.

Mr. v. d. Bergh en E. J. van Det hebben bericht gezonden door ziekte verhinderd te zijn. Ingekomen zijn telegrammen van verhindering van de Internationale en van de Deutsche Partij, die het Congres alle goeds wenschen.

Ingekomen is een brief van den executeur-testamentair van onzen overleden partijgenoot Van Kol, die de Partij f 16.000.— heeft gelegateerd. Een vierde deel zal moeten worden gebruikt voor de stichting van een herinnering aan Van Kol en de rest voor de propaganda van de internationale sociaal-democratie. (*Applaus*).

Ook zonder deze aansporing, zegt spr., zou de nagedachtenis aan Van Kol bij ons in dankbare herinnering voort-

leven en wij zullen dezen strijder en wat hij heeft gedaan, altijd in dankbaarheid gedenken. (*Applaus.*)

Spr. dringt dan aan op kortheid en kameraadschappelijkheid bij de te voeren debatten en stelt voor de voorgestelde dagorde aan te nemen.

Allereerst komen enkele maatregelen van orde in bespreking, w.o. het voorstel om de punten 1—3b te behandelen, bij de bespreking van de partijleiding en de Kamerfractie. Wat de inleidingen betreft, hierbij zal de grootst mogelijke kortheid van den kant der inleiders worden betracht. Het voorstel van Voorburg om voortaan langer dan drie dagen te vergaderen, raadt spr. af.

De Dagorde.

GRUIJS (Breda) heeft niet gehoord, dat speciaal zal worden behandeld het propagandistenwezen, zooals dat verleden jaar is geregeld. Spr. meent evenwel, dat het noodzakelijk is, hieraan op dit Congres ernstige aandacht te wijden en er een behoorlijken tijd van bespreking voor te geven.

De VOORZITTER zegt, dat bij punt 10 deze zaak volledig en naar behooren zal worden behandeld.

GRUIJS (Breda) meende, dat dan enkel de punten van den beschrijvingsbrief aan de orde zijn, terwijl zijn bedoeling is, een algemeene bespreking te houden.

De VOORZITTER zegt, dat dit ook zijn bedoeling is en dat dit kan geschieden bij punt 10.

TUIN (Winschoten) vreest eenig misverstand. De critiek op het vorig besluit inzake propagandisten dient bij de bespreking der partijleiding aan de orde te komen.

De VOORZITTER zegt, dat op de uitvoering van dit besluit critiek kan worden geoefend bij de gelegenheid door spr. genoemd.

Leiding van Partijbestuur, Kamerfractie en Redactie.

Een groot aantal sprekers geeft zich op.

VAN DER GOES (Laren-Blaricum) vreest dat over een en hetzelfde punt teveel sprekers het woord zullen voeren en geeft in overweging, de kwestie der Kameropening door één of twee sprekers te doen behandelen. Een dier twee zou spr. gaarne zijn. (*Groote vroolijkheid.*)

De VOORZITTER heeft daartegen geen bezwaar als het Congres het met v. d. Goes eens is.

DREES (Scheveningen) meent, dat wat v. d. Goes wil, niet juist is. Laat ieder het woord voeren, die dat wil. Als men maar niet in herhalingen en uitweidingen treedt.

De VOORZITTER laat stemmen. Het voorstel-v. d. Goes wordt verworpen. De zaak komt dus nu aan de orde, maar men houde er rekening mee dat het voor en tegen in

de pers uitvoerig is behandeld en korthed dus even mogelijk als wenschelijk is.

CORNALIJS LIJPER (Den Haag I) is het eens met van der Goes en vrees, dat nu niet alles gezegd zal kunnen worden wat noodig is. De zaak heeft veel beroering gewekt en spr. zal kortelijk uiteenzetten wat in de afdeeling afdeeling ervan is gezegd. De bijwoning heeft veel afkeuring gewekt, bracht veel ontstemming en het was de afdeeling liever geweest, als onze Kamerfracties niet bij dit apenspel aanwezig zou zijn geweest. Een demonstratie van onze groeiende macht was het geenszins. Noch in jaquet, noch in het costume van Kamerlid is het goed, bij zulke gelegenheden aanwezig te zijn. Wij hebben daar niets te maken. Er worden geen zaken van algemeen belang behandeld bij die gelegenheden en dus hebben wij er niet te zijn. Het is daarom verstandiger en het zal minder verwarring stichten, als wij wars van burgerlijk gedoe, wegblijven. Dat zal de massa veel beter begrijpen. Wat wij zullen doen als er socialistische ministers zijn, hebben wij nog niet te beslissen. Dat komt pas veel later aan de orde en ook dan nog, meent spr. zal men rekening moeten houden met onze republikeinsche gevoelens. Dat mogen wij van onze tegenstanders eischen, die niet noodeloos onze gevoelens hebben te kwetsen. Zoolang zij dat doen, moeten wij bij dergelijke officieele gelegenheden wegblijven. Wat de fractieleden, die er zijn geweest, deden was niet in orde. Men wist, dat er althans een groote minderheid in de Partij en onder het kader was, die het bijwonen van deze openingsplechtigheid afkeurde en daarmee hadden de fracties rekening moeten houden

LOPES DIAS (Hilversum) herinnert eraan, dat er reeds herhaaldelijk geklaagd is over late toezending der congressstukken. Dit jaar kwamen zij later dan ooit. Wij maken het partijbestuur daar een groote grief van. Het praeadvies van het partijbestuur inzake de opening is ook veel te laat gepubliceerd

Spr. onderwerpt de houding van den partijvoorzitter Polak aan critiek. Hij komt er tegenop, dat Polak en andere vooraanstaande partijgenooten lid geworden zijn van comité's tegen het Nederlandsch-Belgisch Verdrag. Onder de namen van bourgeois-tegenstanders van dit verdrag prijkte de naam van onzen partijvoorzitter. Voor alles zijn wij partijgenoot. Wij mogen de frasen van mannen als prof. Gerretson niet met onzen naam onderschrijven, men moge denken over het verdrag hoe men wil. De partijvoorzitter, het politieke geweten van de partij, heeft aldus een ding gedaan, dat niet in den haak is. Daartegen dient dit Congres te protesteeren. Als Polak zich niet kan onderwerpen aan besluiten van de partij, moet een ander zijn voorzitterszetel innemen.

Onze partijgenooten-tegenstanders van het verdrag waren van andere motieven bezielde dan de burgerlijke tegenstanders. Dit ware echter een reden te meer om de motie-

ven der burgerlijke tegenstanders niet met onzen naam te onderschrijven.

Komende tot de zaak der „opening” herinnert spr. er aan, dat de machtiging van het vorig Congres geschiedde nadat het Congres reeds verlopen was. Juister ware het geweest als de zaak ruitelijk door ons bekeken was. Dan was een storm voorkomen. Waarom de Congresbehandeling verleden jaar geen jaar uitgesteld?

Wanneer de kwestie behoorlijk was voorbereid, had zij niet zooveel kwaad bloed gezet. Men had heel goed kunnen vermoeden, dat veel verontwaardiging van de aanwezigheid onzer Kamerleden bij de opening het gevolg zou zijn. Er is wellicht nu nog een weg te vinden, dat de fractie in overleg met het partijbestuur alsnog haar houding bepaalt. Laat ons deze zaak thans op dit Congres nog trachten op zake-lijke, kameraadschappelijke wijze te regelen.

J. DE ROODE (Amsterdam IV) zegt namens de Amsterdamsche afdeelingen, dat zij de bespreking der zaken zoo hebben geregeld, dat in het debat hunnerzijds geen herhalingen plaats zullen hebben en het debat zoo veel mogelijk wordt bekort.

Wat het Belgisch Verdrag betreft, het mag niet meer worden gehoord in de partij, dat de tegenstanders van het Verdrag geen goede internationalisten zijn. Verder moet men afzien van het defaitisme. Er moet overeenstemming worden verkregen omtrent een nieuw Verdrag. Men zegt, er zullen na de verwerping nog grootere concessies gedaan moeten worden dan die het Verdrag gaf. Dat is niet noodig, meent spr. Er moet van beide kanten worden gegeven en genomen, maar dat wij thans enorm veel zullen moeten toestaan aan België is onjuist en daarover moest men thans niet meer spreken.

Er moet een nieuw Verdrag komen. Bij de voorbereiding daarvan moet evenwel de partij geraadpleegd worden. Er is wel eens gezegd, dat de massa der partijgenooten de zaak van het Verdrag niet begrijpt. Spr. is het daarmee niet eens. Ieder mensch met gezond verstand kan er een inzicht in krijgen en bij de voorbereiding dient de partij in haar geheel te worden gehoord.

De toestand van vroeger, toen de krant bij kwesties van belang, een dispuut-organ was, mag niet terugkeeren. Maar dat beteekent niet, dat de partij in onze pers niet behoorlijk moet worden voorgelicht. Uit de voorstellen aangaande het Pop. Wetensch. Bijvoegsel blijkt, dat in de partij behoefte aan voorlichting bestaat. Kan dit blad, apart uitgegeven, niet voor voorlichting in kwesties als deze zorgen?

Thans een persoonlijk woord. Ik ben een jaar of zes weg geweest en heb, terugkerende in Holland, tot mijn vreugde geconstateerd, dat de partij niet alleen is gegroeid maar gelukkig ook door en door gezond is. Dat blijkt uit wat de jeugdorganisatie presteert, het blijkt uit de September-betoo-ging, dat blijkt uit allerlei andere dingen. Maar wij hebben

iets verloren, dat wij vroeger hadden. Dat is niet alleen hier te lande het geval, ook in het buitenland is van de oude vreugde in het partijleven iets verdwenen. Het is een gevolg van den oorlog. Vóór den oorlog waren onze en de andere socialistische partijen een oppositiepartij. De verantwoordelijkheid was toen nog niet groot. Dat is nu veranderd. De internationale is tijdens den oorlog uiteengevallen in nationale arbeiderspartijen, die een groot deel der verantwoordelijkheid mee hebben gedragen. Dat heeft gevolgen gehad. Ook in ons land werden tijdens den oorlog vele besluiten door het Partijbestuur en het bestuur van het N. V. V. genomen, waar de massa der partij buiten bleef, buiten moest blijven, zegt spr., maar daardoor is bij de leiding het besef ontstaan: Wij kunnen het alleen wel af en bij de partij de meening, men besluit over ons hoofd heen.

VLIËGEN: Feiten!

DE ROODE: Hier ligt een onderwijsprogram, waarover in de partij geen discussie heeft plaats gehad.

VLIËGEN: Het rapport is twee jaar geleden verschenen.

DE ROODE: Ook bij het Belgisch Verdrag is de partij niet gehoord.

WIBAUT: De Partijraad behandelde het Verdrag.

DE ROODE: Dit zijn een paar feiten; een andere Amsterdamsche afgevaardigde zal nog andere aanvoeren; het is mij erom te doen, de tendenz aan te wijzen. (*Instemming.*) In meerdere landen is de partij weer in de oppositie. Voelt onze partijleiding zich niet al te veel, alsof zij nog steeds verantwoordelijkheid heeft behouden? Is onze partij weer oppositiepartij geworden?

Spr. meent, dat een aantal vraagstukken, de acht-urendag, de ontwapening, de crisis in permanentie, waarvan Stenhuis sprak verleden jaar, de werkloosheid — vraagstukken zijn, die internationale behandeling en oplossing eischen. De bourgeoisie ziet dat in, maar de arbeiderspartijen blijven daarbij achter. Het vredes-congres van het I. V. V. was een poging om er uit te komen. Maar wat doet *onze* politieke Internationale? Onze vertegenwoordiger brengt geen verslag meer uit van wat hij in de Internationale doet. Zoo verliest de massa in de partij het contact met het leven van de Internationale. Er zou van Zürich uit onophoudelijk propaganda moeten worden gevoerd. Als onze vertegenwoordiger bij de Internationale daarop straks zal antwoorden: dat kan niet, hierom niet en daarom niet, zou spr. willen vragen, wat wilt gij dan doen om tot verandering te komen?

In Genève waren Boncour en de Brouckère bezig in de ontwapeningsconferentie, niet als vertegenwoordigers der Internationale, maar als vertegenwoordigers van hun regeeringen. Wat deed onze Internationale? Straks begint de economische conferentie. Alweer, wat doet de socialistische Internationale? De vakbewegingsvertegenwoordigers bereiden zich voor. Wat deed Zürich om druk te laten oefenen door de arbeidersmassa's in voor ons gunstigen zin? Wij

kunnen laten voortbestaan de vormen, die zich in den oorlog vastzetten in het vertrouwen, dat de leiders het wel weten. Maar dat zal de arbeiders-democratie in Europa niet vestigen. De arbeiders zelf moeten zich een oordeel vormen over de groote kwesties en in den strijd voor onze groote eischen zelf aandeel nemen. (*Applaus.*)

HEINRICH (Den Haag V): Wat waren de redenen om het salaris van den secr.-penningm. te verhoogen met f 1000.— en later ook dat van Mej. Ribbius—Pelletier?

Er is in onze afdeeling aanmerking op deze verhoogeningen gemaakt en m.i. niet ten onrechte. Terwijl we verlangen naar een lagere contributie, die naar onze meening een belemmering tot toetreding tot onze partij moet wegnemen, zien we de salarissen van twee onzer functionarissen verhoogen met f 1000.— tegelijk.

Zonder van deze salarissen een sluitpost op onze begrooiting te willen maken, kwam het ons toch voor, dat salarissen van f 4000.— en f 3000.— geen aalmoezen zijn en redelijk de waardeering uitdrukken, die voor het werk dier functionarissen wordt gekoesterd.

In verband hiermede droeg men mij op aan te dringen op het terugbrengen van den post tot f 7000.—, ook al, omdat bij hoogere bezoldiging elk verband met hetgeen in onze kringen wordt verdiend, zoek is.

A. DE VRIES (Zaandam) sluit zich aan bij de opmerkingen van Lopes Dias inzake de aansluiting van vooraanstaande partijgenooten bij burgerlijke comités tegen het Nederlandsch-Belgisch verdrag. Wij moesten plaatselijk eens durven doen, wat hier landelijk gedaan is! Hier is een woord van scherpe afkeuring op zijn plaats. (*Applaus.*)

Inzake de „opening” een enkele opmerking. Er wordt van bovenaf in onze Partij maar beslist. Spr. die geen tegenstander van de opening is, wil duidelijk uitspreken, dat de Kamerfractie van het Congres feitelijk geen sanctie tot die daad heeft gekregen. Wanneer de zaak op het vorig Congres behoorlijk behandeld was, zouden er nu niet zoo veel protesten gerezen zijn. Die protesten bewezen, dat de behandeling op het vorig Congres niet behoorlijk is geschied.

Komende tot de Partijpers, constateerde spr., dat „Voorwaarts” ongeveer 30.000 abonnees heeft. „Het Volk” heeft, zonder dat de Partij hierin gekend was, het geschiedde zeer kort na het vorig Congres, de streek-edities opgeheven. Op zekeren avond merkten de abonnees, dat hun krant een andere was. Wij lezen, dat „Het Volk” financieel niet slecht geboerd heeft. Aan dat feit hebben wij te danken gehad, dat aan den Amsterdamschen eisch van een ochtendblad is voldaan, terwijl het land een fotopagina en een feuilletonpagina kreeg. Met verbetering van onze pers beoogen wij vergrooiting van het aantal abonnees. Het abonnementen-aantal van „Het Volk” is echter vergeleken bij dat van „Voorwaarts”, nog steeds ongunstig. Procentgewijs met „Voorwaarts” vergeleken, zou „Het Volk”

180.000 abonnees moeten hebben. Spr. weet niet hoeveel abonnees „Het Volk” heeft, maar hij weet wel, dat het er geen 180.000 zijn!

Wij moeten met onze pers de groote massa der arbeiders bereiken. Daar lijkt het op het oogenblik niet op. Spr. heeft verleden jaar van allerlei plannen gehoord, waarbij zelfs van een leening van een millioen gulden sprake was. Van die plannen is niets gekomen. Alleen hadden wij in September j.l. te Amsterdam een vergadering met een groot aantal vooraanstaanden uit Partij en Vakbeweging over onze pers. De conclusie van die vergadering was, dat „Het Volk” heel anders zou moeten worden en dat ernstige pogingen tot verbetering gedaan moesten worden. Wibaut zou die conclusie aan het Partijbestuur overbrengen. Waar zijn de resultaten van dit alles?

Wij komen er nooit met „Het Volk”, als wij de krant niet met de vakbeweging samen gaan exploiteeren. „Het Volk” lijdt er, vooral te Amsterdam, onder, dat het een blad is voor het geheele land. De resultaten van toegewijde actie voor het Amsterdamsche ochtendblad zijn ook daarom verre beneden de verwachting gebleven. Het formaat van „Het Volk” is ook te klein. Wij moeten in de verschillende streken van ons land afzonderlijk dagbladen krijgen. Dat kunnen wij niet met eigen kracht bereiken. Daartoe moeten wij samen werken met de vakbeweging.

„Voorwaarts” heeft dit voor, dat het een plaatselijk blad is, met een plaatselijk karakter. Er zijn in Nederland 93 burgerlijke plaatselijke dagbladen, waar onze beweging niets tegenover stelt. Men benoeme een commissie, die aan het Congres van 1928 verslag over het persvraagstuk uitbrengt. (*Applaus.*)

J. VAN EISENGA (Rotterdam 5) zegt dat in zijn afdeeling over de „opening” niet veel te doen is geweest. Er was maar een kleine minderheid, die het bijwonen der opening afkeurde. Hoe komt het nu, dat voor ons de zaak zoo eenvoudig was, doch bij anderen zooveel tegenstand wekte? Onze Partij is nu eenmaal zoo gegroeid, dat onze vertegenwoordigers bij ernstige gelegenheden aanwezig moeten zijn. Wij willen niet, dat onze groote fractie wegblijft. Was de tegenstand niet te verklaren uit een zeker conservatisme? Wij zijn wat ons groot doel betreft, revolutionair. Maar bij het Partijleven lijden wij aan een zeker soort conservatisme. Onderwijsmenschen als spr. zijn uiteraard conservatief. Zij laten niet makkelijk afbreken, wat bereikt is, houden vast aan den adat. Dat is in de Partij ook zoo, maar wij moeten in dit geval ons conservatisme afleggen. De arbeidersbeweging geloofde vroeger in een kladderdatsch; wij waren toen in een geheel andere stemming en ook in een anderen toestand. Wij willen ook in deze samenleving reeds wat bereiken voor de arbeiders. Daarom moeten wij „umlernen”. Inzake het ministerschap is de meening veranderd. Dat moet ook geschieden omtrent deze openings-

zitting. Vasthouden aan het vroegere standpunt is conservatisme.

Dat wil niet zeggen, dat spr. met alles wat de leiding doet tevreden is. Bij het Belgisch Verdrag is onze Kamerfractie uiteengevallen. Moet niet alles aangewend om dat in de toekomst te vermijden? Het Verdrag is geen programmpunt. Maar er is zooveel agitatie over geweest, dat men tot volkomen klaarheid had moeten komen, vóór de behandeling. Het uiteenvallen der leiding mag in de toekomst niet meer voorkomen.

VAN KUILENBURG (Rotterdam 7) keurt het bijwonen der opening namens zijn afdeeling even beslist af, als Van Eisenga het verdedigde. De goede Partijtradities moeten in eere worden gehouden. Ze zijn revolutionair en het werk in het parlement mag de fracties niet van de Partij vervreemden. Het voordeel van de bijwoning moet nog altijd worden aangetoond. Het was een misgreep. Bij het innemen van regeeringszetels ware te onderhandelen geweest over de ceremonies, die aan het bijwonen van deze vertooning vastzitten. Thans was het niet goed er heen te gaan.

Spr. herinnert aan allerlei tradities in de partij. De jongeren hebben van de ouderen nooit anders dan afkeuring van deze „parade” geleerd. Op allerlei wijze is de vertooning bespottelijk gemaakt. Daar houden de jongeren zich aan en zoo stichtte het bijwonen verwarring.

Men wijst op het buitenland. Bij andere zaken kijken wij ook niet naar wat in andere landen geschiedt. Waarom hier dan wel? De Oranje's zijn uitgesproken anti-socialistisch. De houding van v. d. Sluis werd in „Het Volk” toegejuicht.

Spr. sluit zich ten slotte aan bij het voorstel-Leiden.

Wat de Partijleiding betreft, de voorzitter pleit voor het behoud van natuur- en stedenschoon. Dat juichen wij toe. Maar zijn taak is tevens, om de stroomingen in de Partij bestaand, bijeen te brengen. In de kwestie van het Belgisch Verdrag is hij in dat opzicht tekort geschoten. Personen uit de leiding bestreden elkander fel en de voorzitter der Partij was lid van het burgerlijk comité dat tegen het Verdrag propageerde. Dat moest verwarring stichten.

Spr. vraagt verder waarom een protest tegen wat in Indië geschied is, zoo laat kwam. De zaak was zes maanden oud, toen wij ons er mee bemoeiden en het psychologisch moment was toen voorbij. Wij traden in het krijt tegen de doodstraffen, maar toen had de Partijleiding reeds zes maanden geslapen. Wat partijgenoot Cramer in Rotterdam op de openbare vergadering heeft verteld over het optreden van onze Partij in deze heeft spr. in deze meening versterkt. Tegen Samoën zei Cramer met den mond vol tanden te hebben gestaan. Dat was niet noodig geweest, als tijdig ingegrepen was.

Spr. keurt verder het artikel af, dat Henri Polak tijdens de Engelsche kolenstaking in „Het Volk” heeft geschreven. Daardoor werd de steunbeweging voor die arbeiders geremd

en spr. meent, dat het artikel zeer ontactisch was, omdat het verscheen, toen de staking nog niet was afgelopen.

Spr. dringt verder aan op meer plaats in „Het Volk” voor de drankbestrijding en keurt af, dat onze stadsbestuurders aanwezig zijn bij het bezoek van buitenlandsche oorlogsschepen. Wij hebben aangaande deze zaken een eigen standpunt en dat moet naar buiten worden gedragen. Het ergst maakte Wibaut het, die zelfs een Italiaansch oorlogsschip bezocht. Wij zullen de beleefdheid in acht nemen, maar met schurken en ploerten willen wij geen verbinding hebben (*instemming*). In het buitenland zijn verschillende voorbeelden. Spr. wijst o.m. op de houding van den burgemeester van Brest, waaruit blijkt, dat men daar een ander standpunt innam. Daarop wordt onze huisbezoekers gewezen en onze propagandisten onder de arbeiders, op de fabrieken en werkplaatsen, hebben er de moeilijkheden van. (*Luid applaus.*) Dat brengt ontstemming, groote ontstemming in de Partij en belemmert onze werfkracht in hooge mate. Spr. hoopt, dat de Partijleiding in de toekomst daarmee ernstig rekening zal houden. (*Applaus.*)

M. BEEK (Amsterdam VII) constateert dat in de laatste vijf jaren het aantal mannelijke leden met 2000 is achteruitgegaan, het aantal vrouwelijke leden is daarentegen met 3000 gestegen. De contributie voor de vrouwen is immers lager. Spr. dringt er op aan om de contributie over de geheele lijn te verlagen.

Spr. critiqueert manifesten, die het P.B. aan het Nederlandsche volk heeft gericht. Deze manifesten zijn te lang. Spr. beveelt den vorm aan, waarin de Amsterdamsche federatie haar manifesten uitgeeft. Hij laakt eenige organisatorische fouten bij de terugreis van de 19-Septemberbetooging begaan. Hij dringt aan op specificatie in het verslag van het aantal leden naar de verschillende gewesten. Hij vraagt, wat de Amsterdamsche Partij-afdeeling met manifesten over een agrarisch onderwerp moeten doen. Waarom is de commissie over de candidaatstelling niet met haar arbeid gereed gekomen?

Spr. laakt een opschrift „Judaspenningen geweigerd” boven een bericht-buitenland in „Het Volk” en nog eenige andere onduidelijke opschriften.

DREES (Scheveningen): De vraag is wel eens gesteld: Hebben wij nog een Partijbestuur? Spr. zou willen vragen: Hebben wij nog een Partijraad? Tot de taak van dien raad behoort de voorbereiding der candidaatstelling. Daarnaast heeft hij een adviseerend karakter. Tweemaal per jaar zou hij bijeenkomen, doch in elk geval in de maand September. Daar zouden verschillende zaken aan de orde gesteld kunnen worden. Wat is er van dit alles in den laatsten tijd geschied? Heeft de Partijraad werkelijk de taak van ons Congres verlicht? Heeft hij werkelijk nieuwe zaken aan de orde gesteld? Eén keer heeft de Partijraad van advies gediend. Dat was naar aanleiding van het Belgisch verdrag. Daarover

hadden de aanwezigen hun meening echter reeds vastgesteld. De Partijraad kwam dus te laat bijeen. Een uitspraak is intusschen niet gevallen.

Inplaats van een Partijraadvergadering hebben andere samenkomsten plaats gehad, b.v. met federatiebesturen en dergelijke. Waarom verwaarloosde men de bestaande instantie? De Partijraad moet weer worden een levend organisme in onze partij. Het Partijbestuur werke daartoe mede! Laat men bijv. de contributieregeling in den Partijraad bespreken.

Onze pers is in de reeds besproken bijeenkomst aan de orde gekomen. Spr. sluit zich bij de opmerkingen van A. de Vries over onze pers aan. Onze pers moet een volkspers worden. Zij moet groteren invloed krijgen dan zij nu heeft. „Het Volk” dient een grooter formaat te hebben. Het dient minder politiek georiënteerd te zijn. Wij hebben op den duur plaatselijke dagbladen noodig. Willen wij dit alles in snel tempo bereiken, dan hebben wij, gelijk op het gebied van jeugdbeweging en volksontwikkeling, de samenwerking met de Vakbeweging noodig. Als Partij en Vakbeweging van goeden wil zijn, zal men het over de bijzonderheden wel eens worden. Ook het N. V. V. zal daarbij wel erkennen, dat de politieke leiding allereerst moet zijn bij de Partij.

De „opening” besprekende, omschrijft spr. de opvatting, die de meerderheid van onze fractie ten aanzien van de openingsplechtigheid koestert. Vele partijgenooten vragen zich af, waarom met een bestaande gewoonte van onthouding, plotseling gebroken werd. Zij kennen aan de plechtigheid een monarchistisch karakter toe. Zij vragen, wat onze menschen dáár moeten doen.

Men herleide intusschen de zaak tot haar juiste proporties. Spr. heeft meer neiging om weg te blijven. Hij gelooft echter niet, dat onze fractie toenadering tot de monarchie getoond en met haar republikeinsch inzicht gebroken zou hebben. Zoo erg is het niet. Meent men nu inderdaad, dat dit Congres over de zaak een motie kan aannemen? Spr. meent van niet. De zaak is hier vorig jaar behandeld. Het vorig Congres was op die behandeling voorbereid. Een fout is het geweest, dat de zaak niet vroeger aan de orde is gesteld. Maar, als men meende, dat de zaak een principieel karakter had, waarom verliet men toen het Congres voor zij aan de orde kwam? Waarom heeft men toen niet op uitstel van behandeling aangedrongen? De meerderheid besloot tot behandeling en zij gaf de fractie volle vrijheid. Er is nu geen reden om op dit besluit terug te komen. Het Congres kan zijn gevoelens thans zeer zeker uitspreken, maar men kan ten aanzien der Kamerfractie geen motie van afkeuring aannemen. Als wij de zaak opschroeven, veronderstellen wij bij de fractie anti-republikeinsche gedachten, die bij haar niet aanwezig waren. (*Beweging.*)

De vrijheid aan haar gegeven, zal bij de fractie moeten blijven. Wel zullen wij op dit Congres wellicht kunnen uit-

spreken, dat wij ons stellen op de basis der republikeinsche gedachte.

Laat ons, wanneer wij over de „opening” spreken waken voor den schijn, alsof er inzake regeeringsvorming met andere partijen oneenigheid in de Partij bestaat. De Partij handhaaft haar eens gedane uitspraak. Zij stelt op den voorgrond, dat als er geen vooruitstrevende regeering komt, dit niet onze schuld is, doch die der nalatige arbeiders in de kerkelijke partijen. Spr. deelt Van der Goes' opvatting, dat men niet al te optimistisch moet zijn over de rijpheid der katholieke partij voor samenwerking met de onze. Wel komen de katholieke arbeiders nu en dan in beweging, maar de katholieke partij berust voor een groot deel op de anti-socialistische kleine burgerij, boeren en industrieelen. Laat ons in elk geval onze meeningen hierover niet toespitsen tot een schijn van principieele oneenigheid, die niet aanwezig is. Het is de schuld van de kerkelijke arbeiders, dat wij op het oogeblik, na een ministerie van reactie, een ministerie van stilstand inplaats van vooruitgang bezitten. (*Applaus.*)

VERSTEGEN (Den Helder) behoort niet tot hen, die elk jaar hier het Partijbestuur afbreken en daarnaast wijze lessen uitdeelen. Als men zoo'n dertig jaar meeloopt, de menschen achter de bestuurstafel met zwart haar heeft zien veranderen in menschen met grijs of geen haar (*vreugde*), dan is het best te verklaren, dat een jonge partijgenoot hier komt critiseeren. Over dertig jaar denkt hij ook anders. De jongeren hebben over het algemeen andere gedachten. Op ouderen leeftijd doorgrondt men de dingen beter. Men weet dan, dat ook de ouderen bewijzen, nog altijd goede sociaal-democraten te zijn. Met revolutionair inzicht heeft die openingsgeschiedenis dan ook weinig te maken. Evenmin met republikeinsche beginselen. Spr. meent, dat als onze Kamerleden de opening bijwonen, daardoor juist het aureool van het koningschap vermindert. Daarom meent spr. dan ook, dat deze quaestie aan de fractie zelf moet worden overgelaten.

Wat de behandeling op het vorig Congres betreft sluit spr. zich aan bij wat Drees daarover heeft gezegd. De quaestie is voor spr. af.

Wat het Verdrag betreft is het jammer, dat de Kamerfracties niet eenstemmig waren. Als het even mogelijk is, moet dergelijk meningsverschil in de toekomst worden voorkomen.

Spr. sluit zich aan bij Lopes Dias inzake de toezegging der Congresstukken. Spr.'s afdeeling had niet de gelegenheid den beschrijvingsbrief behoorlijk te behandelen.

Wat de Partijpers betreft sluit spr. zich aan bij Drees. Gevraagd moet, of het niet mogelijk is, onze partijgenooten niet zoo met lectuur te overladen. Iedere partijgenoot moet „Het Volk” lezen. Daar komt de vakpers bij, de Socialistische Gids, die ieder partijgenoot moet lezen (*vroolijheid*). Dan komt de lectuur van het Instituut, van de A. J.

C., van „Ontwikkeling”. Kan er niet meer worden gecentraliseerd?

Tegen de redactie heeft spr. het bezwaar, dat zij zich bemoeide met de uitnoodiging van sprekers door den secretaris van den Hielderschen Bestuurdersbond en de sprekers verzocht Helder te boycotten. Daardoor kwam de afdeeling van de Partij in moeilijkheden. Een verdediging van den secretaris van den H. B. B. werd onder ingezonden geplaatst met een onderschrift. Dat keurt spr. af, vooral om een ongezouten afkeuring van Duijs, waar spr. mee in onderhandeling was en die niet meer wou komen, toen hij gelezen had, wat in „Het Volk” stond. Aan omliggende afdeelingen telegrafeerde Duijs een vergadering op het laatste oogenblik af en stuurde zijn compagnon. Dat mag niet meer gebeuren, dat belemmert de propaganda. Vooral de uitnoodigingen van kleine afdeelingen moeten de sprekers niet altijd weer afslaan.

VAN DER GOES (Laren-Blaricum) wenscht ook iets te zeggen over de Kameropening, een quaestie, die in de Partij groote belangstelling heeft gewekt. Daarvoor was ook alle reden en om dat duidelijk te maken, zal spr. haar plaatsen in het licht der historie, die deze aangelegenheid heeft en in het raam van onze tegenwoordige algemeene politiek.

In de eerste plaats kan worden vastgesteld, dat ditmaal afgeweken is van een dertigjarige overlevering. De tot dan geldende gewoonte werd algemeen goedgekeurd. Plotseling werd van deze traditie afgeweken en die het fractiebesluit verdedigden verbraken het verband met die jarenlange gewoonte.

S c h a p e r heeft in deze zaak indertijd precies en duidelijk, het verband gelegd. Hij zei n.l. in een artikel over deze kwestie, op 5 October in het Populair Wetenschappelijk Bijvoegsel:

„Menigeen in de Partij beseft wel, dat als wij eens ministerzets moeten aanvaarden, onze fractieleden er wel aan moeten gelooven”. Ook van anderen zijn dergelijke uitspraken aan te halen. Bij invloedrijke leden der Kamerfractie heerschte eenzelfde begrip: wij moeten er aan doen, als een onderdeel van de verovering der politieke macht. De verovering dier politieke macht legt ons verplichtingen op. Het moeten treft niet anderen, maar ons. Wij moeten afstand doen van wat wij zooveel jaren hebben gedaan. Dat is een juiste beschouwing: als wij binnen afzienbaren tijd mee moeten regeeren, dan zullen wij inderdaad moeten. Dan is het een plicht ons opgelegd tengevolge van een schikking door parlementaire groepen in de Kamer gemaakt. Dat is dus van die op dat standpunt staan, goed gezien.

Maar ik veroorloof mij tot een andere conclusie te komen en meen, dat gewacht moet worden, tot wij onzen wil aan anderen kunnen opleggen. Maar niets dwingt ons thans. Niemand kan onze fractieleden dwingen aan de Kamer-

opening deel te nemen. De Grondwet schrijft daaromtrent niets voor. Zij bepaalt, dat de koning — of de commissie namens hem — de Kamer opent. In die bepaling ligt de mogelijkheid van de opheffing van die miserabele vertooning. Er is nog iets dat voor afschaffing pleit. Er is ook een precedent. Het is gebeurd, dikwijls zelfs, dat de koning buiten de opening bleef en die opdroeg aan een commissie, die nooit anders kon zijn dan de regeering van het oogenblik. Als Willem de Derde om zijn redenen, zijn motieven bij de Kameropening zoo menigmaal wegbleef, waarom zou de tegenwoordige koningin zich dan niet op dat precedent kunnen beroepen, als Kamerleden, ministers zelfs, bezwaar maken tegen het vasthouden aan deze verouderde instelling, waar zij dan ook geen prijs meer op stellen? Het was de juiste houding meent spr., door de draagster van het gezag aan te nemen.

Wij moeten daarom een maatregel nemen, waardoor niet met het oude gebruik onzer Partij zal worden gebroken. Spr. meent zulk een maatregel aan de hand te kunnen doen. De grondwet schrijft ten dezen niets voor. Door te breken met de oude gewoonte verrichten wij een daad, die een verouderde instelling overeind houdt. Men spreekt wel eens over de verwaarloozing van den geestelijken kant onzer beweging. Spr. vestigt de aandacht van hen, die zoo spreken, vooral op deze kwestie.

Spr. herinnert aan den tekst der Grondwet in de verschillende tijdperken. Het vergaderrecht der Staten-Generaal is in de Grondwet geregeld. De omschrijving draagt den oorsprong in zich: het is een schikking tusschen de heerschende machten. Er zouden niet enkel Staten-Generaal zijn, maar ze zouden ook vergaderen, dat is in de Grondwet geregeld. Ze hebben een vergaderrecht van 20 dagen . . .

HERMANS: Het zijn nu meer dan 20 werkweken.

V. D. GOES: volledig waar, maar de omschrijving was noodig. Vastgelegd moest worden, dat zeker gedurende drie weken de Kamers ongestoord bijeen moesten kunnen zijn. Daarnaast werd bepaald, dat de Kamers ten minste eenmaal per jaar bijeen moesten komen en dat de koning het recht had ze te sluiten, als naar zijn meening de bijeenkomst niet meer noodig was. Van dat alles is alleen overgebleven de vertooning van de opening. Het parlement is sedert jaren permanent en daarmee is voldaan aan wat professor Buijs eenmaal schreef.

De openingsplechtigheid is dus niet anders dan een historisch overblijfsel. Geen koning heeft het ooit met zijn waardigheid overeen kunnen brengen, persoonlijk de vergadering te komen sluiten. Het eigenmachtig vergaderen der Kamers was spoedig een feit geworden en aan de dwaasheid der sluitingsplechtigheid deed geen koning mee. De opening bleef. Dat deed men persoonlijk en Willem II maakte er de militaire traditie van, die nu nog gevolgd wordt. Het volgen van deze traditie vergunt den koning of de koningin den schijn te bewaren, alsof zij of hij de Kamer

komt openen. Als de regeerende klasse gewild had, zou ze deze traditie hebben kunnen schenden, en er zijn voorbeelden te over, die aantoonen, dat er bij sommigen af en toe een streven was, den koning meer macht te geven, het parlement op zij te zetten.

Spr. herhaalt, dat door deze ceremonie den schijn van koninklijke macht bewaard blijft. Nu zeggen onze fractieleden, dat ze zich bij deze gelegenheid anders hebben gedragen dan de burgerlijke Kamerleden. Dat is juist: er is niet één, maar er zijn twee tradities geschonden. De koningin, dat was de traditie, bleef buiten den politieken strijd. Dat is een goed standpunt. De koningin is onschendbaar en kan aan den strijd der partijen niet deelnemen. Wat is nu gebeurd? Onze menschen zijn opgestaan, als de anderen, maar toen er geroepen werd „Leve de koningin”, toen hebben zij gezwegen. Dat was onbeleefd en een eenigszins erbarmelijke houding. (*Vroolijkheid.*) Wanneer voor een constitutioneele vorstin als de onze, een „lang zal zij leven” wordt geroepen, en men zwijgt, is deze houding lomp, lomp, lomp! (*Applaus.*) Dergelijke houding is onbeleefd en onhoffelijk.

De motie van het Partijbestuur acht spr. onaannemelijk. Een der instanties, waaraan een zekere vrijheid is gegeven, kan men niet nogmaals die vrijheid geven. Het Congres kan niet nogmaals een uitspraak doen, nadat ze zich de vorige maal reeds uitgesproken heeft. Dat wil niet zeggen, dat spr. van dit souvereine Congres verwacht, dat het zal uitspreken, dat de fracties op den ingeslagen weg voort zullen kunnen gaan. Zij hebben zich anders gedragen dan verwacht mocht worden. Een afkeuring kan evenmin worden uitgesproken over wat de fracties hebben gedaan, na gebruikmaking van de vrijheid, die het Congres hen gaf. Noodig is, dat het Congres der Kamerfracties *verzoekt* op de aangenomen houding terug te komen. Dat komt niemands eer te na, trekt niemands bedoeling in twijfel, dicteert niemand den wil op van een meerderheid. Het is een kameraadschappelijk verzoek aan de Kamerfracties, niets anders en niets meer. Wat zij deed was naar spr. meent niet welgedaan. En daarom is het voldoende, dat het souvereine Congres dit verzoek tot de Kamerfractie richt. Ik verwacht, dat de fractie dan aan het verzoek zal willen voldoen. Men moet toch ook de wijze waarop het besluit tot stand is gekomen, in aanmerking nemen. Van verrassing in verband met dit besluit mag zeker wel gesproken worden. Er was zeker eenig misverstand. Het Congres had niet verwacht, dat de fracties zouden doen wat ze deden. De fracties konden niet verwachten, dat hetgeen ze deden, zooveel verzet zou ondervinden. Als de fracties dan ook in de Kamer terug komen met dit verzoek van het Congres, zal dat hun positie niet verzwakken, doch versterken en spr. verwacht een beslissing in den geest, door hem aangegeven. Zooiets kan alleen geschieden in een partij als de onze en daarom stelt spr. de volgende motie voor: „Het Partijcongres, gehoord

de discussie over de vraag van het deelnemen aan de Kameropening, verzoekt de Kamerfractie terug te keeren tot den vóór 1926 gevolgdten regel."

Spr. besluit met te herinneren aan het laatste artikel van Albarda, aan deze zaak gewijd, en spreekt de hoop uit, dat Albarda door een uitspraak, waarop spr. aandringt, gesterkt en gesteund zal worden. (*Langdurig applaus. Van der Goes reikt Albarda de hand.*)

AVONDZITTING.

Vervolg der bespreking van Partijleiding, Kamerfractie en Redacties.

VELDMAN (Leiden) sluit zich volkomen aan bij Van der Goes' inleiding. Hij getuigt met erkentelijkheid, dat de afdeling Leiden blijkbaar zeer juist handelde, toen zij ten vorigen jare de kwestie der opening aan de orde stelde. Wij hopen, dat het Congres de motie van het Partijbestuur verwerpe en zijn eigen souvereiniteit handhave.

KIËS (Bussum) sluit zich ten aanzien der partijleiding aan bij veel wat Lopes Dias zeide, vrijwel alles van wat De Roode en van a tot z bij hetgeen Van der Goes heeft gesproken. Hij brengt pge. Ribbius Pelletier hulde voor haar werk onder de vrouwen. Voor wat de kwestie van het Nederlandsch-Belgisch tractaat betreft, meent hij, dat een compromis mogelijk geweest ware, wanneer leidende persoonlijkheden in de Partij hun meening niet zoo spoedig hadden vastgelegd. Bussum is pijnlijk getroffen door de persoonlijke uitingen van Wibaut over Polak bij de behandeling van het tractaat in de Eerste Kamer gedaan.

Spr. behandelt het zenden van de „Sumatra" naar China. Hij betreurt het, dat het aan het initiatief van een communist moest worden overgelaten om deze kwestie in de Tweede Kamer aan de orde te stellen. Het „beleefdheidsbezoek" van de „Sumatra" vond op een zeer wonderlijk tijdstip plaats. De Minister had het bezoek behooren af te lasten. Hij heeft onze fractie met zijn verklaringen met een kluitje in het riet gestuurd. Immers, hij zegt instructies gegeven te hebben, om aan demonstraties niet deel te nemen, *tenzij de nood dreigt*. Er bevindt zich te Shanghai een kruiser van 20 millioen, tegen den bouw waarvan onze fractie geprotesteerd heeft. Wanneer men nu, zooals Vliegen namens de fractie verklaarde, zegt genoeg te willen nemen met terugroeping van den kruiser „*zoodra het met het oog op de veiligheid van de Nederlanders maar even kan*", dan erkent men de noodzakelijkheid van de aanwezigheid van dien kruiser en dan aanvaardt men stilzwijgend den bouw van kruisers en het hebben van wapens. Als men de Nederlanders te Shanghai in veiligheid wil brengen, dan zende men in plaats van een oorlogsschip een pakketboot om die landgenooten af te halen. Het Congres

vrage zich af, of niet luider geprotesteerd had dienen te worden dan geschied is tegen het zenden van een kruiser en de omschrijving van die zending als een „beleefdheidsbezoek”. Spr. beveelt de aanneming van de volgende motie aan :

„Het Congres,
gehoord de besprekingen over de aanwezigheid van den kruiser „Sumatra” in China,
noodigt het Partijbestuur en de Kamerfractie uit, alle stappen te doen, die er toe kunnen leiden dat die kruiser onmiddellijk zal worden teruggeroepen en dat althans die wensch van de Partij op krachtige wijze blijkt”.
(*Applaus.*)

BOEKMAN (Amsterdam IV) behandelt het vraagstuk van de organisatie der Partij. Er heerscht in de Amsterdamsche afdelingen daaromtrent teleurstelling. Wij gevoelen het ook als een bezwaar, dat de Partijleiding de leden bij belangrijke beslissingen niet voldoende kent. Het behoort tot de taak van een Partijbestuur om politieke leiding te geven. Daaraan heeft het, getuige het Belgisch Verdrag, dit jaar alleszins ontbroken. Inzake het Verdrag heeft de Kamerfractie en niet het Partijbestuur de leiding genomen. De Partij weet nog steeds niet, hoe het Partijbestuur over de kwestie dacht. De leiding is, als zij er al was, aan het Partijbestuur ontsnapt. Het N. V. V.-bestuur was echter, hoe men overigens over de houding van dit lichaam in deze kwestie mag denken, wel diligent. Onze Kamerleden van het N. V. V. hebben zich dan ook naar de meening van het N. V. V.-bestuur gericht.

Ook in organisatorische dingen gaat van het Partijbestuur geen leiding uit. Spr. denkt aan de Partijpers en herinnert er aan, dat de vergadering van September over deze kwestie niet door het Partijbestuur is uitgeschreven, doch door de directie en de commissie van toezicht van „Het Volk”.

Het Partijbestuur verschaft den leden geen politieke scholing. Het roept de leden niet op tot oordeelen over belangrijke kwesties, die het trouwens niet bij de partijgenooten aan de orde stelt, zoodat de groote massa der partijgenooten bijvoorbeeld niet in staat is over het Belgisch Verdrag te oordeelen. Als een sociaaldemocratische partij niet in staat is om te oordeelen of haar vertegenwoordigers in 't parlement juist of onjuist hebben gestemd, houdt dat een veroordeeling der Partijleiding in. Spr. vraakt in dit verband ook de onvoldoende voorbereiding van het onderwijsprogram en de onvoldoende internationale voorlichting. Wij maken van dit alles den leden van het Partijbestuur geen persoonlijk verwijt. De organisatievorm van onze Partij is verouderd. Deze is essentiëel nog dezelfde als die van 20, 30 jaar geleden. Ons Partijbestuur wordt gedwongen te oordeelen over allerlei kwesties van grooteren en kleineren aard. Een agenda van een vergadering van het Partijbestuur geeft den indruk van een soort hutspot. Wij

gunnen den Partijbestuurders een beter menu. (*Gelach.*) Zij moeten meer tijd krijgen voor de behandeling van belangrijke economische en politieke vraagstukken. Er moet een scheiding komen van het administratieve en politieke gedeelte van de taak van de Partijleiding. Ook het Congres dient gereorganiseerd te worden. Het kan zich thans niet voldoende oriënteren en voorbereiden over de onderwerpen, die aan de orde gesteld zijn. De positie van den Partijraad dient grondig herzien te worden, evenals het instituut der propagandisten. Deze zaak dient thans eindelijk eens behoorlijk te worden onderzocht. De vroegere Partijvoorziter wees dergelijke onderzoekingen steeds af. Spr. laakt deze verdampte Bedürfnislosigkeit. Spr. vraagt een commissie van vertegenwoordigers van Partijbestuur, Kamerfractie, gewestelijke en stedelijke federaties om het vraagstuk der Partijorganisatie aan de orde te stellen. Zegt het Partijbestuur de instelling hiervan toe, dan zijn de Amsterdamsche afdeelingen bevredigd. Weigert het, dan zullen wij een desbetreffend voorstel doen.

H. A. MEETMAN (Den Haag IV) spreekt de wenselijkheid uit voortaan geen manifesten meer in het verslag op te nemen. Verder acht spr. het verkeerd, dat de secretaris Werkhoven zoo dikwijls als propagandist het land in-trekt.

DE BRUIN (Schiedam) vreest, dat hoewel de voorzitter zich verheugde over de goede verstandhouding met het N.V.V., het in het land wat vreemd zal aandoen, dat van den kant van het N.V.V. geen begroetingsrede is gehouden. (*Vroolijkheid.*)

Spr. heeft in het verslag een statistiek gemist, die voorheen opgenomen werd, n.l. die van den groei der groote afdeelingen. Het verheugt spr., dat de financieele toestand der Partij bevredigend is. Voor Amsterdam is een extra subsidie van f 3000 uitgetrokken Spr. kan zich niet voorstellen, dat Amsterdam dat geld noodig zal hebben. (*Applaus.*) Uit de winst en verliesrekening blijkt een kasverschil van f 300, nog dateerende uit 1925. Kasverschillen zijn voor spr. beroerde dingen en hij betreurt, dat dit kon voorkomen.

Wat de „opening” betreft, spr. kan zich denken, dat velen het betoog van v. d. Goes een schitterend betoog vonden. Hij meent echter, dat desondanks velen het er niet mee eens zullen zijn. Naar spr.'s meening is dit bijwonen der „opening” geen principieele, maar een gevoelskwestie en spr. geeft den jongen partijgenooten in overweging, hun gevoel in dezen niet al te sterk te laten spreken. De rede van v. d. Goes was vooral voor gevoelsmensen misschien erg aannemelijk, maar de conclusie waartoe hij kwam, was niet zoo overtuigend. Hij zei, neem die motie nu maar aan, ze is immers niet gevaarlijk.

VAN DER GOES: Gij vertelt nonsens.

DE BRUIN: Ik heb het zoo begrepen. Deze zaak staat echter niet op zichzelf en ook hier geldt de vraag: waar is

het begin en waar is het einde? Spr. meent, dat het in vele raden gewoonte is, bij den verjaardag van de koningin een huldetelegram te zenden. Blijven wij daarom weg van zulk een raadsvergadering? Neen immers? Wij komen voorts ook op de vergadering van een vereeniging van Nederlandsche gemeenten of Gemeentebelangen, die geopend worden met het Wilhelmus, enz. . . .

WIBAUT: Bij de opening van de Ver. van Ned. Gemeenten is nog nooit het Wilhelmus gezongen.

DE BRUIN: Daar zenden ze een telegram. Maar moeten wij nu van zulke vergaderingen wegblijven? Gelukkig, meent spr., komen er steeds meer partijgenooten.

Er zijn hier nu zelfs moties ingediend over deze „Opening”. Bewijst dat, dat er zooveel beroering in de Partij is gewekt door het bijwonen van deze „Opening”! Er is wat luidruchtige oppositie, meer niet. Van ontstemming is spr. niets gebleken. De Statenverkiezingen bewijzen het trouwens ook. Een afdeling, waar men zich er nog al druk over maakte, is in stemmental teruggelopen. Maar wil dat zeggen, dat de arbeiders zich om die „Opening” zooveel hebben bekommerd en dat doordoor deze teruggang is veroorzaakt? Spr. meent van niet. Wij zijn allen sociaaldemokraten en wij willen de Kamerfractie de vrijheid laten, die het Congres haar op het vorige Congres heeft gegeven. Van der Goes stelde de vraag: „waarom zou de koningin geen afstand doen van haar recht, de Kamerzitting te openen?” Denkt men, als men er zoo over spreekt, wel aan de groote meerderheid buiten deze muren, die nog anders denkt dan wij? Als men aanwezig is, zei v. d. Goes, en men roept niet mee: „Leve de koningin”, is men uitwerf lomp. Dat heeft applaus gewekt. Maar als men is uitgenoodigd een zekere plechtigheid bij te wonen en men voldoet daaraan niet, is men dan ook niet driewerf onbeleefd? Als men lid van een raad is, wil men alle zittingen meemaken. Zoo staat het ook hier. Als men ergens niet komt, laat men den tegenstanders vrij baan en spr. hoopt dan ook, dat het Congres de motie van het Partijbestuur zal aannemen. (*Applaus*).

VAN ECK (Partijbestuur) betreurt het nog steeds, dat hij in 1925 op het Congres niet van zijn afwijkende meening inzake samen-regeeren met de Katholieke Staatspartij heeft blijk gegeven. Hij wil daarom thans mededeelen, dat hij zich niet schaart achter de motie van het Partijbestuur. Hij betreurt, dat de Kamerfractie deelgenomen heeft aan de zinledige ceremonie der Kameropening. Spr. erkent, dat formeel de beslissing hierover aan de Kamerfractie is gelaten. Daarmee is de zaak echter niet uit. Het Congres, zeide v. d. Goes terecht, is soeverein. Door deelname der Kamerleden aan de opening, is de samenhang tusschen hen en de Partij geschaad. Het Kamerwerk is overgelaten aan een groep verdienstelijke partijgenooten, die in het algemeen vrij gelaten moeten worden in hun beslissing. Dit houdt echter niet in, dat de Partij moet zwijgen, wanneer

haar Kamerleden een haar inziens verkeerde beslissing nemen. Spr. ondersteunt de motie-Van der Goes.

Spr. erkent, dat de Kamerfractie voor een moeilijke beslissing staat. Hij hoopt echter, dat zij doet, wat wij als aanhangers van het democratisch-socialistisch principe van haar verlangen. Hij herinnert er in dit verband aan, dat ook socialistische wethouders in een analoog geval zich geschikt hebben naar het gevoelen der partijgenooten. (*Applaus.*)

SAM DE WOLFF (Amsterdam 9) zegt de opdracht te hebben van de Amsterdamsche afdeelingen te trachten naar een beslissing, waarbij geen overwonnenen en geen overwinnaars zijn. De beslissing die wij hier nemen, moet allen bevredigen . . .

SCHAPER: De vierkante cirkel.

DE WOLFF: Neen, dat is het niet. Troelstra heeft inder tijd verklaard, dat wij niet deelnemen aan de opening, omdat de burgerlijke partijen, die opening misbruiken ten bate hunner propaganda. Dat is ook het standpunt van de Partij geweest tot aan het vorig congres. Daarna nam de Kamerfractie haar besluit en het is moeilijk daarop terug te komen. Spr. begrijpt dat, doch als zij wil blijven gaan naar deze vertooning, mag verlangd worden, dat tegenover de royalistische betooging eene demonstratie der onzen staan zal en dat dan uit 35 kelen zal klinken: Leve de socialistische republiek . . .

VAN DER GOES: Onzin.

DE WOLFF: Geen onzin. Immers op deze wijze kan aan wat in de partij leeft worden voldaan. Amsterdam verlangt dan ook, dat het Partijbestuur zijn motie terug zal nemen. Ze is een hoon en eene uitdaging aan de Partij en spr. hoopt, dat de oplossing door spr. namens de Amsterdamsche afdeelingen aan de hand gedaan, zal worden aanvaard. (*Applaus.*)

GARDENIER (Den Haag 6) meent, dat het Partijbestuur niet voldoende de politieke situaties van het laatste jaar heeft uitgebuit. Bij de ministercrisis werden veel te laat de afdeelingen opgewekt, dezen toestand uit te buiten. En bij de behandeling van het Belgisch traktaat werd veel te lang gewacht voor de Partijraad bijeengeroepen werd. Spr.'s afdeeling was verder verwonderd over de salarisverhoging, die 3 weken na het Congres werd toegekend. Niet over de verhoging zelf, maar over het zoo kort na de behandeling van de begrooting toekennen van meer salaris was ontstemming. Toen de afdeeling daarover schreef, werd geantwoord, dat dit tot de competentie van het Partijbestuur behoorde en dat daarover critiek op het volgende Congres kon worden uitgebracht. Maar wij hadden slechts gevraagd om de motieven te weten, die tot deze vermeerdering van salaris hadden geleid, en van critiek was toen bij ons nog geen sprake.

Een dergelijk antwoord teekent de mentaliteit van het Partijbestuur.

Verder heeft spr. berekend, dat een zevende deel der partijleden haar contributie niet per zegel betaalt. Zij zijn aangslagen, doch uit dien aanslag blijkt, dat ze een honderdste inplaats van een zevende van de contributie aan de algemeene kas afdragen.

Ten slotte dringt spr. aan op afschaffing van het Correspondentieblad.

GRUYS (Breda) spreekt over de kwestie van den secretaris-propagandist van Brabant. Onjuist is, dat een gecombineerde vergadering der drie Zuidelijke gewesten in een in September te Breda gehouden vergadering gewenscht heeft p.g. Lindeyer tot secretaris-propagandist van het gewest Brabant te benoemen. In die vergadering is n.l. niet gesproken over een secretaris-propagandist van het gewest Brabant, doch over een secretaris-propagandist van de provincies Zeeland, Brabant, Limburg. Op grond van deze onjuiste mededeeling zijn door het Partijbestuur minder gewenschte besluiten genomen.

EEEN VERKLARING VAN AMSTERDAM XI.

Ingekomen is een verklaring van afd. Amsterdam XI, dat zij zich niet accoord verklaart met wat S. de Wolff ook uit haar naam gesproken heeft.

Het Partijbestuur aan het woord.

VLEGEN (Partijbestuur) beantwoordt de opmerkingen van De Roode over de internationale verhoudingen. Van Zürich uit kan alleen wat gedaan worden, wanneer de nationale partijen voldoende activiteit betoonen. De Executive en de Internationale secretaris kunnen alleen directieven geven. De Roode vroeg verder wat wij op internationaal gebied gedaan hadden inzake de ontwapening. Geen lid der Internationale zal ons hier gebrek aan activiteit verwijten. De Roode heeft ook gevraagd: wat deedt ge voor den S-urendag? Spr. herinnert aan de congressen en betoogingen in 1923 en 1926 voor de handhaving van den 8-urendag en de ratificatie van de Conventie van Washington gehouden. Wat de werkloosheid betreft, ook zij is een kwestie van nationale actie en ook hier staan wij niet ten achter bij wat anderen deden. Onjuist is, dat de Partij te weinig verneemt van de besluiten der Internationale. Wij publiceeren die in „Het Volk”. Er is in de Executive zelf hierover herhaaldelijk te doen geweest. De leden hebben nu het recht gekregen om in eigen land verslag uit te brengen van de verhandelingen in de internationale zittingen. Om verschillende reden gebeurde dit vroeger niet. Voorzichtigheid is nog geboden, o.a. met het noemen van namen van Russen, Hongaren, Italianen, die de Internationale zittingen bijwonen.

Beter dan een verslag op het Congres door de gedelegeerden uit te brengen, acht spr. het om aan het Congres zulk

een verslag uit te brengen. Dan kan het, al naar gelang van de omstandigheden, schriftelijk of mondeling geschieden.

Wat de persplannen betreft, die op het vorig Congres besproken zijn, wij hadden daarover een bespreking met het N. V. V., dat alles verwees naar de commissie van zes, die de verhouding tusschen Partij en Vakbeweging in studie heeft genomen. Niemand zal het haar kwalijk nemen, dat zij met die studie nog niet gereed gekomen is. Spr. acht de instelling van nog eens een commissie tot onderzoek van het vraagstuk der pers overbodig. In deze zaak is het Partijbestuur de aangewezen commissie.

Het rapport van de commissie inzake de candidaatstelling is klaar en reeds bij het Partijbestuur binnen gekomen. Het moet op het volgend Congres behandeld worden.

Wat Kiës' vragen over de „Sumatra" betreft, vraagt spr. of Kiës nu waarlijk beter over deze zaak kan oordeelen dan wij, Kamerleden, die met den Minister van aangezicht tot aangezicht stonden. Te Shanghai schijnen 300 à 400 Nederlanders te zijn. De Minister heeft uitdrukkelijk verklaard, dat de bemanning der „Sumatra" niet aan militaire demonstraties zal deelnemen en dat het schip zoo spoedig mogelijk weg zal gaan. Waarom zou men nu in de Kamer nog een motie aannemen, waarin hetzelfde stond als de minister toezegde?

De consequentie, die Kiës uit het geval trekt, is onjuist. De vraag is niet, of wij een schip zullen zenden, doch wat wij er mee doen moeten, nu het er eenmaal is. Hadden wij geen schip ter plaatse, dan hadden wij de bescherming onzer landgenooten aan de Engelschen b.v. hebben moeten opdragen en het is de vraag, wat voor indruk dat op de Chineesche bevolking gemaakt zou hebben. En de Nederlandsche onderdanen maar aan hun lot overlaten, dat is een verantwoordelijkheid, die zoo maar niet te aanvaarden is. Spr. verzoekt Kiës zijn motie, die niet gemotiveerd is, in te trekken.

WIBAUT (Partijbestuur) spreekt over het verwijt tot hem gericht over het bezoek aan het Italiaansche oorlogsschip. De voorstelling, die de Rotterdamsche afgevaardigde gaf van de zaak, was niet juist. Als een oorlogsschip een bezoek brengt aan Amsterdam, is het gewoonte, dat de commandant den burgemeester bezoekt, die den commandant daarna een contra-bezoek brengt. Dat geschiedt ook overal elders.

Toen het Italiaansche oorlogsschip in Amsterdam kwam, was spr. waarnemend burgemeester. Als w.n. burgemeester bracht spr. dus een contra-bezoek. Als ik, zegt spr., dat niet had gedaan, zou ik af moeten zien van de vervulling van het waarnemend burgemeesterschap. Met de organisatie in de hoofdstad heeft spr. over de vervulling van de functie van waarnemend burgemeester destijds gesproken. Zij kende, evenals hij zelf, aan de vervulling waarde toe voor de positie der partij in Amsterdam. Daarom moet men, met de lusten, in sommige gevallen ook de lasten dragen. Wil men dat

niet, dan moet men van de vervulling dezer functies afzien. Dat wil, zooals spr. de zaak ziet, niemand.

De afgevaardigde van Rotterdam zei, dat de burgemeester van Brest geweigerd had den commandant te ontvangen. Wanneer ik, zegt spr., werkelijk burgemeester was geweest, had ik daarover kunnen denken. Ik was echter waarnemend en heb aan de traditie op dit punt niet willen tornen. Over hetgeen ik als burgemeester zou hebben gedaan, behoef ik mij dus niet uit te spreken.

De ontmoeting van Vandervelde en Mussolini was van anderen aard. Als spr. in dezelfde positie kwam als Vandervelde, zou hij ook weigeren Mussolini de hand te drukken. Maar aan boord van het schip was Mussolini niet.

Van Eck was ondeugend. Hij klapte van wat in zekere huiskamer is voorgevallen en sprak van een onbekende stad, waar wethouders beloofd zouden hebben, in het vervolg ten opzichte van diners door de gemeente aangeboden aan den staf van een oorlogsschip, een andere houding te zullen aannemen. De vertegenwoordigers in de Federatie in die onbekende stad meenden, dat in de propaganda nadeel werd ondervonden van het bezoeken door wethouders van zulke maaltijden. Daarop is geantwoord door de betrokken wethouders, dat zij ernstig met wat de Federatiebestuurders hadden opgemerkt, rekening zouden houden. Maar dat is toch niet te vergelijken met de houding der Kamerfractie bij de opening? Op die houding terug te komen, na alles wat er over voorgevallen is, heeft een heel andere beteekenis dan met een bezwaar of een ondergeschikt punt rekening te houden. Had Van Eck aan dit verschil gedacht, hij zou de vergelijking niet hebben gemaakt.

Ten slotte het conflict in de Eerste Kamer tusschen den Partijvoorzitter Polak en spr. Polak ken ik nu een kleine 40 jaar, niet waar, zoo lang is het wel (*vreugde*) en dit is het eerste conflict, dat wij in al dien tijd hadden. Maar, partijgenooten, zegt spr., het verloop van deze zaak in en buiten de Kamers maakte aannemelijk, dat over deze zaak ook in de Eerste Kamer verschil van meening tot uiting zou komen. Spr. betreurt dit verschil en hoopt, dat voortaan ook in zaken van dezen aard volkomen overeenstemming mogelijk zal blijken. (*Applaus.*)

ALBARDA (Kamerfractie) acht het niet makkelijk, ja onmogelijk om op de uitvoerige debatten volledig te antwoorden. Spr. begint met enkele opmerkingen over minder uitvoerig besproken onderwerpen. Daar is bijvoorbeeld de klacht van De Roode, die in Nederland teruggekeerd, tot zijn droefheid ontwaarde, dat er in de Partij iets van de oude partijvreugde verloren gegaan was. De Roode achtte dit een gevolg van de omstandigheid, dat de Partij schier elken dag met nieuwe verantwoordelijkheid wordt beladen. Spr. gelooft, dat De Roode niet zoo pessimistisch heeft willen zijn, als men hem wellicht verstond. Overigens is het spr.'s eigen ervaring, dat al moge er iets van de partijvreugde

verloren gegaan zijn, toch het grootste deel daarvan, naast groote strijd lust, gebleven is. (*Applaus.*)

De Roode verweet ons, dat er veel zaken buiten de partij-leden om gedaan wordt. Hij noemde als voorbeelden het onderwijsprogram en het Belgisch traktaat. Spr. is het hierin met De Roode oneens. Het rapport der Onderwijs-Commissie is twee jaar geleden in extenso in „Het Volk” verschenen. Toelichting was daarbij overbodig, het geheele rapport was een doorlopende toelichting op het voorgestelde program. Dat er geen discussie op volgde, bewees, dat men het er mee eens was. Wat het Belgisch Verdrag betreft, meent spr. dat de partijgenooten niet vroeg genoeg aan dit Verdrag de gewenschte aandacht hebben geschonken. Maar hoeveel artikelen zijn er daarover in „Het Volk” in de laatste twee jaren al niet verschenen! Dat waren er niet minder dan zestig, afgezien van ingezonden stukken, entrefilets en persoverzichten!

P.g. Kuilenburg verweet ons, dat wij te laat aandacht hebben geschonken aan de Indische gebeurtenissen. Uit zijn opmerkingen bleek ons, dat niet het Partijbestuur, doch de partijgenooten zelf aan het Indische vraagstuk onvoldoende aandacht hebben gewijd. Het Indische conflict begon reeds meer dan zes jaar geleden. Wij in de Kamer hebben dat conflict al die jaren op den voet gevolgd. De belangstelling der arbeidersklasse voor Indië is niet steeds bizonder groot geweest, doch dat is niet onze schuld. Wij hebben jaren lang een scherp strijd gevoerd tegen De Graaff en Fock. Onmiddellijk na de eerste berichten over den Indischen opstand, ja, nog denzelfden middag dat zij binnen kwamen, hebben wij ons tot de regeering gewend en geëischt, dat het voorgevallene geen aanleiding zou zijn tot reactionaire politiek. Bij de begrooting heeft Cramer de gebeurtenissen besproken en een interpellatie aangekondigd. Eenigen tijd daarna hebben wij een enquêtevoorstel bij de Tweede Kamer ingediend. Toen enkele weken geleden een aanvullende begrooting in de Kamer aan de orde kwam, heeft Cramer weer van onze inzichten en critiek doen blijken. Men zal moeten erkennen, dat wij steeds gedaan hebben wat wij konden doen.

EEN STEM: Ja, de Kamerfractie!

ALBARDA: Die fractie is toch óók een orgaan der partij, evenals „Het Volk”, dat talrijke artikelen van Stokvis en Vleming plaatste.

Spr. beantwoordt de opmerkingen van Drees over democratische samenwerking met de Katholieke partij. Inderdaad moet in de Katholieke partij heel wat veranderen, eer wij met haar zouden kunnen samenwerken. Wij laten dan ook geen gelegenheid voorbijgaan om onbarmhartig de laksheid van Veraart en zijn consorten te laken. Wij zijn onbarmhartig, om hen aldus met roedeslagen op den weg der democratie te drijven. (*Applaus.*) Het zijn de katholieke arbeiders zelf, die hun partij voor democratische samenwerking moeten

rijp maken. Het perspectief, dat wij hun openen, moet hen daartoe aanvuren.

Komende tot het Verdrag met België merkt spr. op, dat het hier niet meer behandeld behoeft te worden. Het Verdrag immers bestaat niet meer. Hier moet een terugblik geslagen worden op de houding der Partij ten aanzien van het Verdrag. Het leedwezen, dat de Partij in dit opzicht niet eensgezind was, wordt ook door de Kamerfracties gedeeld. Het is ons niet gelukt tot eensgezindheid te komen. Dat is niet verwonderlijk, wijl het vraagstuk ingewikkeld was en ons een door allen aanvaarde leidraad in program en beginselen ontbrak. Het meningsverschil, dat bij onze fractie aanwezig was, is geen gevolg van onvoldoend voorbereiding, zooals Den Haag VI in zijn motie aanneemt. De zaak is zeer ernstig bestudeerd. Desniettemin verkregen wij geen eenheid. De Partijraad zou die eenheid ook niet tot stand hebben kunnen brengen. De Partijraad is pas in later stadium gehoord. Immers, het vraagstuk was in voortdurende beweging. Men vreesde, dat er een meerderheid tegen zou zijn en wenschte allerwege een compromis, aanvullende bepalingen, bijgevoegde protocollen. De fractie zou den doorslag geven bij de stemming. Werd bekend, dat onze fractie in haar geheel vóór of tegen was, dan ware het onmogelijk geweest de onderhandelingen over concessies en dergelijke met vrucht voort te zetten. Wij moesten met het bijeenroepen van den Partijraad wachten tot de kwestie nagenoeg haar definitief aanzijn had gekregen.

Wij moesten rekening houden met de uitgesproken meening van eenige onzer Kamerleden. Zoo zeer hebben wij naar een vergelijk gestreefd, dat ik als voorzitter mij verplicht geacht heb mij van een uitspraak voor of tegen tot het laatste oogenblik te onthouden, opdat het mij nog mogelijk zou zijn bij elkaar te brengen wat bij elkaar behoorde.

Gewezen is op het voorbeeld van het N. V. V., dat wel een bepaald standpunt innam. Op 17 Mei 1926, toen het N. V. V. zijn houding bepaalde, had het verdrag echter zijn definitief aanzien nog niet verkregen. De memorie van antwoord bracht kort daarop velerlei wijzigingen en toen had helaas het N. V. V. zijn standpunt reeds bepaald. De Kamerleden-leden van het N. V. V. moesten toen bij dat standpunt blijven.

BRAUTIGAM: Het is onjuist, dat wij uitsluitend dáár-om bij ons standpunt bleven.

ALBARDA: Ik moge opmerken, dat Moltmaker zich in de Eerste Kamer nadrukkelijk op het besluit van het N. V. V. heeft beroepen. Wij allen hebben onze verdeeldheid en oneenigheid betreurd. Het is te wenschen, dat bij de verdere behandeling van het vraagstuk de overeenstemming worde hersteld en behouden.

Spr. komt nu tot de „opening”. Het is verheugend, dat de bespreking hier zooveel kameraadschappelijker was, dan de polemieken hadden doen verwachten. De tegenstanders nemen aan, dat de fracties in de principieele houding tegen-

over het koningschap op hetzelfde standpunt staan, als de geheele Partij. Van der Goes hield een schitterende redevoering, waarvoor spreker de grootste waardeering heeft. (*Applaus.*) Alleen, spr. is het er niet mee eens.

Van der Goes zei, dat de bijwoning een hoogst onaangename verrassing was voor vele partijgenooten. Niet minder verrast was de fractie over de verklaringen van verschillende partijgenooten over die bijwoning.

Er daalde in den vorigen herfst een lui van moties over de fractie neer. Wij hebben ze niet geminacht, deze moties, en vele afdelingen heeft de fractie uitvoerig over het fractie standpunt ingelicht. Wij hebben al de afdelingen niet kunnen antwoorden, daarvoor werd de lui te dik. Wij nemen aan, dat de partijgenooten in hun strijd bemoeilijkt werden. Maar niet minder werd de fractie bemoeilijkt tijdens haar zware taak gedurende den begrotingstijd. Als wij straf verdienden, dan hebben wij toen meer dan onze portie gehad. Men neme aan, dat toen voor ons de postie zeer moeilijk was.

De gemaakte aanmerkingen waren van tweeërlei aard. Ze betroffen enerzijds het karakter van de handeling, anderzijds de vraag, of de fractie het recht had zoo te handelen. Meeningsverschil over de beteekenis van het koningschap is er niet tusschen ons en u. Wij hebben door het bijwonen, aan het koningschap geen luister willen bijzetten. Was het koningschap hier een reële macht, een macht, zooals het in Pruisen is geweest, wij zouden er niet aan hebben gedacht bij de opening aanwezig te zijn. Maar waar hier het koningschap juist niet méér is dan een ornament, stonden wij er anders tegenover. Men heeft het willen doen voorkomen, alsof het zoiets als een receptie betrof van het Hof. Het is juist omgekeerd, het is een vergadering van het Parlement, waar de koningin verschijnt voor de vervulling van een grondwettelijke plicht. Dat is geen uitvinding van den laatsten tijd, zooals R. Kuyper meende. In 1921 werd bij de behandeling van de wijziging der Grondwet door Troelstra gezegd, dat het komen van de koningin naar het Parlement ter opening, een erkenning is van de waarde en de groote beteekenis van het Parlement. Daarom meenden wij dan ook daarbij niet te moeten ontbreken.

Onder een juk zijn wij bij de opening allerminst doorgegaan. Wij gingen en kwamen met opgeheven hoofden. Het geschiedde kort na onze grootsche ontwapeningsbetooging en toen wij binnenkwamen, zei een der burgerlijke tegenstanders van spreker: „Na een dag als Zondag kunt gij overal komen.” (*Applaus.*) Zoo gevoelden wij het ook. En daarom ging ik er binnen met trotsch, met het gevoel, hier zijn wij, de mannen van de groote betooging, de mannen van de arbeidersmassa.

Dat was breken met den schijn, breken met de vertooning. Want zoolang wij ontbraken gaf die bijeenkomst een onjuist beeld van de machtsverhoudingen. Onze aanwezigheid was

een schaduw op den luister, die daar aan den dag werd gelegd.

Dwang hebben wij aan geen der Kamerleden opgelegd. Ieder was volkomen vrij te gaan of weg te blijven. Waarom hebt gij niet gewacht, zei Kuilenburg, tot gij aan de regering deel neemt? Hij wilde, dat wij door ons komen concessies hadden afgedwongen. Dat echter zou juist vernederend voor ons zijn geweest, dan zouden wij onder het juk zijn doorgedaan.

Van der Goes sprak ook over onze houding. Anderen verweten ons, dat wij gebogen hadden. Van der Goes verweet ons lomphed, omdat wij niet hebben megedaan aan den uitroep: Leve de koningin. Kwaad wenschen wij de koningin niet toe. Maar de kreet: Leve de koningin is geen persoonlijke wensch voor Wilhelmina, ze beteekent: Leve het koningschap. En daaraan konden en daaraan zullen wij niet meedoen. Wij stonden op, toen de koningin binnen kwam en ging. Welzeker. Maar dat is een onschuldige beleefdheidsvorm, dien wij tegen iedere andere vrouw of man eveneens in acht nemen.

Nu de formeele kwestie. Eerst het verband met de coalitiepolitiek, door Van der Goes en ook in „Het Volk” gelegd. Van der Goes meent, dat tusschen samenwerking en onze gang naar de ridderzaal verband bestaat. Spr. en de fractie ontkennen dit verband. Als wij ons tot coalitie bereid verklaren, voeren wij slechts de besluiten der partij uit. De Partij verklaarde zich meermalen bereid tot samenwerking met andere partijen. Het is de plicht der Kamerfractie die besluiten mee uit te voeren.

Zou onze gang naar de ridderzaal de samenwerking met andere partijen voor een democratische regering hebben bespoedigd? In geennen deele, daarop hebben geheel andere omstandigheden invloed.

Is de partij overrompeld? De partij was voorbereid. Duidelijk en ernstig voorbereid. Op 11 September 1925 was de aandacht van het geheele krantenlezend publiek op onze eventueele houding in dezen gevestigd door een bericht in „De Telegraaf”. Ik heb, zegt spr., toen in „Het Volk” van 17 September in een hoofdartikel de zaak aan de orde gesteld en meegedeeld, dat de Kamerfractie er ernstig aan dacht, de opening bij te wonen. Ook in „Voorwaarts” schreef Sannes in gelijken geest. Er ontspoon zich een discussie over het vraagstuk en de Partij wist dus van de kwestie, die daarna ook op ons vorig Congres door vier voorstellers aan de orde was gesteld. Het Rotterdamsche Congres liet ons de vrijheid om te gaan of niet te gaan. Vrijheid alleen om niet te gaan, zooals Van der Goes wil, is geen vrijheid. Uit de discussie op het Congres blijkt, dat spr. toen grondig aangevoerd heeft, om de opening bij te wonen. De Partij kon dus weten, hoe de fractie de beslissing van het Congres opvatte. Van overrompeling is dan ook geen sprake en het besluit is van volle waarde. Het is genomen met groote

meerderheid van stemmen. Er waren slechts 12 partijgenooten, die tegen stemden . . .

VELDMAN (Leiden): De rest liep weg.

ALBARDA: Er was een deel weg. Maar wie blijven gewoonlijk? Dat is de oppositie en als men vreest een daad, die het Partijbelang schaadt, dan blijft men zeker.

WIBAUT: Zeg nu eens hoeveel er vóór waren.

ALBARDA: Zeker wel 80. Maar een besluit van den laatsten dag of den laatsten middag van een Congres is toch ook een besluit dat waarde heeft? Wij kennen toch geen verschil in waarde volgens den tijd, waarop besluiten genomen zijn? Bovendien, tegen het verslag van het Congres, in „Het Volk” gepubliceerd, waarin het besluit werd meegedeeld, is niemand opgekomen.

Het Congres is souverain, zegt men nu. Beteekent dit, dat het Congres den eenen keer zegt, gij moogt wel, het andere jaar, gij moogt niet gaan? dat zou zijn de souveriniteit van den grilligen despoot, die zich niet stoort aan het hooger gezag der rechtvaardigheid. Het zou zijn souveriniteit van de slechtste soort. (*Applaus.*)

De zaak staat zoo, dat onze partij zich steeds op het standpunt heeft gesteld, dat de Kamerfractie zelf moest beslissen of zij bij de opening aanwezig zou zijn. De fractie heeft nooit opdracht van een Congres gekregen, sinds zij in 1897 besloot niet aan de opening deel te nemen. In 1918 is Van Kol eens alleen naar de opening gegaan. De Partij liet echter geen enkele stem daartegen hooren. Zij beschouwde het als een zaak, die alleen de fractie aan ging.

In October en November 1921 stelde Troelstra de vraag in de Kamer aan de orde. Principeele bezwaren tegen de deelname aan de opening achtte hij niet aanwezig. De royalistische demonstratie van den heer Duymaer van Twist achtte hij echter een practisch bezwaar. Geen sprake dus van een principeele afwijzing, geen sprake dus van een verwijzen naar een Congresbesluit. Geen partijlid besprak de aldus door Troelstra aan de orde gestelde kwestie. Ieder achtte de fractie vrij.

In 1925 besloot de fractie nog om niet naar de opening te gaan. In 1926 was er in de fractie volkomen eenstemmigheid, dat het gaan of niet gaan aan de fractie moest worden overgelaten. Op 8 April 1927, nu vóór het Congres, hebben wij weer vergaderd. Weer was er bij ons geen spoor van verschil over de vraag, dat de Kamerfractie hier zelf heeft te beslissen.

Vlak voor het Congres van 1926 was het Partijbestuur eenstemmig dezelfde meening toegedaan. Zoo ook heden, met uitzondering van Van Eck.

Niemand kan dus tegenspreken het historisch feit, dat de zaak aan de Kamerfractie moet worden overgelaten. Hadden wij kunnen vermoeden, aldus heb ik geschreven, dat onze daad zooveel beroering zou hebben verwekt, dan hadden wij haar uitgesteld. Zoo zie ik het nog. Dat vermoeden

bestond reeds voor wij gingen bij enkelen onzer, die daarom, en wat sommigen betreft, minder om principieele redenen, wegbleven. Het is thans echter alles nu eenmaal gebeurd. C'est le premier pas qui coûte. De eerste daad is onherstelbaar. Stel, dat wij geblameerd zijn, dan zijn wij voor goed geblameerd, ook als wij dit jaar weer zouden wegblijven. Feitelijk wordt de Kamerfractie echter pas goed geblameerd, wanneer haar nu wordt verboden, den tweeden keer naar de opening te gaan.

VAN DER GOES: Mijn motie *verzoekt slechts!*

ALBARDA: Van der Goes' motie is inderdaad zoo zacht en vriendelijk als zijn gemoed haar slechts baren kon. Een vriendelijk verzoek zou echter in moreele kracht aan een beslissend bevel gelijk komen. De heele buitenwereld zou het verzoek als een verbod opvatten. Ook ik zou dat doen.

Nu wij eenmaal naar de opening zijn gegaan, kunnen wij zulk een uitspraak niet aanvaarden. En dat niet uit een gevoel van overdreven eigenwaarde. Neen, als socialistische volksvertegenwoordigers hebben wij ook de achting van den tegenstander noodig. Wij hebben die noodig voor ons politiek prestige, en voor de vruchtbaarheid van ons werk. Worden wij door hem beschouwd als menschen die vernederd zijn, dan stellen wij ons ideaal aan verachting bloot. (*Applaus.*) Als wij tegenover den tegenstander staan als menschen, die een afstraffing hebben gehad en wien de vrijheid is afgenomen, dan ondergaan wij een vernedering, die wij, sociaal-democraten, die de Partij en die het Socialisme niet kunnen dragen.

De Wolff heeft getracht een brug te bouwen over de kloove tusschen de fractie en een deel der Partij, door ons aan te raden om uit te roepen: „Leve de socialistische republiek”. Er zouden zich omstandigheden voordoen, die zulk een kreet tegenover een burgerlijke demonstratie zouden kunnen wettigen. Maar wij kunnen niet als comedianten aanwezig zijn, wien een bepaalde vertooning is opgedragen.

Wij hebben op onze wijze duidelijk het verschil tusschen ons en de anderen gedemonstreerd. Wij zouden dat nog forscher hebben gedaan, indien de demonstratie der burgerlijken voor ons een hatelijk karakter had gedragen. Toen wij voor de opening als fractie bijeenkwamen, stelden wij voorop, dat wij geen belediging zonder protest zouden doorstaan. Had men ons beledigd, wij zouden geroepen hebben: „Leve de ontwapening.” Er was van belediging echter geen sprake. Het „Leve de koningin” droeg geen hatelijk karakter tegen ons; het klonk als een gesmoorde, verlegen kreet en kon ons niet kwetsen en de koningin slechts weinig strelen.

Wat de moties over de opening betreft, acht van de elf, die een bespreking vroegen, zijn reeds vervuld. De drie overigen geven een bepaald voorschrift. Leiden wil, dat wij gaan, als de vergadering is ingericht zooals wij dat willen. Dat gaat niet. Dat laat men zich evenmin zeggen, als

wij ons voorschriften laten geven. Dan is het beter te zeggen, gij moogt niet gaan.

Wat Van der Goes wil, is vernederend voor de fractie en dit kunnen wij dus al evenmin aanvaarden.

Spr. komt ten slotte tot de motie van het P.B. Die motie is noch uitdagend, noch tartend. Zij stelt de waarde van congresbesluiten vast en releveert, wat in die besluiten is neergelegd. In het slot wordt het besluit van het vorig jaar bevestigd. Zij bedoelt hen, die zich het vorig jaar niet hebben uitgesproken, in de gelegenheid te stellen, zich uit te spreken.

Over het koningschap staat er niets in. Men heeft het laten voorkomen, dat wij het republikeinsch beginsel hadden prijs gegeven. Vandaag is dat hier niet uitgesproken, gelukkig. Maar opname van een zinsnede omtrent de republikeinsche gezindheid is nu noodig en daarom stelt spr. namens het Partijbestuur voor, op te nemen, tusschen de derde en vierde alinea :

„overtuigd, dat uit dat besluit der Kamerfracties of een deel harer leden bij de opening geenszins mag worden afgeleid, dat de fracties of een deel harer leden het standpunt zouden hebben verlaten dat de Partij onveranderd tegen het koningschap inneemt”.

Spr. hoopt, dat het Congres eenstemmig de aldus gewijzigde motie aan zal nemen. Er is lang over de zaak gediscussieerd, langer dan met de beteekenis ervan in overeenstemming is te brengen en daarom acht spr. het het beste, de motie eenstemmig aan te nemen. (*Luid applaus.*)

De VOORZITTER stelt voor, hiermee de discussies over de „opening” als geëindigd te beschouwen en over de motie te stemmen. Ten eerste over die van het Partijbestuur.

Er wordt afdelingsgewijs gestemd. Vóór de motie worden uitgebracht 478 stemmen, er tegen 363, zoodat de motie, die thans aldus luidt :

„Het Congres,

overwegende, dat de Partij het recht der sociaaldemocratische Kamerleden, om zelf te beslissen, of zij bij de opening der Kamers zullen tegenwoordig zijn, nooit door eenig besluit heeft beperkt ;

overwegende, dat het Partij-Congres van 1926 te Rotterdam aan de fracties de vrijheid heeft gelaten om daarover zelfstandig te beslissen ;

constateert, dat de fracties derhalve ten volle het recht hadden in September 1926 tot bijwoning van de openingsvergadering te besluiten ;

overtuigd, dat uit dat besluit der Kamerfracties en uit de aanwezigheid van een aantal harer leden bij de opening geenszins mag worden afgeleid, dat de fracties of een deel harer leden het standpunt zouden hebben verlaten, dat de Partij onveranderd tegenover het koningschap inneemt ;

bevestigt het Congresbesluit van 1926, om aan de fracties

de beslissing over de bijwoning van de openingsvergadering over te laten ;

en gaat over tot de orde van den dag,"

is aangenomen.

De vergadering wordt daarna verdaagd tot Zondagmorgen half tien.

TWEEDE DAG.

Vervolg bespreking Partijleiding.

SCHAPER : Het persvraagstuk is onder de voortdurende aandacht van het Partijbestuur. Er is geen sprake van, dat wij over deze zaak het Congres met een kluitje in het riet zouden sturen. Het is makkelijk critiek uit te oefenen. Men kent echter de moeilijkheden niet. Hulde aan Masereeuw en Van Doorn voor hun werk voor de vergroting van „Het Volk”. Hulde ook niet minder aan de partijgenooten, die voor „Het Volk” op stap gingen.

Wij voelen zeer goed, dat er b.v. in het Noorden een eigen dagblad moet komen. Men weet echter niet, hoeveel dat kost. Wat hebben ochtendblad en fotopagina van „Het Volk” al niet gekost. Die kosten noopten tot opheffing van de streek-edities. Men kan in dit opzicht geen zaken doen, als ieder en iedereen er in gekend zou zijn geworden. Van de verdwijning der streek-edities hebben wij weinig verdriet gehad. Het is inderdaad waar, dat vaak in de eene editie niet staat, wat in de andere geschreven werd. Spr. als Partijbestuurder is dan ook helaas gedwongen, allerlei edities te lezen.

Men onderschatte de moeilijkheden aan „Het Volk” niet. Ik was op een vergadering waar men vroeg, waarom er toch geen vroege editie kwam; maar toen ik zeide, dat dit veel nachtarbeid zou beteekenen, was men verrast. Men had dat niet vermoed!

Diep respect heeft spr. voor de directie van „Het Volk”, die de zaak financieel moet doen kloppen.

Het resultaat der actie voor „Het Volk” in Amsterdam is tegengevallen. Dat kost ons duizenden guldens. Spr.'s meening is dat „Het Volk” nog meer volksblad moet worden. Helaas is niet iedereen zoo „degelijk” als wij, die belangstelling voor een ongeluk of moord „burgerlijk” vinden. (*Gelach.*) Ik moet tot mijn schande zeggen, dat ik zulke dingen ook nog lees! „Het Volk” is echter als volksblad inderdaad beter geworden. Met „Voorwaarts” is dit reeds langer het geval. Dit blad behoeft niet zoo politiek te zijn, het is bovendien een meer plaatselijk orgaan.

De zaak onzer pers, die zoozeer van financiën afhankelijk is, moet langzaam groeien. Het is een kwestie van tijd en propaganda. Intusschen zal „Het Volk” al het mogelijke doen om in de behoeften te voorzien.

Wat de conferentie over „Het Volk” betreft, zij is met

de Directie samengeroepen door de Commissie van Toezicht, die bestaat uit Partijbestuurders en dus is het Partijbestuur er wel zeker in gekend.

Spr. dringt ten slotte aan op krachtige actie voor onze socialistische pers. (*Applaus.*)

DE HAER (Amsterdam IV) merkt op, dat sinds Januari een van de beste medewerkers van „De Notenkraaker”, Jordaan, niet meer meewerkt, omdat in het Januari-nummer een plaat stond, waarmee hij werd bespot naar aanleiding van zijn lidmaatschap van de filmwedstrijdcommissie voor Jackie Coogan, een tekening van Jan Rot. In deze plaat vond Jordaan aanleiding zijn medewerking aan ons blad te staken. Spr. betreurt dit en protesteert verder tegen de onwaardige prent, die in „De Notenkraaker” over Suze Groeneweg verscheen.

Toen Albert Hahn nog medewerkte stond „De Notenkraaker” op hoog peil. Niemand kan er ten slotte iets aan doen dat hij ons is ontvallen. Er moet echter aan gewerkt worden om „De Notenkraaker” weer op het oude peil te brengen.

ANKERSMIT („Het Volk”). De bespreking van de redactie heeft dit jaar minder plaats ingenomen dan vorige jaren het geval was. Spr. vleit zich met de meening, dat dit voor een deel het gevolg hiervan zal zijn, dat een gevoel van tevredenheid en voldoening over de uitbreiding aanwezig is. Schaper heeft reeds op de financieele kosten van die uitbreiding gewezen.

Wat de critiek op het blad betreft: Amsterdam VII laakte eenige opschriften. Naar spr.'s gevoel ligt het niet aan de redactie, dat deze opschriften niet begrepen zijn. Bij eenig nadenken is het verband tusschen opschrift en inhoud duidelijk, gelijk spr. nader uiteenzet.

Wat het verdwijnen van Jordaan uit „De Notenkraaker” aangaat: de redactie betreurt het evenzeer en heeft alle mogelijke moeite gedaan hem te behouden. De zaak staat zoo, dat Jordaan in een commissie is gaan zitten, waardoor een 500-tal jongetjes uit armelijke gezinnen gekeurd moesten worden om er een nieuwe Jackie Coogan uit te vinden. Het was een walgelijke vertooning (*applaus*) en de redactie van „Het Volk” en „De Notenkraaker” hebben daar op gewezen. Jordaan heeft tegenover mij erkend, dat het beter ware geweest als hij het niet had gedaan. Als hij dat had gepubliceerd, was alles in orde geweest, maar Jordaan vindt het van de redacties van „Het Volk” en „De Notenkraaker” een onvriendschappelijke daad om hem hierover aan te vallen. Ik meen, dat het onze plicht was.

MARIE DE ROODE: Gij hadt hem niet in den rug moeten laten aanvallen door een ander.

ANKERSMIT: Wij hebben hem openlijk aangevallen en het ware beter geweest als Jordaan in de krant, evenals hij dat tegenover mij deed, ongelijk had erkend.

Het peil van „De Notenkraaker” heeft zeker geleden door het verscheiden van Albert Hahn, maar met allen eerbied

voor het werk van onzen overleden vriend, merkt spr. op, dat aan „De Notenkraaker” nog tal van uitnemende caricaturisten meewerken. Overigens is er geen enkel gebied, dat zoo gevaarlijk is al de caricatuur, nergens kwetst men zoo gauw en niets is zoo aan smaak onderhevig als de caricatuur.

De redactie van „De Notenkraaker” werkt geregeld en zeer hard aan het blad om het zoo goed mogelijk te doen zijn.

SCHAPER: Probeer Jordaan maar terug te krijgen!

ANKERSMIT: Dat is zeer intensief en met aandrang gebeurd. Jordaan wilde niet en ik ben van meening, dat thans de eerste stap van Jordaan moet uitgaan. Overigens is de redactie wel bereid naar aanleiding van den aandrang uit het Congres Jordaan weer uit te noodigen.

Een groot aantal voorstellen spreekt de wenschelijkheid uit om het „Populair Wetenschappelijk Bijvoegsel” uit te breiden. Een spreker heeft het tot een afzonderlijk orgaan willen maken. Spr. voelt daar weinig voor. Hij ziet niet in, wat er door veranderen zou. Het bijvoegsel bedoelt populair-wetenschappelijke voorlichting te geven en daarnaast wil het discussie-orgaan zijn over partijaangelegenheden. Ten slotte biedt het gelegenheid tot het publiceeren van afwijkende meeningen, die minder makkelijk in de krant zelf aan het woord kunnen komen. De halveering van het bijvoegsel heeft spr. zelf betreurd. De uitbreiding van „Het Volk” door fotopagina en dergelijke eischte die halveering noodgedwongen. Zoodra de financieele omstandigheden dit mogelijk maken zal die halveering ongedaan gemaakt worden. IJzer met handen breken kunnen wij niet.

Wij zijn niet in staat meer ruimte aan scheepstijdingen en dergelijke te geven dan thans. Wat wij geven, is voor het doel voldoende. Wat er bij gevraagd wordt, zou zeer veel ruimte beslaan en slechts aan weinigen ten nutte komen.

Een rubriek van economisch-financieele voorlichting hebben wij reeds in de kronieken van Jan van Gooijen. Het feit, op zichzelf een belangrijk voordeel, dat de schrijver ervan in het practische bedrijfsleven staat, is intusschen tevens oorzaak, dat hij vaak over weinig tijd beschikt. Daardoor verschijnen inderdaad deze kronieken niet dikwijls genoeg; wij zullen er echter op aandringen, dat zij meer en geregelder zullen verschijnen.

Wat de rubriek drankbestrijding betreft. Er wordt door ons niets, dat ons inzake drankbestrijding gezonden wordt, niet geplaatst. Het is zeer moeilijk om over dit beperkte gebied geregeld met veel variatie te schrijven.

Spr. dankt Drees voor zijn waardeering van het redactioneel werk, dat aan „Het Volk” verricht wordt. Wat den inhoud der krant betreft: het politieke deel daarvan kan niet verkleind worden, wel moet het overige deel meer uitgebreid worden. Waar onze beweging steeds meer doordringt in het politieke leven, moeten wij onze politieke berichtgeving volledig handhaven. De redactie streeft er naar om van

„Het Volk” een zoo goed mogelijk volksblad te maken. Daartoe hebben zij en de directie den steun der beweging noodig. Spr. brengt hulde aan de werkers, die „Het Volk” in een kwartaal 5500 abonné's netto hebben bezorgd. (*Applaus.*)

WERKHOVEN (Partijsecretaris-penningmeester) beantwoordt enkele opmerkingen over organisatorische zaken. Ten eerste zegt spr., was er de oude klacht over het te laat verschijnen van de stukken. Zij hebben echter op tijd in de krant gestaan, in een paar edities een paar dagen na de eerste publicatie. Het eenige, dat laat is gekomen, is het boekje, waarin de beschrijvingsbrief staat; maar dit kan niet als klacht gelden, want de behandeling in de afdeelin-
gvergaderingen moet toch geschieden aan de hand van de krantenpublicaties.

Spr. heeft in dit verband ook een klacht over de afdeelingen, die herhaaldelijk om uitstel vragen voor het inzenden van voorstellen enz. Spr. belooft, dat het secretariaat zooals altijd zijn best zal doen stipt op tijd te zijn — men moet echter weten te geven en te nemen.

Het P.B. gelooft niet, dat het voordeel heeft praeadvies uit te brengen op de ingediende Congresvoorstellen. Het zou de discussie werkelijk niet bekorten.

Harlingen vroeg schriftelijk naar de f 3000.— subsidie voor Amsterdam. Daarover zegt spr., dat Amsterdam een paar maal, bij de annexatie, tusschentijdsche verkiezingsacties heeft moeten voeren en daardoor diep in de schuld kwam. Het P.B. heeft toen gezegd, dat het bereid was evenveel te geven als de leden zelf bijeen zouden brengen, tot een maximum van f 3000.—. Daarbij moet men er rekening mee houden, dat Amsterdam altijd een voordeelige afdeeling voor het P.B. is. Amsterdam heeft méér gedaan dan het beloofd heeft: er zijn méér dan de afgesproken f 3000.— bijeengebracht en dus moest het P.B. de volle som betalen. Als ze weer in de schuld komen, krijgen ze niets meer!

Spr. deelt mee, dat, wanneer het mogelijk was, over te gaan tot contributieverlaging, het P.B. dat zeker zou voorstellen. Wij hebben echter, door de nieuw ingevoerde contributieregeling, nog geen vaste basis om peil op te trekken. Wij moeten zeker de zaak eens een jaar aankijken.

De contributie vormt, meent spr., geen absolute belemmering voor het werven van nieuwe mannelijke leden. Het vorige kwartaal boekten wij 1975 nieuwe leden, grootendeels vrouwen en na Januari 1952 nieuwe leden, waarvan 1410 mannen. Tevens zijn 12 nieuwe afdeelingen opgericht in dit kwartaal. De Partij telt thans het recordaantal van 45.148 leden. Dat aantal hebben wij alleen vlak na den oorlog overschreden. Na 1920 is echter nimmer de 45000 bereikt. (*Applaus.*)

Die vooruitgang is *niet* hoofdzakelijk aan de vrouwen, met de lage contributie, te danken.

Den schrijvers van manifesten zal gevraagd worden korter

te schrijven. Een politiek manifest als dat van Albarda moet echter inhoud hebben en kan niet al te kort zijn.

De ledenstatistiek, waarom De Bruin vroeg, is weggelaten, omdat het vorig jaar over te veel cijfers in het verslag is geklaagd. Ik ben bereid ze het volgend jaar weer op te nemen.

Wat de plattelandsmanifesten aangaat: Amsterdam moet ze zelf besteld hebben — niettegenstaande er in Amsterdam niet veel varkensteelt bestaat.

HARTOG: Zeker in de jodenbuurt niet. (*Vreugde.*)

WERKHOVEN: De klacht van Helder over de sprekers is een gevolg van het feit, dat men het tiental beroemde sprekers uitnodigt en daardoor de jonge sprekers niet in de gelegenheid stelt hun gaven indienst van de Partij te stellen. (*Applaus van „de jonge sprekers”. Gelach.*)

De Bruin vroeg of de daling van de schuld der afdeelingen bij de Partijkas een gunstig teeken was. Spr. antwoordt: „ja, voor de afdeelingsspenningmeesters. Maar de schuld is nog altijd te hoog.” Over de f 300.— kasverschil is de Bruin ingelicht, want dit werd verleden jaar al behandeld in de Congrescommissie.

Spr. zelf stelt er prijs op hoewel men er bezwaar tegen heeft gemaakt, uit spreken te blijven gaan. Hij wil niet graag een bureaucraat worden.

De pro memorie-vermelding van de „Voorwaarts”-aandeelen is een gevolg van de aan den gang zijnde reorganisatie van „Voorwaarts”. Het gaat niet aan, die aandeelen thans voor een zekere waarde op de balans te zetten, omdat er het volgend jaar hoogstwaarschijnlijk een heel ander bedrag zou moeten worden genoemd.

Spr. is blij, dat de aandacht gevestigd is op het te weinig afnemen van zegels. Het is wel niet zóó erg, als de afgevaardigde, die er over sprak, het voorstelde, maar erg is het wel! Er zijn nog altijd afdeelingen, die minder zegels bestellen, dan zij leden hebben, er zijn er zelfs die in een héél jaar geen zegels bestellen. Dat is voor de Partij en voor de afdeeling schadelijk

Het „Correspondentieblad” is noodig gebleken — er zijn afdeelingen, die zelfs twee publicaties over het hoofd zien!

Wat de passage over het secretariaat in Brabant betreft, meent spr., dat de correspondentie met de betrokken gewesten voldoende grond opleveren voor den vorm, waarin deze passage was gevat. (*Applaus.*)

H. POLAK (Partijvoorzitter) spreekt eenige woorden in eigen zaak. Men heeft het in spr. gelaakt, dat hij lid was van een comité tegen het Belgisch Verdrag en gezegd dat hij aldus gehandeld heeft tegen een partijbesluit. Er was dienaangaande echter geen partijbesluit. Er zijn partijleden geweest, die lid waren van het groote anti-verdrag-comité en voor dat comité hebben gesproken. Tot hen heb ik nooit behoord. Ik heb mij in het Gooi uitsluitend gevoegd

bij degenen die een vergadering tegen het Verdrag hebben aanbevolen. Niemand is verantwoordelijk voor wat in eenigerlei vergadering gezegd wordt, zoo ik ook niet voor wat in de Gooische vergadering gezegd is. Spr. was echter geen lid van een comité en sprak ook nooit in vergaderingen tegen het Verdrag.

Rotterdam VII heeft er zijn leedwezen over uitgesproken, dat ik aan een anti-Verdragsvergadering te Amsterdam een telegram zond, toen ik verhinderd was te spreken. Spr. kan dat leedwezen niet deelen. Het telegram was slechts een beleefdheidsvorm.

Onjuist is de opmerking, dat het Partijbestuur besluiten neemt zonder de partij te raadplegen en haar er in te kennen. De voorbeelden daartoe aangevoerd, zijn reeds door Albarda besproken en weerlegd. Toen heeft echter gisteravond Boekman gesproken, die een scheiding wilde tusschen de politieke en administratieve leiding der partij en die een reorganisatiecommissie verlangde. Het is nu eenmaal onmogelijk de partijgenooten tusschen twee congressen in over allerlei aangelegenheden bijeen te roepen. In dien tusschentijd is het de taak van het Partijbestuur om te handelen. Bij buitengewone aangelegenheden roept het een buitengewoon congres bijeen. Het is echter onmogelijk er een permanent congres, een representatie in permanentie op na te houden. Nergens in het buitenland vertoont eenigerlei partijorganisatie het beeld door Boekman geschetst. Toezegging tot het door Boekman gewenschte onderzoek kunnen wij niet doen. In het verleden is de aangelegenheid reeds herhaaldelijk door het Partijbestuur besproken. Van elke poging tot reorganisatie werd toen afgezien. Trouwens, er wordt in de partij genoeg beraadslaagd en gediscussieerd. Door uw voortdurend debatteeren, zeide Bolland eens, gaan uw zenuwen kapot. Dat was overdreven, maar door al te voortdurend praten wordt inderdaad onze actie geschaad. Acta non verba, daden geen woorden, zij ook *ons* parool.

Den Haag heeft de salarisverhooging der Partij-secretarissen gelaakt. Onjuist is het, dat Werkhoven's salaris met f 1000.— verhoogd is. Het waren er maar f 500.—, die gewettigd zijn door Werkhoven's nieuwe functie van penningmeester. Spr. brengt Werkhoven hulde voor zijn energie, werklust en noesten vlijt. (*Applaus.*)

Mej. Ribbius Peletier was indertijd voorloopig aangesteld op een voorloopig salaris van f 3000.—. Men heeft deze partijgenoot op dit congres verdiende hulde gebracht. Haar arbeid kan niet worden gemist. De resultaten ervan zijn duidelijk zichtbaar. Toen zij vast benoemd werd, werd haar bezoldiging bepaald, en dus niet verhoogd, op f 4000.—, een bedrag dat niet buitensporig genoemd kan worden.

Wat mijn artikel over de mijnwerkersstaking betreft, hedenmorgen is mij door den afgevaardigde die dit artikel

laakte, gezegd, dat het niet in „Het Volk”, doch in het Weekblad van den A.N.D.B. geschreven is. Ik ben dit Congres geen verantwoording schuldig over wat ik in het weekblad van mijn vakbond na afloop dier staking heb geschreven; doch het waren slechts eenige volzinnen van gelijke strekking als ik gisteren hier uitsprak.

Critiek is uitgeoefend op het te weinig bijeenkomen van den Partijraad. In het betrokken artikel der statuten staat dat de Partijraad geraadpleegd *kan*, niet dat hij geraadpleegd *moet* worden. Waartoe hem bijeengeroepen, wanneer er geen vragen aan de orde zijn of wanneer de agenda te onbelangrijk zou zijn om het bijeenroepen te wettigen?

Den Helder laakte het, dat wij de arbeiders met lectuur overvoeren en hij noemde in dit opzicht de uitgaven van „Ontwikkeling”. Van overvoering is naar spr.’s meening geen sprake. De arbeider leest eer te weinig dan te veel. Schriftelijke propaganda is van duurzamer invloed dan mondelinge propaganda. Spr. dringt er op aan, dat de arbeider meer leze dan tot nu toe. (*Applaus*).

Een persoonlijke opmerking. Bussum is pijnlijk getroffen geweest door de wijze, waarop Wibaut over mij in de Eerste Kamer heeft gesproken. Ik ben even pijnlijk getroffen geweest. De bekende tirade heeft Wibaut m. i. noodeloos losgelaten. Diep heeft het mij getroffen dat Wibaut heeft gesproken zooals hij sprak. Des te meer trof het mij, omdat ik Wibaut’s woorden schadelijk achtte voor het prestige dat de Partijvoorzitter naar buiten moet genieten. Ik heb dan ook lang in beraad gestaan of ik na het voorgevallene een nieuwe candidatuur voor Partijvoorzitter weer zou aanvaarden. Als ik niet geweten had, dat ik daardoor de Partij in moeilijkheden zou brengen zou ik hebben geweigerd. Overigens is voor mij thans de zaak afgedaan. Ik spreek er niet meer over, ik denk er niet meer aan. (*Applaus*.)

WIBAUT (Partijbestuur) wil nu Polak er zelf over heeft gesproken, er ook wat van zeggen. Dat omtrent het Verdrag zoo diep verschil van inzicht heeft geheerscht, heeft spr., evenals anderen, diep teleurgesteld.

Polak sprak in de Kamer, als eerste spreker, over internationale stemmingen en over het nieuwe internationalisme, op een wijze, die menschen wier hoop is gebouwd voor een voortleven van de beschaving, op de eindelijke totstandkoming van den grondslag voor de toekomstige maatschappij, kwetsen *moest*. Ik vraag mij af of Polak, die wist dat hij voorzitter van de Partij was (*geroep: juist!*) en die het diepe verschil van inzicht kende, niet de reserve, die hij nu van *mij* vraagt, als eerste spreker zelf in acht had moeten nemen. (*Eenig applaus*.)

Dit wil spr. er alleen over zeggen. In de 35, 40 jaar, dat wij samenwerken is dit het eenige conflict tusschen ons. Wij hebben altijd ongeveer aan denzelfden kant gestaan (*vroomlijkheid*) en spr. hoopt, dat het ons in de toekomst

mogelijk zal zijn, misschien door betere voorbereiding, dergelijke conflicten te vermijden. (*Luid applaus.*)

Replieken.

KIES (Bussum) meent, dat het debat over „de opening” de schuld er van draagt, dat andere zaken te vluchtig moesten worden behandeld, w. o. spr. het Sumatra-geval schaaft.

Vliegen is daarover begonnen met een persoonlijk woord en is persoonlijk geworden. Spr. vraagt Vliegen hem niet te zien als een jongeman, die hem komt kapittelen, maar als een afgevaardigde van een afdeeling van 200 leden.

Vliegen's persiflage over spr.'s vroegere werkkring was er naast (*applaus*) er ware uit zijn houding beter af te leiden, dat spr. nog niet zoo militaristisch is om niet ontvankelijk te zijn voor de socialistische idealen.

Wat militaire gewoonten aangaat: daarop leek Vliegen's bevel om de motie in te trekken wel erg! Overigens: Overste Vliegen, ik trek de motie in! (*Hilariteit.*)

VLEIEN (Partijbestuur). De afgevaardigde van Bussum heeft met zijn laatsten zin bewezen, dat mijn verdenking van „militaristische gezindheid” niet geheel ongegrond was. Ik heb er zelfs geen bezwaar tegen, dat hij mij geen hooger rang toekende. (*Gelach.*)

Gesteld, dat er al verschil van meening kan bestaan over de „Sumatra”, wat intusschen slechts uit de opmerking van een enkele afdeeling blijkt, dan nog zijn wij niet gewoon dadelijk met moties van afkeuring te komen. Is deze motie trouwens wel behandeld in de afdeeling Bussum?

KIES: Het was vrij mandaat! (*Gehoon.*)

VLEIEN: Deze afgevaardigde heeft dus niet het recht gehad om, zonder zijn afdeeling te kennen, hier met zulk grof geschut te komen. Mijn verzoek was dus wel de zachtste vorm om tegen deze handelwijze op te komen!

BOEKMAN (Amsterdam). Mijn laaggestemde verwachtingen zijn volkomen uitgekomen door wat Polak op mijn opmerkingen over de Partij-organisatie heeft geantwoord. Wij wenschen echter geen Congres in permanentie, doch een onderzoek naar de mogelijkheid van een organisatie, waarbij de bevoegdheden van de verschillende partijinstanties wellicht worden gewijzigd en verlegd. Wij zien met Polak in, hoezeer zijn tegenwoordigen arbeid zenuwslopend op het Partijbestuur werkt. Wij willen het Partijbestuur daarvan ontlasten en het „voortdurend praten” dus verdeelen over de verschillende instanties. Nu het Partijbestuur niet bereid bleek, het vraagstuk in onderzoek te nemen, dient spr. uit naam van geheel Amsterdam, de meeste Rotterdamsche en een groot aantal Friesche afdeelingen de volgende motie in:

„Het Congres, overtuigd van de wenschelijkheid, dat worde nagegaan of en in hoeverre de organisatie der Partij wijziging behoeft, noodigt het Partijbestuur uit een com-

missie te benoemen, waarin zitting hebben leden van het Partijbestuur, de Kamerfracties en vertegenwoordigers van stedelijke en gewestelijke federaties, met de opdracht zulk een onderzoek in te stellen en eventueel voorstellen tot wijziging te doen."

Ook spr. vraagt van het Congres: daden, geen woorden en hij beveelt daarom zijn motie aan.

De discussies worden hierna gesloten.

VOORZITTER: Het P.B., na korte samenspraak, verklaart zich tegen de motie-Boekman. Het is van meening, dat de Partijzaken goed en democratisch worden behandeld en dat een andere behandeling slechts zal leiden tot tijdverlies en schade.

Met handopsteken wordt daarna de motie met groote meerderheid *aangenomen*.

Verkiezing Partijbestuur, Dagelijksch Bestuur en Redactie „Het Volk”.

Voorzitter en de beide secretarissen zijn bij enkele candidaatstelling herkozen. De voorzitter, die mededeelt, dat Sannes en Schaper geen candidatuur hebben aangenomen, leest daarop, onder applaus, den volgenden brief voor van S a n n e s, die voor een candidatuur voor het Partijbestuur heeft bedankt.

„In antwoord op uwe vraag van 22 Maart j.l. deel ik u mede, een candidatuur voor het P.B. *niet* te aanvaarden.

Gedurende de tien jaren, die ik lid van het P.B. was, heeft zich bij mij de overtuiging gevestigd, die in den loop der jaren is versterkt geworden, dat de tegenwoordige toestand, waarbij een eens gekozen Partijbestuurder, als regel, zijn leven lang Partijbestuurder blijft, niet gewenscht is.

In de bezoldigde Bestuurders, den voorzitter der Kamerfractie en den hoofdredacteur van „Het Volk”, heeft het P.B. reeds een „blijvend gedeelte”. Ik acht het gewenscht, dat in het overige gedeelte regelmatig nieuwe elementen komen, die weer eens uit een anderen gezichtshoek de vragen, welke het P.B. op te lossen heeft, bezien en die daarbij niet door hun verleden als Partijbestuurder gebonden zijn.

Het is niet alleen voor den Partijbestuurder zelf, maar niet minder voor de Partij van belang, dat regelmatig nieuw bloed in het P.B. komt. De Partij heeft dat zelf in haar hand . . . in theorie. De practijk is een andere. Het traagheidsbeginsel werkt ook hier.

Ik voor mij voel het heel sterk als een Partijbelang, dat juist in den tegenwoordigen tijd met zijn vele nieuwe vragen en eischen nieuwe krachten en andere inzichten ook kans hebben in het P.B. te komen en dat de oude Partijbestuurders, telkens een paar, terugtreden om nu eens niet van boven-af, maar van onder-op het Partijbelang te bezien en de vraag te beantwoorden of het P.B. in overeenstemming

met dit belang handelt. Komen deze Partijbestuurders dan over eenige jaren in het P.B. terug, dan brengen zij allicht iets mee wat zij op het oogenblik niet of niet in voldoende mate hebben.

Ik weet niet of ik de eerst-aangewezenen ben om heen te gaan. Naar leeftijd en ancienniteit nog niet. Maar waar ik persoonlijk het belang der bloedverversching van het P.B. voor de Partij van het hoogste belang acht, wil ik een voorbeeld geven en vrijwillig gaan, — misschien voor altijd, misschien voor eenige jaren.

Door verblijf buitenslands — na een buitengewoon drukken winter ben ik aan rust toe — zal ik het Congres niet kunnen bijwonen en evenmin de P.B.-vergadering van 9 April a.s., waarin ik anders gaarne van de leden van het P.B. zou hebben afscheid genomen en hun persoonlijk dank zou hebben gebracht voor den prettigen en kameraadschappelijken omgang gedurende vele jaren. Dit afscheid valt mij zwaar, maar ik ben dankbaar voor wat ik in het P.B. heb geleerd en voor de vriendschap, die ik er heb mogen onder vinden.

Gij wilt zeker wel in het P.B., wellicht ook ten Congresse, voorlezing van dezen brief doen.”

De VOORZITTER zegt, dat het Partijbestuur en zeker ook het Congres Sannes en Schaper met leedwezen zien heengaan. Nu zij, oude getrouwe voorvechters, zelf willen heengaan, rest ons slechts grooten dank en erkentelijkheid uit te spreken voor het vele en belangrijke werk, dat zij in dienst van de Partij hebben gedaan en dat zij, daar zijn wij zeker van, ook buiten het Partijbestuur, zullen blijven doen! (*Luid applaus.*)

Herziening van het Gemeenteprogram.

Aan de orde is het ontwerp-Gemeenteprogram, dat, volgens art. 32 van het Huishoudelijke Reglement der Partij, door de Vereeniging van Sociaal-democratische leden van Gemeenteraden en Provinciale Staten bij het Congres is ingediend.

Het woord is aan Ed. POLAK, voorzitter van genoemde vereeniging, teneinde het ontwerp in te leiden. Spr. begint met mede te deelen, dat de algemeene vergadering der vereeniging eind 1925 een commissie had benoemd, om na te gaan, of het gemeenteprogram, dat door het Arnheemsche Congres van 1919 is vastgesteld, wellicht wijziging of aanvulling behoefde. De commissie was alzijdig samengesteld. Er zaten leden in uit de groote steden, uit kleinere gemeenten en van het platte land.

Deze commissie heeft de inleiding zoowel als de afzonderlijke paragrafen van het program nauwkeurig bekeken en kwam tot de conclusie, dat het in zijn groote lijnen nog uitnemend kan dienen. Dat is een gelukwensch waard aan de partijgenooten WIBAUT en ANKERSMIT, die het

solide werk van 1919 hebben voorbereid. Het heeft glansrijk den toets der practijk doorstaan. Maar sedert 1919 zijn verschillende wetten, die de taak der gemeentebesturen beïnvloeden, gewijzigd en zijn de omstandigheden wel eenigszins veranderd. En nu is het wenschelijk, ons programma daarbij aan te passen. De commissie heeft dat werk van aanpassing verricht en het door haar opgestelde ontwerp bij onze vereeniging ingezonden, die het behandelde in haar algemeene vergadering in het najaar van 1926. Het aldus ontstane geheel ligt thans ter beoordeeling voor U.

Het is een goed tijdstip, om ons op onze doeleinden in de gemeentepolitiek te bezinnen. Wij staan vlak voor de Raadsverkiezingen, die beslissen zullen over de richting der gemeente-politiek in de komende vier jaren. Wij kunnen met een gerust hart voor de kiezers verschijnen. Onze vertegenwoordigers hebben overal in den lande nieuw leven in de Raden gebracht. Zij hebben er, ondanks de moeilijkheden van den tijd, de grondslagen gelegd voor een nieuwe sociale politiek en op die grondvesten reeds menig belangrijk bouwwerk opgetrokken. In tal van plaatsen zijn we doorgedrongen ook in de dagelijksche besturen en in de belangrijkste gemeenten des lands drukken wij *ons* stempel op menige beslissing van beteekenis.

Onzen tegenstanders kon die ontwikkelingsgang niet ontgaan. Zij moesten er kennis van nemen en hun houding bepalen. Aanvankelijk behandelden zij ons met gering-schatting. Onze voorstellen werden afgestemd, onze beginselen met een enkel woord afgedaan. Die periode heeft niet lang geduurd. Wij hebben onzen tegenstanders *gedwongen* zich ernstig met ons bezig te houden en in de laatste jaren concentreeren de burgerlijke partijen al hun kracht op een aanhoudende bestrijding der S.D.A.P. Ook in de „groote” pers vindt men niet meer de „lollige” stukjes in welke men ons trachtte belachelijk te maken; men voert daar den strijd tegen ons op de hoofdartikelen-plaats.

Deze campagne geeft onzen tegenstanders niet altijd de resultaten op welke zij hopen. Telkens weër moeten zij het in de Raden tegen ons afleggen. En daarom beginnen zij hun laatste hoop te vestigen op Gedeputeerde Staten en de Kroon. Het begint gewoonte te worden, dat groepen belanghebbenden zich met hun bezwaren niet meer wenden direct tot den Raad, maar al dadelijk een beroep doen op de beide genoemde organen van een hooger gezag. En er zijn colleges van Gedeputeerde Staten, die maar al te bereid zijn aan adressanten van deze soort het oor te leenen. Een neiging, die nog versterkt is door de beruchte circulaire van minister Kan betreffende het financieel beheer der gemeentebesturen. Gelukkig is deze circulaire door de critiek onzer partij krachteloos gemaakt, maar de *bedoeling* was leelijk genoeg.

Het toppunt der nijldige campagne tegen de socialistische gemeentepolitiek is bereikt in het artikel van mr. A. R. Zimmerman, opgenomen in „De Telegraaf” van 13 April

j.l., getiteld „Lührs of Coremans”. Spr. is het met „Het Volk” eens, dat aan dat artikel geen waarde moet worden gehecht. Daarvoor is de zakelijke inhoud inderdaad te weinig beteekenend. Maar spr. heeft er toch behoefte aan het dien netten heer eens te zeggen, dat geen socialistische publicist er toe komen zal zijn tegenstanders door vergelijkingen van deze soort zoo grof te beleedigen als hij het onzen vriend Lührs heeft geprobeerd te doen. (*Applaus.*)

Er zit een kern van waarheid in dit artikel: de bourgeoisie heeft van het rapalje weinig te duchten dan zoo nu en dan eens een uitbarsting van woede. Oneindig veel gevaarlijker zijn voor haar de arbeiders, die met taai werken zich een zekere mate van beschaving, kennis en ontwikkeling hebben eigen gemaakt. De wel-onderlegde arbeiders, die ons corps van Raadsleden vormen, die niet schreeuwen en niet vechten, doch tactisch en bekwaam de belangen van hun klasse verdedigen en bevorderen, ja zij vormen een groote macht ten goede, zij kunnen niet meer op zijde geschoven worden. Wil dit nu zeggen, dat onze Raadsleden hun kracht uitsluitend zoeken in het verschaffen van materiele voordeelen aan het proletariaat; dat zij geen oog zouden hebben voor wat al dan niet practisch mogelijk is; dat zij in financieele aangelegenheden lichtzinnig zijn; dat zij het algemeen belang niet dienen? Men hoeft onze beweging maar te *kennen*, om het tegendeel te weten. Nergens worden kwesties van dezen aard zoo ernstig, zoo diepgaand bediscussieerd als juist in onzen kring. (*Instemming.*) Spr. komt als voorzitter der Vereeniging van Soc.-Dem. Raadsleden in verschillende deelen des lands in aanraking met onze vrouwen en mannen die in de Raden het werk doen. En spr. heeft diep respect voor de groote mate van begrip en omzichtigheid met welke zij hun taak verrichten. O, onzen menschen is dat alles niet aangewaaid. Zij hebben er om moeten worstelen. Maar zij kunnen dan ook in den regel de vergelijking met hun burgerlijke collega's glansrijk doorstaan. Wij denken er niet aan onzen strijd een persoonlijk karakter te geven, maar als men ons er door artikelen als dat van mr. Zimmerman toe dwingt, dan zou het wel eens kunnen gebeuren, dat wij hier en daar die vergelijking eens nader gingen uitwerken. Meer toewijding aan het algemeen belang, meer neiging om ook het technische deel van hun taak te beheerschen dan bij onze raadsleden wethouders aanwezig is, zal men in eenigen anderen kring dan dien van ons bezwaarlijk vinden. (*Luid applaus.*)

Merkwaardig is overigens, dat dit artikel van dr. Zimmerman voorkwam in „de Telegraaf”, een blad, dat zich nog wel eens laat voorstaan op zijn democratische gezindheid. Vele arbeiders lezen nog dit blad of zijn afdruk „De Courant”. Voelen zij zoo'n artikel niet als een zweeps slag midden over het gelaat? (*Toejuiching.*)

Wat ons betreft, wij verschijnen dus straks voor de kiezers met een goeden staat van dienst. Drie groote sociale nooden hebben in de afgelopen vier jaar de Nederlandsche arbeiders

dersklasse in het bijzonder geplaagd. Daar is allereerst de *woningnood*. De oorlog en de duurte hebben ook in ons land een nijpend gebrek aan woningen veroorzaakt. Welnu, wat in de gemeenteraden gedaan is om het arbeidersgezin een dak boven het hoofd te geven, is grootendeels op ons initiatief of onder onzen drang geschied. Tezamen is het een stuk sociale arbeid van zoodanigen omvang en betekenis, dat het als een voorbeeld voor het overige Europa mag strekken.

Een tweede belangrijk punt dat de aandacht trok, is de nood van het onderwijs. De bezuinigingsmaatregelen van 1923 en 1924 van regeeringswege genomen, hebben het volksonderwijs meer dan een halve eeuw terug geduwd. Welnu, in de gemeenteraden hebben wij getracht de klappen, die vanuit Den Haag aan de lagere school dreigden te worden toegebracht, zooveel doenlijk op te vangen. En in tal van gemeenten zijn wij daarin geslaagd, zij het dan ten koste van veel zorg en veel geld.

En dan is daar de werkloosheid, die ons volksleven nog altijd zoo teistert. De regeering heeft de werkloozen zoo goed als aan hun lot overgelaten. De gemeenten moesten maar zorgen, want de regeering diende zuinig te zijn! Welnu, vele gemeenten hebben gezorgd, voor zoover hun middelen reikten. Het spreekt wel haast vanzelf, dat ook wij daarbij de leiding hadden.

Op alle drie deze punten heeft de regeering smadelijk haar taak verwaarloosd, maar hebben vooral die gemeenten, die min of meer onder sociaal-democratischen invloed staan, prachtig werk voor de arbeidersklasse gedaan. En wij hebben alle recht van de kiezers te vragen, dat zij ons in staat stellen, ons werk krachtig voort te zetten. (*Applaus.*)

Spr. kwam nu tot het ontwerp-program. De inleiding is in haar hoofdlijnen onveranderd gebleven. In het oude programma begon zij echter met eene ontkenning, n.l. dat de sociaal-democratische gemeentepolitiek zich niet ten doel kan stellen, in de een of andere gemeente het socialisme te vestigen. Daarna kwam eerst de meer positieve doelstelling. Wij vonden het beter het omgekeerde te doen en het positieve voorop te stellen. Dat zal u uit den tekst wel geheel duidelijk zijn geworden. Overigens zijn in de inleiding geen veranderingen van beteekenis aangebracht. Met de artikelen in het eenigszins anders gesteld. Hier zijn wijzigingen voorgesteld, die spr. met een enkel woord wil aanduiden.

Voor paragraaf 1 (belastingen) wordt geen verandering voorgesteld; hetzelfde is het geval met paragraaf 2 (gemeentebeheer); uit paragraaf 3 (grondbeheer) willen wij doen verwijderen het bepaalde voorschrift, dat het grondbezit gebruikt moet worden voor eene gemeentelijke levensmiddelenvoorziening. Dat is een gedachte die in 1919 nog sterk leefde, doch thans niet meer zoo actueel is. Wij zouden nu graag den aanleg van parken en plantsoenen voor-

geschreven zien, benevens strenge bepalingen tegen grondspeculatie, ook die in erfpachtgronden.

Paragraaf 4 (volkshuisvesting) kan in hoofdtrekken blijven. Omtrent de veelbesproken quaestie van de verhuring van woningen beneden kostprijs werd voorheen gezegd, dat dit diende te geschieden aan groote gezinnen en lagere inkomens. Voorgesteld wordt thans, dat dit geschieden zal *waar het noodig is*.

Paragraaf 5 (levensmiddelen) is een weinig ingekrompen.

Paragraaf 6 handelt over de arbeidsvoorwaarden van het gemeente-personeel. Een belangrijk nieuw element in het ontwerp is de eisch van *uitbreiding der medezeggenschap óók buiten het gebied der eigenlijke arbeidsvoorwaarden*. Bij den verloftijd wordt thans een vacantietoeslag gevraagd. Voorts is er het verlangen naar bevordering van eigen beheer.

Ook in paragraaf 7 wordt een gewichtige verandering voorgeslagen. Inplaats van het eenigszins vage „regeling van de winkelsluiting”, willen wij thans lezen: 8-uur-winkelsluiting. Dit geschiedt in overleg met onzen Bond van Handels- en Kantoorbedienden.

Paragraaf 9 (onderwijs) willen wij in overeenstemming brengen met de wetgeving van 1920 en volgende jaren. Wij willen verder toevoegen: toepassing van nieuwe onderwijsmethoden, nazorg voor zwakzinnigen en openluchtscholen. Voorts vestigt de nieuwe paragraaf de aandacht op samenwerking van school en huis en op de wenschelijkheid van steun aan onschoolsche samenkomsten.

In paragraaf 10 (volksontwikkeling) stellen wij U voor te voegen: steun aan kunst en kunstenaars, stichting van volks- en dorpshuizen, steun aan de vrije jeugdvorming.

In paragraaf 12 zagen wij gaarne opgenomen consultatiebureaux voor kinderen die den zuigelingen-leeftijd reeds te boven zijn, doch dien van den leerplicht nog niet hebben bereikt. De zoogpremie willen wij doen vervallen, de kinderpolitie opnemen.

Aan paragraaf 14 (drankbestrijding) zagen wij graag toegevoegd een zinsnede betreffende de directe bestrijding van het alcoholisme en den steun aan drankbestrijdersverenigingen te verleenen.

De 17e paragraaf is geheel nieuw. Zij bedoelt middelen aan te geven ter bestrijding der werkloosheid en de bevordering der welvaart ten plattelande. De leden der commissie die op het platteland wonen en werken hebben in het bijzonder aan het ontwerpen van deze paragraaf hun krachten gewijd.

De 18e paragraaf, ten slotte, is aangevuld met de suggestie van samenwerking tusschen provincie en gemeenten voor allerlei gezamenlijke belangen.

Ik heb, aldus spr., getracht in den kortst mogelijken tijd een overzicht te geven van wat het ontwerp aan nieuws bevat. Ik hoop, dat ons Congres de voorgestelde wijzigingen aanvaardt en dat straks de Partij met het vernieuwde

program den strijd ingaat, om er met een stevige overwinning uit weêr te keeren! (*Luid applaus.*)

H. POLAK (Partijvoorzitter) stelt voor het program zonder discussie aan te nemen. Er geven zich echter eenige sprekers op.

H. J. KLEIN (Schoten) brengt hulde aan de commissie, die het gemeenteprogram herzag. In art. 13 vindt spr. armenzorg en woekerbestrijding vermeld. De vereeniging voor armenzorg en liefdadigheid neemt ons op dit gebied den wind uit de zeilen. Spr. wenscht een commissie, die de betrokken vraagstukken onderzoekt. De werkloozen ressorteeren in vele gemeenten nog onder armenzorg. Des te meer aanleiding bestaat er voor ons om het vraagstuk onder de oogen te zien. Hetzelfde geldt ten aanzien der woekerbestrijding. Ook de vakvereenigingen moeten in de bestudeering van deze twee onderwerpen gekend worden.

MIDDAGZITTING.

Verkiezing leden Dagelijksch Bestuur.

H. POLAK deelt mede, dat zijn uitgebracht 1063 stemmen, waarvan 43 van onwaarde en 13 blanco. Verder verkregen E. Boekman 836, A. B. Kleerekoper 824, S. R. de Miranda 418, J. v. d. Kieft 10 en mr. v. Eck 26 stemmen, zoodat zijn gekozen E. Boekman en A. B. Kleerekoper.

SIKKENS (propagandist Drente) deelt mee, dat de afdeeling Assen Bartels uit Hoogezand heeft candidaat gesteld voor het Partijbestuur. De brief, waarin dit het P.B. werd medegedeeld, is te laat ingekomen, maar spr. verzoekt toch, de candidatuur-Bartels aan de lijst toe te voegen. Te meer dringt spr. er op aan, omdat de scheidende bestuurders Schaper en Sannes, de eerste vooral, met het Noorden speciaal op de hoogte waren. Deze aftredingen waren in Assen onbekend.

Spr. stelt daarom namens vele afdeelingen in Groningen en Drente een motie voor, om het mogelijk te maken, dat aan den wensch van het Noorden wordt voldaan.

De VOORZITTER ontraadt de motie. Er zijn 26 candidaatstellingen te laat binnengekomen en als men met één begint, is het einde zoek. Het Congres moet ook niet de statuten op zij zetten.

Het was natuurlijk niet bekend, dat Sannes en Schaper zouden aftreden — dat was eerst na de sluiting der candidaatstelling het geval, toen zij ontkennend op de vraag of zij wilden aanvaarden antwoordden.

Er bestaat in ons democratisch gekozen Partijbestuur geen vertegenwoordiging van gewesten of volgens windstreken.

BREDMAN (Groningen) acht hier een bijzonder geval aanwezig, dat het noodzakelijk maakt om van de reglementen af te wijken. Pas gisteren hoorde spr., dat Schaper geen candidatuur voor het Partijbestuur meer aanvaardde. Spr. hoorde geen motieven van Schaper's houding. Hij verschilt

wat de geografische samenstelling van het Partijbestuur betreft met Polak van meening. Hij zag gaarne, dat elementen, die met het organisatorische werk in bepaalde streken op de hoogte zijn, in het Partijbestuur zitting nemen.

WIJGIA (Harlingen): Spr.'s afdeeling heeft H. de Boer candidaat gesteld. Spr. beveelt deze candidatuur aan. (*Applaus.*)

DE WIT (Delfzijl): Wanneer op tijd bekend was geworden, dat Sannes en Schaper geen candidatuur aanvaardden, hadden wij tijdig voor kandidaten gezorgd.

H. POLAK brengt de motie-Sikkens, die hij ontraadt, in stemming.

De motie wordt bij handopsteken en opstaan verworpen.

WERKHOVEN doet mededeelingen omtrent de stemming voor het Partijbestuur, waarna de bespreking over

het Gemeenteprogram

wordt voortgezet.

DE JONG (Eindhoven) vraagt waarom de inleider het woord sociaal-achterlijken heeft gebruikt. Hij vindt dat een raar nieuw woord, dat hij niet begrijpt. Verder vraagt hij hoe men maatregelen tegen grondspeculatie wil nemen. Spr. vraagt aandacht voor het voorstel-Eindhoven inzake een winstbelasting.

VAN DER GOES (Laren-Blaricum) stelt eenige veranderingen voor in de inleiding tot het gemeenteprogram. Hij acht deze veranderingen verbeteringen. De inleiding moet zooveel mogelijk overeenkomen met het algemeen program der partij. Zij gewaagt van „geestelijke en stoffelijke behoeften der ingezetenen”. Men zou den indruk kunnen krijgen dat wij zouden zijn een Sociaal-Democratische Ingezetenen Partij. Waarom niet in plaats van ingezetenen de woorden „proletariaat” of „arbeidersklasse”. Spr. mist in de inleiding de gedachte, dat juist door de gemeente-politiek meer dan de algemeene politiek groote socialistische hervormingen tot stand kunnen gebracht worden.

De inleiding zegt: „Deze vooropstelling moet er toe leiden, dat in ons gemeenteprogram geen zuiver socialistische eischen kunnen worden opgenomen.” Hier ziet spr. een tegenstelling tot de daarvoor genoemde eischen, die toch een socialistisch karakter dragen. De formuleering heeft mitsdien geen zin. Spr. stelt geen andere formuleering voor. Hij verzoekt aan het Partijbestuur om zich te verbinden tot een toezegging om een door spr. te ontwerpen formuleering te overwegen.

De afdeeling CULEMBORG stelt schriftelijk voor om in paragraaf 9 achter de woorden „van schipperskinderen” toe te voegen de woorden „en kinderen van woonwagenebwoners”.

LOPES DIAS (Hilversum) heeft bezwaar niet tegen de inleiding, maar tegen den inhoud van het program. In

par. 2 staat geen woord over de winsten uit de bedrijven. Dat is een geschilpunt, waarbij dikwijls onze fracties tegenover elkaar staan en waarover klaarheid had moeten worden gebracht. Spr. aanvaardt het standpunt-Wibaut, maar meent, dat deze kwestie in het program behoort vast te komen te staan.

In par. 6 ziet spr. de 45-urenweek veranderd in de 48-urenweek. Tegen deze verknoeiing van den achturedag hebben wij indertijd groote meetings belegd. De paragraaf sluit aan bij de bestaande wetgeving — maar is dat een reden om van onzen vroegeren juisten eisch af te wijken? Spr. stelt mede namens de afdeeling Zaandam voor te lezen: 8-urigen werkdag.

In de Onderwijsparagraaf is geen acht geslagen op de advies-commissie van onderwijzers van openbare en bijzondere scholen, zooals die in Hilversum bestaat.

KALTER (Nieuw-Amsterdam) gelooft, dat het gemeenteprogram te zeer is ontworpen volgens stedelijke inzichten. Wanneer een plattelands-gemeente grond bezit is er b.v. geen enkel belang aan verbonden om dien grond in erfpacht uit te geven. Verhuring is daar de aangewezen weg.

Het gemeenteprogram beveelt de bevordering van tuinbouw aan. Hij die de groente verbouwt kan er echter nauwelijks droog brood aan verdienen. De groente, die de steden te duur is, wordt op het land bij gebrek aan afzet op den mestvaalt geworpen. De tusschenhandel is hier het kwaad. Hij moet op den duur uitgeschakeld worden. Met aanbeveling van tuinbouwbedrijven komt men er niet. De export van tuinbouwproducten is door toename van den Duitschen tuinbouw aanmerkelijk verminderd. Bloemkool, die te Amsterdam verkocht wordt, is niet uit Holland, doch uit Zuid-Frankrijk afkomstig.

Wij moeten ook op landbouwgebied in socialistische richting werkzaam zijn en de tegenstelling stad-land doen verdwijnen.

TUIN (Winschoten) merkt over par. 17 op, dat de plattelandsbelangen niet uit het oog zijn verloren, maar heeft bezwaar tegen één punt daaruit, omdat hij die niet bevorderlijk acht voor het socialisme. Onder letter H staat daar:

„Het verschaffen, rechtstreeks van gemeentewege of krachtens de landarbeiderswet, van kleine perceelen los land aan de landarbeiders, voor het verbouwen van producten voor eigen gebruik.”

Het is voor spr. een groote vraag of wij dat moeten bevorderen. Het klinkt aardig als men zegt, dat de arbeiders van het platteland hun eigen groenten kunnen verbouwen en nog vaak hoort men bij vergelijking van de loonen van stad en platteland dit argument gebruiken. Het lijkt alsof men denkt, dat die producten de arbeiders maar in den schoot vallen. Uit eigen ervaring weet spr., dat die plattelandsarbeiders die producten moeten verbouwen na hun zwaren dagtaak bij den boer, dikwijls met exploitatie van

het geheele gezin. Aanvaarding van dit stelsel drukt ook het loonpeil op het platteland en de 8-urendag wordt er, als hij wettelijk mocht zijn vastgesteld, een fictie door. Het wordt een nog grooter gevaar, als het er toe komt, zooals spr. dat uit het Oldambt weet, dat de arbeiders er kleinproducent door worden.

INTERRUPTIE: Maar dan is het toch niet voor eigen gebruik?

TUIN: Hoe wilt gij dat hoekje land dan afmeten, zoodat er voor verkoop der producenten niets overschiet?

Heeft men er wel eens aan gedacht, dat het thans al zoo erg is, dat de boerenarbeiders, zeker in den zomer, geen tijd hebben een krant van den omvang van „Het Volk” te lezen?

Spr. stelt voor de betreffende alinea te schrappen. (*Applaus.*)

WIJGA (Harlingen) wil inplaats van den *eisch* de *wenschelijkheid* van vacanti toeslag en winkelsluiting formuleerd zien. Spr. maakt eenige opmerkingen over de winstpolitiek uit de bedrijven. Ook in onze gemeente is Wibaut's opvatting tegen ons uitgespeeld. Wij hebben geantwoord: wij accepteren uw critiek op Wibaut, maar accepteer dan ook den Wibaut van de woningpolitiek, den Amsterdamschen gezondheidsdienst en andere sociale voorzieningen, te Amsterdam getroffen. Spr. onderstreept de wenschelijkheid van gemeentelijke samenwerking, die terecht in het program is opgenomen.

OLTHOF (Neede) zegt, dat in Neede het plan bestaat met drie andere gemeenten een waterleiding op te richten. In Neede is het arbeiderselement sterk vertegenwoordigd in den Raad en in de drie andere gemeenten bijna niet. Zoodat Neede het in de hand heeft, om de tarieven voor de arbeiders nogal laag te doen zijn. De drie andere gemeenten willen daar zeker niet aan meewerken, zoodat Neede misschien buiten de waterleiding valt, of ook de hoogere tarieven voor de minder goeuden aanvaarden moet. Hoe moet in dit geval nu onze houding zijn?

Voorts is er in Neede een uitbreidingsplan. Nu komen er aanvragen voor het bouwen aan wegen, die op het uitbreidingsplan staan. De Raad beschikt gunstig en er komen enkele woningen aan zulk een weg. De gemeente verhardt dien weg, zoodat het gevolg is, dat die grondeigenaars, die daar onbebouwd grond hebben liggen, deze tegen zeer hoogen prijs gaan verkoopen. Wat moet de gemeente in dit geval doen om dat te voorkomen?

KLEISTRA (Ooststellingwerf) vraagt zich af, of te ontginnen gronden in handen zullen gegeven worden van de gemeenschap of van particulieren. Hij meent, dat de in cultuur gebrachte gronden in het bezit van de organen der gemeenschap zullen moeten komen. Er zijn in onze Partij nog voorstanders van het kleinbedrijf. Spr. wenscht echter op de te ontginnen woeste gronden stichting van landbouw-

grootbedrijven, waar met de nieuwste vindingen der techniek rekening kan gehouden worden. Spr. wil par. 17d in dien zin bij amendement wijzigen. Na wijziging zou de betrokken alinea luiden:

d. Tegen een door een onpartijdig-deskundige commissie te schatten huur of pachtsom de onder c genoemde boerderijen te nemen in gemeentelijke exploitatie of ze ter beschikking te stellen van bekwame personen.

Spr. stelt eveneens voor om alinea c. aldus te wijzigen:

c. Op de ontgonnen gronden, nadat die daarvoor gereed zijn gemaakt, stichting van middel-groote bedrijven.

GARDENIER (Den Haag VI) heeft eenige kleine aanvullingen. In par. 5 wil hij bijvoegen „gemeentelijke broodbedrijven” achter melkbedrijven. In par. 9 wil hij achter tandartsen toevoegen: en specialisten op ander gebied.

Wat bedoelt de commissie in par. 9 met: Kleiner klas-sen? Is niet beter het maximum van 30 te stellen?

Spr. meent symptomen te kunnen aanwijzen voor een frontverandering ten opzicht van het kosteloos onderwijs, welk standpunt dit program niet meer bevat. Spr. acht kosteloos onderwijs een essentieelen socialistischen eisch, waarmede niet gebroken mag worden en hij wil het schoolgeld naar draagkracht slechts facultatief stellen.

SAGEL (Klazienaveen) wil den invloed van het onderwijzend personeel zoo uitgelegd zien, dat het personeel een gelijke medezeggenschap krijgt op den gang van zaken in de school en verzoekt, mede namens eenige andere afdelingen, nadere toelichting van deze alinea voor zoover 't betreft georganiseerd overleg tusschen onderwijzers en gemeentebesturen, daar dit nog bijna nergens plaats vindt.

SCHAAFSMA (Leeuwarden III) heeft de schriftelijke voorbereiding van het program gemist. Een breedvoerige gedachtenwisseling, ook over onderdeelen, had dan tot zijn recht kunnen komen. Wij kregen slechts een mondelinge toelichting in telegramstijl van Ed. Polak. Over het bekende verschilpunt, winst uit bedrijven, vindt men in het program niets. Men zou dus de conclusie moeten trekken, dat dit systeem is losgelaten. Uit de discussie bleek evenwel, dat er afgevaardigden zijn, die meenen, dat er niets veranderd is.

Onze afdeling wil gaarne nadere aanduiding over: Wat verstaat men b.v. in par. 2 onder „bijzondere arbeidersbehoeften?” Blijft weer de toestand bestaan, dat men in Amsterdam groote bedrijfswinsten maakt uit de gasfabriek, terwijl Maastricht, om maar een plaats te noemen, den verkoopprijs zoo na mogelijk aan den productieprijs houdt en Hoogezand differentiatie in den prijs brengt. Aan de oneenigheid op dit punt moet een einde komen.

Spr. sluit zich, mede namens de plattelandsafdeelingen Lekkum—Warga bij de critiek aan, die op par. 176 is uitgebracht door Tuin uit Winschoten.

HIEMSTRA (Kamerfractie) spreekt over de plattelandsparagraaf. Hij acht het een lapsus, dat de gemeente-

exploitatie in alinea d. niet is genoemd, zooals Kleistra wilde.

Spr. merkt op, dat de kwestie van stukjes grond indertijd door de Partij is aanvaard bij de Landarbeiderswet. In die wet staat echter een limiet voor de grootte van de stukjes land en wij beloopten de kans, dat er kleine boertjes worden gekweekt, als wij aannemen en zouden uitvoeren wat onder E staat :

Zoo noodig van gemeentewege verstrekking van kapitaal, tegen een matige rente, ter aanschaffing van het noodige vee en gereedschappen.

Dat moeten arbeiders zijn, die zulks noodig hebben om klein boertje te kunnen worden ; boeren zullen daarvoor niet bij de gemeente komen. Dan zouden wij door een achterdeurtje binnenhalen, waartegen wij ons bij de behandeling der Landarbeiderswet hebben gekeerd. Wij scheppen daarmee een klasse, die vijandig aan onze beginselen zal staan. Spr. heeft een voorstel van eenige afdelingen, dat schrapping van alinea E verzoekt.

ED. POLAK beantwoordt de gemaakte opmerkingen. De zinsneden, waartegen v. d. Goes op de van hem bekende fijn-geestige wijze, bezwaar maakte, kwamen reeds voor in het program van 1919. Gedurende acht jaren hebben wij er onder geleefd zonder dat iemand der onzen er zich bezwaard door gevoelde. Zij zijn toen met een bepaalde bedoeling neergeschreven. Men wilde doen uitkomen, dat niet verwacht kan worden, dat bij Raadsmeerderheid in een bepaalde gemeente het socialisme kan worden ingevoerd. Spr. ontraadt thans om precies dezelfde reden de wijzigingen door Van der Goes voorgesteld. De in het program gestelde eischen voeren in de richting van het socialisme. Zij omschrijven het doel en het karakter onzer gemeentepolitiek en de bestaande formulering laat geen ruimte voor misverstand.

Wat de opmerking over „ingezetenen” betreft, wij hebben tot taak ons werk uit te strekken over alle ingezetenen der gemeente. Wij kunnen b.v. toch geen waterleiding maken uitsluitend voor arbeiders? Bovendien dekken de woorden „arbeiders” en „ingezetenen” elkaar voor stellig 80 pCt.

Onze agrarische paragraaf heeft zeer de aandacht getrokken. Zij is niet uitsluitend door stedelingen opgesteld, zooals verondersteld werd. De vertegenwoordigers van het platteland in onze commissie hebben op opneming der paragraaf aangedrongen.

De zaak staat ten aanzien van punt *h* anders dan men haar hier stelde. Er bestaat geen afkeer bij de landarbeiders van het bezit van een eigen perceel los land. (*Tegenspraak.*) Zelfs de fabrieksarbeiders in Twente en Brabant hebben die behoefte. Thans wordt die grond van den grooten landeigenaar of den grooten boer gepacht. (*Geroep*: Je weet er niets van).

Wij willen den landarbeider van gemeentewege tegen redelijken prijs helpen aan het land, aan hetwelk hij behoefte gevoelt. Volkomen opportunistisch, zeker, maar wij ontrukken hen aldus aan den greep van den grooten landeigenaar en boer. Ons program moet zich ook hier baseeren op de werkelijkheid.

Wat de door de gemeenten te ontginnen gronden betreft, er zijn hier stemmen opgegaan om er grootbedrijf van te maken.

Maar zal het daartoe wel steeds de meest geschikte grond zijn? Er is in Nederland nu eenmaal groote behoefte aan land voor kleine boeren. Wij moeten die kleine boeren evenmin als de landarbeiders van ons afstooten. (*Geroep: Zeer juist!*) De kleine boeren maken immers nog steeds de ruggegraat der landelijke bevolking uit. Wij moeten uitgaan van de werkelijkheid, al willen wij natuurlijk de gemeentelijke exploitatie niet uitsluiten. Men late aan het Partijbestuur de juiste formulering van dezen wensch over.

Spr. ontraadt schrapping van punt *e*. Het is immers in het algemeen belang, dat de boer zijn land op goede wijze kan bewerken. Als hij geen moderne gereedschappen en geen crediet heeft, komt er van deze zaak al heel weinig terecht.

Ons program geeft slechts algemeene richtlijnen. Wij kunnen dus onze wenschen over armenzorg en dergelijke daarin niet nader uitwerken. Het Partijbestuur en de Vereeniging van Soc. Dem. Gemeenteraadsleden overwegen de mogelijkheid, om een uitgebreide schriftelijke toelichting tot het program te doen verschijnen; daarbij kan men dan allerlei punten nader behandelen.

De kwestie van de winst uit de bedrijven kan thans onmogelijk in een program worden uitgemaakt. Deze zaak hangt van allerlei plaatselijke en tijdelijke omstandigheden af. De groote gemcenten kunnen het, zoolang er niet een betere regeling van de financieele verhouding tusschen Rijk en Gemeenten komt, eenvoudig niet zonder een redelijke winst uit de bedrijven stellen. Er is ook geen enkele reden waarom men uit de bedrijven, vooropgezét, dat men een goede bedrijvenpolitiek voert met lage tarieven, niet een behoorlijke winst zou halen voor de financieering van sociale maatregelen. Zoolang wij de miljoenen, die wij voor deze maatregelen noodig hebben, niet uit andere bronnen kunnen krijgen, zoolang ook de financieele verhouding tusschen Rijk en Gemeenten niet nader is geregeld, doen wij goed ze uit de bedrijven te nemen en dat openlijk te zeggen.

LOPES DIAZ: Dat ben ik met je eens, maar zet het dan ook in het program.

ED. POLÁK: Daar is het nu den tijd nog niet voor en het behoort er ook niet in te staan.

Lopes Diaz heeft ook bezwaar gemaakt tegen de formulering „48-urenweek”. De formule „8-urendag” is vaag. Partij en Vakbeweging hebben zich in de huidige omstandigheden bij het feit van de 48-urenweek neergelegd. Er is

geen enkele reden om nu voor gemeentewerklieden hierop een uitzondering te maken. Wijzigen zich de omstandigheden, dan kan het congres er altijd nog op terug komen.

Tot Wijga zegt spr.: Wij eischen inderdaad den vacantiëtoeslag, al maken niet alle arbeiders — zoomin als van den verkorten werkdag — er een juist gebruik van. Hetzelfde geldt ten aanzien van de winkelsluiting, die ook een belang is van de winkeliers zelf.

Den Haag VI heeft gemeentelijke broodbakkerijen geëischt. Wij willen dat deze zaak eerst practisch gegroeid is, voor wij haar in het program opnemen.

Wij eischen kleinere schoolklassen, maar het is moeilijk om los van de plaatselijke toestanden een bepaald aantal leerlingen te noemen. Onder de tegenwoordige wet kan kosteloos onderwijs voor allen niet geëischt worden. „Democratische invloed der onderwijzers in de schoolzaken” slaat op de school en haar organisatie. Georganiseerd overleg tusschen onderwijzers en gemeentebesturen wordt niet overal door de onderwijzers zelf gewenscht. Wij mogen het dus niet uitdrukkelijk in ons program vastleggen.

Ten slotte behandelt spr. het onderwerp der bedrijfstarieven in verband met bijzondere arbeidersbehoeften. Daarmee doelde de commissie niet op tweeërlei tarieven, maar wel op het maken van b.v. de electriciteitstarieven zóó, dat ook de arbeiders hun kachelteje kunnen branden, de arbeidersvrouw een stofzuiger kan gebruiken.

Spr. zegt toe, dat de commissie met het P.B. de agrarische paragraaf nog eens zal bekijken.

De amendementen zijn overgenomen, behalve die omtrent de 48-urige werkweek. Het werd *verworpen*.

De amendementen omtrent de agrarische paragraaf zullen door P.B. en commissie nader worden bekeken. De voorstellers wenschen echter stemming, waarna de amendementen met handopsteken werden *verworpen*. De gedachte dat de door de gemeente gestichte boerderijen door de gemeenten worden geëxploiteerd wordt overgenomen en zal door het P.B. nader worden geformuleerd.

Daarna werd het geheele program zonder stemming *aangenomen*.

Uitslag verkiezing Partijbestuur.

Bekend gemaakt wordt de uitslag van de stemming voor de verkiezing van acht leden van het Partijbestuur. Uitgebracht zijn 1065 stemmen, waarvan 18 van onwaarden en op

J. W. Albarda . . .	1027	stemmen
J. A. Bergmeijer . .	730	„
H. de Boer	679	„
P. de Bruin	90	„
W. Drees	703	„
D. A. van Eck . . .	944	„
Suze Groeneweg . .	1010	„

J. v. d. Kieft . . .	751	„
H. J. Klein . . .	79	„
P. Lub . . .	101	„
J. Spronkers . . .	71	„
W. H. Vliegen . .	881	„
B. J. J. Weijkamp .	188	„
F. M. Wibaut . . .	1002	„

zoodat gekozen zijn: J. W. Albarda (aftr.), J. A. Bergmeijer (aftr.), W. Drees, D. A. van Eck (aftr.), Suze Groeneweg (aftr.), J. v. d. Kieft (aftr.), W. H. Vliegen (aftr.) en F. M. Wibaut (aftr.).

De hoofdredacteuren van „Het Volk” en „Voorwaarts”, J. F. Ankersmit en IJ. G. v. d. Veen, werden onder luid applaus herkozen.

De VOORZITER deelt mee, dat het Congres te beslissen heeft of Albarda zijn politieke rede zal houden of dat met het afwerken der agenda zal worden doorgedaan.

Het Congres wil Albarda hooren en dus krijgt deze het woord voor zijn inleiding over

den politieken toestand.

ALBARDA stelt het op prijs, dat het Congres na vermoeiende beraadslagingen aandacht aan zijn rede zal willen schenken. Hij zal vooral aandacht vragen voor economische verschijnselen. Ontzaglijke veranderingen vinden in het economisch leven der volkeren plaats. Een ontwikkeling van eeuwen heeft de volkshuishouding doen overgaan in de stedelijke huishouding, waarna het gewestelijk bedrijfsleven is uitgegroeid tot een nationale economie, die op het oogenblik zich internationaal gaat ontwikkelen. Een Weltwirtschaft is ontstaan en gegroeid. Voor een klein deel voorzien wij slechts zelf in eigen behoeften. Het meeste wat wij verbruiken, komt uit alle mogelijke werelddeelen, ons dagelijksch brood b.v. is gebakken van buitenlandsch meel.

Pijnlijk ondervonden wij de nadeelen hiervan, toen de oorlog ons afsneed van het wereldverkeer. De productie is wereldproductie, het verkeer is wereldverkeer, de handel wereldhandel, de markt wereldmarkt geworden. Gelijktijdig heeft de politiek zich in dezelfde richting ontwikkeld. De staatkunde wordt meer en meer

internationale staatkunde.

De politiek wordt wereldpolitiek.

Wij hebben in de eerste plaats aan het economisch leven onze aandacht te wijden, wanneer wij politiek willen drijven, wanneer wij de oorzaken van den oorlog en zijn gevolgen onder de oogen willen zien.

Voor den oorlog nam de wereldproductie regelmatig toe. De werelddoogsten en de opbrengst der mijnen werden regelmatig grooter. Het verkeer en de handel breidden zich

geregeld uit. De oorlog verstoorde deze gelijkmatigheid. Slechts van enkele tropische gewassen zijn na den oorlog de oogsten toegenomen. Tarwe, rogge, gerst, aardappelen en bieten hebben kleinere oogsten dan vóór 1914. Er is hier dus geen sprake van herstel, evenmin als bij de productie van delfstoffen, met uitzondering dan van petroleum en aluminium.

Een beeld van verstoorde ontwikkeling! Een beeld, dat des

te schrikkelijker en ontstellender

is, wanneer wij onderzoeken welk aandeel de verschillende werelddeelen aan deze inzinking hebben. Dat aandeel komt vrijwel geheel voor rekening van Europa. Amerika's oogsten zijn grooter geworden. Europa's oogsten zijn verminderd. In de vier jaren die op den oorlog volgden, waren zij gemiddeld ruim 31 millioen ton minder dan in de vijf jaren die aan den oorlog vooraf gingen. In dezelfde jaren bedroeg de Amerikaansche oogst bijna 19 millioen ton meer. De opbrengst der Europeesche steenkolenmijnen was in 1913 54.6 pCt. en in 1923 nog maar 47.9 pCt. van de wereldopbrengst, terwijl Amerika's aandeel van 39 pCt. steeg tot bijna 45 pCt. In 1913 werd in Europa nog 21.6 van alle petroleum gewonnen, in 1924 nog maar 6 pCt., terwijl tezelfder tijd Amerika's aandeel van 72 tot 87 pCt. steeg. In 1913 bracht Europa 58.4 pCt. van alle ijzer voort, in 1923 50.9 pCt. Amerika's portie steeg van 41 tot bijna 49 pCt. Van de andere metalen leverde Europa in 1913 nog 63 pCt., in 1922 nog slechts 42 pCt., terwijl Amerika van 33 pCt. tot 49 pCt. toenam. Amerika's aandeel in de scheepvaart is gestegen, zijn aandeel in den wereldhandel is veel grooter geworden. Het voert niet meer hoofdzakelijk grondstoffen en voedsel uit, maar het exporteert ook enorme hoeveelheden industriele producten. Het heeft ook op het gebied van den machinebouw, de chemische industrie, en den scheepsbouw.

Europa overvleugeld.

Het zwaartepunt van het economisch leven is verplaatst naar Amerika. Met Amerika is het jonge Japan voor Europa een dagelijksch sterker wordende concurrent geworden.

Na den oorlog bezit Amerika de helft van den goudvoorraad. Het is de groote schuldeischer van Europa. Door technischen vooruitgang is het sterk geworden. Europa's sterke positie van voor den oorlog berustte op den steenkool. De steenkool heeft zijn eersten rang moeten afstaan aan de olie en aan het stroomend water. Olie werd het stookmateriaal der schepen en de oliemotor verdringt de stoommachine. Electricische energie wordt steeds meer uit het arbeidsvermogen der stroomende rivieren verkregen. Ook al had Amerika geen milliarden van Europa te vorderen, dan nog zou het op het oogenblik

economisch sterker

zijn!

Spr. zal niet uitweiden over de economische verliezen, die de oorlog aan Europa berokkende. Hij wil vooral wijzen op de economische verbrokkeling, op de Balkaniseering van Europa. Steeds hooger zijn de tolmuren in Europa geworden. Daartegenover zijn de Vereenigde Staten een en ondeelbaar. Europa is in 35 Staten verdeeld, na den oorlog ontstonden er 17 nieuwe grenzen, nieuwe tariefsbelemmeringen, nieuwe munten, nieuwe, hooge bestuurskosten. Terwijl de Vereenigde Staten 1300 millioen aan militaire uitgaven besteden, wordt door 9 van de 35 Europeesche Staten

3300 millioen gulden

daaraan vermorst!

Europa is staatkundig georganiseerd alsof wij niet in den nieuwen tijd van wereld-economie leefden! In onze dagen, nu het voortbrengingsvermogen der industrie fabelachtig is gestegen, nu de trusts internationale organisaties zijn geworden, is de staatkundige organisatie van Europa ten eenenmale verouderd. Wij zien ons geplaatst voor het vraagstuk der Vereenigde Staten van Europa, die door de gericht. De communisten hebben er slechts voor eigen Europeesche doeleinden van gebruik gemaakt. De actie komt uit oorzaken voort, die met communisme niets te maken hebben!

De Nederlandsche regeering heeft den ernst der Indische nationale beweging

schromelijk miskend.

Zij heeft aan de ontwaakte beweging geen perspectief geopend en een bewind gevoerd, reactionnairder dan dat van Colijn ten onzent. De Indische bevolking stond weerloos, omdat haar de middelen om zich te verweren waren onthouden. Zij had geen vergaderrecht, geen stakingsrecht, geen behoorlijke vertegenwoordiging.

De regeering vervolgde en strafte slechts. Wij hebben de regeering herhaaldelijk gewaarschuwd, dat zij het extremisme in de hand werkte en een vulkaan opstookte. Die vulkaan is nu losgebarsten.

Wij hebben verleden Zondag ernstig en waardig tegen het Indisch regiem geprotesteerd. Wij

herhalen dit protest

en eischen nogmaals een volledige verandering van koers en politiek beleid. (*Applaus.*)

De economische ontwikkeling verandert ook de verhouding tusschen de klassen. Zij schiept de voorwaarden tot verwerkelijking van onze idealen. De economische ontwikkeling is tevens het wordingsproces van het socialisme. (*Applaus.*)

Werner Sombart heeft toegegeven, dat het economisch socialisme in de toekomst een steeds grooter plaats zal innemen en dat het kapitalisme het laatste tijdperk van zijn maatschappelijk leven is ingetreden.

Ook uit andere verschijnselen spreekt de waarheid, dat wij ons bevinden in den

overgangstijd naar het socialisme.

Dezelfde ontwikkeling van reorganisatie en aaneensluiting van het bedrijfsleven maakt het proletariaat tevens tot de sterkste en talrijkste klasse in de maatschappij. Deze klasse is door hooge idealen bewogen. Zij heeft haar macht gesteld tegenover hen, die in het economisch leven nog heerschen. En nog heeft haar groeiende macht haar maximum nog niet bereikt!

De politieke verhoudingen vertoonen van dezen overgang eveneens de duidelijkste kenmerken. In een land als het onze zijn de politieke verhoudingen ten eenenmale veranderd. De overmacht der burgerlijke partijen is aanzienlijk verzwakt. Eertijds kon de bezittende klasse of liberaal of christelijk regeeren. Nu eens regeerden de christelijke partijen, dan weer de liberale partij. Dat is veranderd. Thans kan de bezittende klasse nog slechts op ééne wijze uiterst gebrekkig regeeren. Niemand denkt meer aan de mogelijk-nieuwe voortbrengingsmethoden worden geëischt en die alleen Europa's ondergang kunnen verhoeden! Zij stroken met ons streven naar opheffing van de economische tegenstelling tusschen de volkeren en het bevorderen van den vrede.

Blindelings en argeloos mogen wij echter aan het streven naar de Vereenigde Staten van Europa niet deelnemen. De Europeesche federatie mag geen middel zijn om imperialistische politiek tegenover Azië en Afrika te voeren, of economisch of militair oorlog te voeren tegen Amerika. Deze federatie mag evenmin beteekenen

een verbond tegen Rusland,

dat in een nieuw Europeesch verband zal moeten worden opgenomen, ook om economische redenen. Redenen te meer voor de sociaal-democratie, om zich met dit vraagstuk bezig te houden. De Roode heeft gelijk, dat de Internationale hier een taak heeft. Zij moet leiding geven aan de behandeling der internationale vraagstukken, waaraan zij haar ernstige aandacht en haar groote krachten heeft te wijden.

Dezelfde economische ontwikkeling heeft ook in de betrekkingen tusschen Europa en de koloniale gebieden wijziging gebracht.

Het Oosten

staat tegen het Westen op. Het gevaar dreigt, dat de wereldoorlog door een nieuwe groote ramp in Azië zal worden gevolgd. De koloniale landen zijn niet langer agrarische gebieden en afzetgebieden voor de Europeesche nijverheid. Zij zijn in het machtige proces der industrialiseering betrokken. Zij voeren machines in voor hun eigen Aziatische nijverheid. Europa heeft in haar koloniën het kapitalisme

ingevoerd en aldus revolutioneerend gewerkt. De Aziatische landen zijn van leveranciers en klanten mededingers geworden, die zelfs in den concurrentiestrijd beter kansen hebben dan Europa. Zij begeeren verlossing van de Europeesche overheersching en van den hinder der Europeesche inmen-
ging. Proletarische massa's zien er in den strijd tegen den vreemdeling den strijd tegen het kapitalisme.

Nederland is bij

de gebeurtenissen in China

niet betrokken. Wij kunnen slechts hopen, dat de regeering zich afzijdig houdt en zelf intusschen waakzaam blijven. Wij begroeten in het verzet van China de verheffing der opkomende Chineesche arbeidersklasse. Wij zullen niet toelaten, dat de Nederlandsche regeering in dezen Chineeschen strijd ingrijpt!

De opstand in Indië gaat ons meer rechtstreeks aan. Die opstand gaat tegen het Nederlandsche regeeringsbeleid. Het is er door veroorzaakt. (*Applaus.*) Het verzet is niet op communistische doeleinden, doch op nationale vrijheidheid van een liberaal bewind, dat in 1913 slechts mogelijk geweest zou zijn met onze hulp. Het opkomend socialisme heeft het liberalisme voor goed overvleugeld.

De mogelijkheid eener regelmatige christelijke regeering is eveneens verdwenen, althans op het oogenblik uitgesloten. De laatste poging is in 1925 mislukt. Nu sukkelen wij met een intermezzokabinet zonder meerderheidsprogram en dat leeft van de

miskening van de beste beginselen

der parlementaire democratie.

De kans van opnieuw een burgerlijke meerderheidsregeering is voor het oogenblik uitgesloten. Een meerderheid van een herstelde coalitie bij de volgende verkiezingen is uitgesloten. (*Applaus.*)

Een nieuwe coalitie-regeering zou een kort leven beschoren zijn. (*Applaus.*)

Wij gaan nieuwe politieke verhoudingen tegemoet. Wij bevinden ons tusschen twee tijdperken van parlementaire activiteit, zeide ik j.l. Kerstmis te Amsterdam. Aan deze woorden zijn verkeerde conclusies verbonden geworden door onze tegenstanders. Ik heb er mede bedoeld: den arbeid van het geheele parlement. Ik heb bedoeld: achter ons ligt een tijdperk van parlementair werk onder burgerlijke leiding, maar voor ons ligt een tijdperk, waarin het parlementaire werk zal geschieden onder den invloed, onder den toenemenden invloed en eindelijk onder de leiding der arbeidersklasse. (*Applaus.*)

In

dat nieuwe tijdperk

zullen medezeggenschap, bedrijfsorganisatie, socialisatie, de belangrijkste hervormingen zijn. Ordening op econo-

misch gebied zal dan eenheid en gelijkheid brengen. De productie zal geschieden voor en door en niet meer ten koste der gemeenschappen. Langs deze drie treden, medezeggen-schap, bedrijfsorganisatie en socialisatie, zullen wij stijgen naar de hoogte van het socialisme.

Het rapport van de Staatscommissie voor de socialisatie is door een groot deel der pers met genoegen ontvangen. omdat er uit bleek, dat de meerderheid dier commissie van socialisatie niets wilde weten. Wij wisten dat wel eerder. Over de socialisatie zal niet worden beslist in een Staatscommissie, de socialisatie zal worden gebracht door de machtsverhoudingen en zij zal komen zoodra de verhoudingen zoo zijn dat men zal zeggen: zij is noodzakelijk, het moet! (*Applaus.*)

Nimmer was de noodzakelijkheid van socialisatie grooter dan tegenwoordig, willen wij komen uit de inzinking, waarin Europa verkeert. Wij weigeren te gelooven, dat deze inzinking een duurzaam verval,

een naderende ondergang

zou zijn. In Europa is nog steeds overvloed van middelen van bestaan. Europa is rijk, het heeft uitgestrekte gronden, die in cultuur gebracht kunnen worden, het heeft een grooten rijkdom aan bosschen, delfstoffen en natuurkrachten. Het heeft een onovertroffen net van verkeerswegen. Het heeft ontelbare, goed uitgeruste fabrieken. In datzelfde Europa is ook de wetenschap aanwezig, die in staat is om den arbeid alleszins vruchtbaar te maken. Er schuilt nog een rijk, onuitputtelijk arbeidsvermogen in de 45 millioen paardekrachten, die de stroomende rivieren nog kunnen opleveren. En dan is er de krachtige groote Europeesche arbeidersklasse. Onder het kapitalistisch bestel zijn er in Europa

9 millioen werkloozen.

Wij kunnen ons moeilijk voorstellen wat dat beteekent, hoe groot die schare is, die vraagt naar arbeid, maar die niet wordt toegelaten tot de fabrieken. Die schare is 100 maal zoo groot als de stoet, die in den Haag j.l. September demonstreerde! (*Beweging.*) Welk een leed, maar ook welk een arbeidsvermogen, dat aan de voorziening in de behoeften der menschheid zoo goed ten dienste kon staan! Wat scheidt die arbeidskrachten van die arbeidsmiddelen en mogelijkheden? Wat doemt hen tot de armoede en tot het niets doen? Het is

het kapitalisme!

Het is die ordening, waarbij een kleine klasse slechts dan laat produceeren, wanneer het past in haar streven naar winst.

Daarom klinkt de eisch van socialisatie en socialisme sterker dan ooit! Daarom klinkt de eisch, dat door de vereeniging van arbeidskracht en arbeidsmiddelen aan deze armoede en werkloosheid een einde gemaakt worde!

Grootter dan alle Europeesche schatten te samen is het

weten en het geloof der arbeidersklasse, dat er eens een tijd zal komen van vrede en welvaart, na deze tijden van kapitalisme en ellende (*luid en langdurig applaus*).

Het socialisme is het geloof en de schat van den arme. Het is de groote troost van den arbeider. Zij die deze schat bezitten, moeten er gul mee zijn en er rijkelijk van uitdeelen. Hoe meer men er van uitdeelt, hoe meer men er zelf van behoudt. Wanneer ons vast geloof aldus het bezit van millioenen wordt, is elk dier millioenen rijker dan de rijkste aller menschen. Welaan dan, biedt uw schat met volle handen aan allen die verlossing behoeven, strooit rijkelijk van uw gaven, laat allen er van deelen, bespoedig aldus de komst van het heilbrengend socialisme! (*Luid, langdurig applaus, dat overgaat in een spontaan ingezette Internationale, waarbij alle aanwezigen zich van hun zetels verheffen.*)

Het congres wordt verdaagd tot Maandagmorgen.

DERDE DAG.

OCHTENDZITTING.

De VOORZITTER opent de zitting en deelt mee, dat een telegram is ingekomen van den Ned. Arbeiderssportbond ter gelegenheid van de internationale ontmoeting Holland—België. Verder deelt spr. mee, dat de afdeling Hilversum de agenda wil doen afhandelen, alvorens met het punt „Onderwijs” te beginnen. Verder is ingekomen een motie van orde, ondertekend door 30 afdelingen, beoogende de zitting te beginnen met het behandelen van punt 10: „propagandisten”.

De Voorzitter bestrijdt deze moties. Hij acht uitstel van een jaar van de behandeling van het onderwijsprogram zeer ongewenscht, omdat de Partij ten opzichte van dit onderwerp nagenoeg stuurloos is. Spr. meent, dat deze zaak, die zeer sterk in de Partij leeft, van zeer groot belang is en zeker van veel meer gewicht dan de propagandistenkwestie. De propagandistenregeling is pas een paar maanden oud — men kan daarmee gerust een jaar wachten, zonder dat schade wordt geleden. Als deze kwestie thans behandeld wordt, komt van de behandeling van het onderwijs-program niets terecht! Het P.B. stelt dus voor te beginnen met de onderwijs-inleiding en daarna onmiddellijk het punt „propagandisten” te behandelen.

DROP (gewest Noord-Brabant) zegt, dat het vast staat, dat „onderwijs” zeer belangrijk is — het moet het Congres echter iets zeggen, dat de motie door 30 afdelingen is ondertekend. Het geval zou best een jaar kunnen blijven liggen, als het niet in sommige deelen van het land acuut was geworden. Het zal de stemming in de Partij zeer ten goede komen als deze zaak wordt behandeld. Het kan, dunkt me, in anderhalf uur. Daarom beveel ik het voorstel tegenover dat van het P.B. aan.

J. DE ROODE (Amsterdam IV) stelt voor om Gerhard

zijn inleiding te doen houden en daarna de behandeling van de Onderwijskwestie te schorsen en de „propagandisten” in bespreking te nemen.

De VOORZITTER ontraadt dit tusschenvoorstel.

P. VOOGD (Instituut voor Arbeidersontwikkeling) dringt aan op onmiddellijke behandeling van de onderwijskwestie.

Met groote meerderheid besluit het Congres de propagandistenkwestie het eerst te behandelen.

Huldiging van Schaper.

BREDMAN (Groningen) zegt, dat heel Groningen er behoefte aan heeft Schaper te danken voor hetgeen hij in het Noorden voor ons, voor de heele Partij heeft gepresteerd. (*Luid applaus.*)

Schaper is bij zijn Partijbestuursfunctie steeds gebleven de Groninger, die voor het Noorden opkwam, en daarvoor verdient hij onzen duren dank. Wij hopen Schaper eerlang weer in het P.B. terug te zien. Spreker drukt onder luid applaus Schaper de hand.

Voor de bespreking der

propagandistenkwestie

geven zich een zeer groot aantal sprekers op.

DROP (Noord-Brabant) begint, nu deze kwestie direct volgt op Albarda's rede, met Albarda te danken voor wat hij ons gisteren gaf. (*Applaus.*)

Albarda heeft ons nogmaals gesterkt in het besef, dat de Partij vóór alles gaat en het is in dit besef, dat spreker de propagandistenkwestie wil bespreken.

De reorganisatie van het propagandistenwezen van verleden jaar was goed en het was ook goed, dat het P.B. de macht kreeg, die reorganisatie door te voeren, maar even beslist is af te keuren de wijze waarop het P. B. zulks deed. Het was heel eenvoudig: men meende, dat het in het heele land wel kon, zooals het in Utrecht en Noord-Holland-Zuid ging. Men heeft bij de reorganisatiekwestie rekening te houden met allerlei locale dingen in de verschillende deelen van het land. Daarbij moet allereerst voorop staan, dat de reglementen worden geëerbiedigd — ook door het P. B. zelf. Het tweede ding waarmee men rekening moest houden was, dat men de stemming van het kader, waarvan ook de propagandisten deel uitmaken, op peil hield en beter maakte. Dat moet men niet gerinschatten. De propagandist immers, die dagelijks in aanraking komt met allerlei kleine moeilijkheden, moet een goed geloof en energie bezitten en dit geloof en die energie moet het P. B. pogen te behouden. De reorganisatie werd te gemakkelijker, nu twee propagandisten tot burgemeester benoemd werden en er een ontslag nam. Daardoor kreeg de reorganisatie

veel meer het karakter van het scheppen van een geheel nieuwen toestand.

Het meest heeft het P. B. wel gezondigd in het Zuiden, waarvoor het P. B. een der jonge Kamerleden bereid had gevonden er te gaan wonen en zijn krachten aan het propagandawerk te geven.

Bij de reorganisatie in deze gewesten heeft het P. B. hiermee in het geheel geen rekening gehouden en later is er niet overleg gepleegd op de wijze die wenschelijk was. Het P. B. is eerst overleg gaan plegen op een oogenblik, dat tusschen de drie gewesten geen overeenstemming heerschte. Gisteren zei het P. B. dat in het verslag de passage over het Zuiden er zoo in was gekomen, omdat men meende, dat men, gezien de mededeelingen uit het Zuiden, er toe gerechtigd was. Maar die mededeelingen betroffen Noord-Brabant, en dat gewest had geen gelegenheid er zijn meening over te doen kennen.

Mijn Zeeuwsche vrienden beroepen zich op een brief van September 1925. Dat is van ver voordat de propagandistenkwestie aan de orde was. Die brief was persoonlijk, maar ik meen hem bij het D. B. in behandeling te hebben gebracht. Noord-Brabant heeft van deze kwestie voor het eerst officieel kennis gekregen op 8 Maart 1927. Direct ging het antwoord terug: goed, beleg maar een conferentie. Dat werd overeengekomen, maar deze toezegging werd gevolgd door een daad van het P. B., die het voor het gewest Noord-Brabant noodzakelijk maakte om een eigen standpunt in te nemen. Het gewest bereikte een brief, gedateerd vóór den datum waarop schriftelijk den indruk werd gewekt, dat onderhandelingen zouden plaats vinden, waarin werd medegedeeld, dat het P. B. de propagandist voor Zeeland zou uitnoodigen het secretariaat voor Noord-Brabant te vervullen. In dien brief werd ook een persoonlijk element gelegd, de indruk werd gewekt, alsof spr. om geldelijke redenen zich onttrok aan verplichtingen, die hij twee jaar geleden op zich had genomen. Het zwaartepunt van de zaak ligt in het feit, dat het P. B. meent het recht van de gewesten om een eigen secretaris te kiezen aan zich te mogen trekken. Spr. weigert ook om het odium te aanvaarden, dat er thans weer een propagandist in het Zuiden moet komen. Hij deelt mee, dat Breda heeft getracht een brug te slaan. De afdeling kreeg van het P. B. een briefje, dat het „uit hoffelijkheid” ons wel wilde ontvangen, maar dat het P. B. had „besloten”.

Er is uit deze impasse wel een uitweg, zegt spr. Laat het P. B. zijn besluit intrekken en zeggen: gaan jelui in het Zuiden met zijn drieën aan de tafel zitten en kom met een voorstel.

In een onofficieele bespreking is indertijd besproken de vraag, of er voor de drie Zuidelijke provincies een bezoldigd propagandist moest komen, met een propagandacommissie. Daarbij is de kwestie besproken of de secretaris van Noord-Brabant zijn functie aan dien propagandist moest afstaan.

Ik ben buigzaam genoeg en heb mij toen daarbij neergelegd, maar dat mag het P. B. nu niet meer als vaststaand aannemen.

Het P.B. eischt nu, dat dit gebeurt, dat het jonge Kamerlid dat daar zijn werk had, verdwijnt...

ALBARDA: Is die eisch ooit gesteld?

DROP: Het zal het practisch resultaat zijn. Thans is het werken niet meer mogelijk. Wij mogen wel een propaganda-commissie vormen, met Drop aan het hoofd, maar die commissie krijgt geen geld!

Spr. stelt de volgende motie voor:

„Het Congres, van oordeel, dat het P.B. bij de uitvoeringen van het congres-besluit 1926 inzake het propagandistenwezen zich behoort te bewegen binnen de perken der reglementen.

wijst het P. B.-besluit, vermeld in de motie van het gewest Brabant terug, noodigt de gewesten Limburg, Zeeland en Brabant uit met elkander overeenstemming te zoeken, voorloopig op den grondslag van een bezoldigden propagandist voor de drie genoemde provincies.”

Spr. deelt mee, dat het woord „voorloopig” er in staat met het oog op Limburg. Met opzet is niet gesproken over den financieelen grondslag van de propaganda. Spr. wil er liever deze kwestie buiten houden.

Spr. vraagt bij voorbaat verlof nogmaals het woord te mogen voeren, als het P. B. deze kwestie met citaatjes uit brieven en allerlei kleine dingen gaat bestrijden.

Spr. heeft vrijheid gevonden deze zaak zoo te bespreken, omdat de Partij naar het Zuiden *kijkt!* Het Zuiden is van zeer groot belang voor de Partij en de Vakbeweging en wij in het Zuiden kunnen het werk doen als wij...

ALBARDA: Geen ruzie maken!

DROP: Als wij gedragen worden door de Partij en steun en waardeering vinden. (*Applaus.*)

TUIN (Winschoten) zegt, dat congresbesluiten meermalen genomen moeten worden in goed vertrouwen op de bestuurders. Dit is niet erg, als het bestuur er maar voor zorgt, dat vertrouwen niet te beschamen, en niet tegen de principieele inzichten van het congres in te gaan. Dat is thans gebeurd. Op het vorig congres is de propagandistenkwestie commissoriaal gemaakt en de tegenstand van vele afdelingen is geluwd, na de bezwerende woorden van Vliegen, dat er nog niets was beslist en dat alles in *loyaal* overleg zou geschieden.

VLIEGEN: Ik heb gezegd, dat wij *altijd* loyaal zijn.

TUIN: Het P.B. blijkt, zacht gezegd, een vreemde opvatting van het begrip „loyaal” te hebben.

Over de wijze van herziening was geen overeenstemming. Het P.B. stelde b.v. bij de reorganisatie den eisch, dat op de propagandisten bezuinigd moest worden. Daarover heeft het Congres niet kunnen beslissen en spr. meent, dat het Congres over bezuiniging en zeker over bezuiniging op de

propaganda, zijn oordeel moet uitspreken, te meer, daar het spreker bekend is, dat vele afdeelingen niet op dit instituut uitsluitend bezuiniging wilden.

De deloyale wijze van handelen van het P.B. blijkt uit den eisch tot bezuiniging, waardoor de gewesten alleen maar combinaties mochten maken. Bovendien is de kwestie veel te laat aan de gewesten medegedeeld. En inderhaast, want te elfder ure herinnerde het P.B. zich, dat er 10 October een Partijraadsvergadering over het Belgisch verdrag werd gehouden, besloot men, om daarom de dag daarvoor met de gewesten de propagandistenkwestie af te handelen, ondanks het feit, dat de gewestelijke besturen onbekend waren met de definitieve voorstellen van het P.B., en de gelegenheid misten, zich te beraden en een delegatie aan te wijzen. (Zie Ingezonden „Het Volk” 26 April).

Spr. wijst er op, dat uit het feit, dat uit het Gewest Groningen geen voorstellen inzake de propagandistenkwestie zijn gedaan, niet mag worden geconcludeerd, dat men daar de getroffen regeling goedvindt. Men heeft zich neergelegd bij een proef van één jaar. Op de volgende Jaarvergadering komt de zaak dus weer aan de orde, en spr. verwacht, dat dan het P.B. bij de besprekingen weer vertegenwoordigd zal zijn.

De VOORZITER deelt mee, dat Zaandam, Wormerveer en Zijpe voorstellen den spreektijd te rantsoeneeren tot vijf minuten.

DREES (Den Haag) gelooft dat het goed is, dat een paar partijgenooten hun hart hebben kunnen uitstorten. Daardoor heeft het Congres kunnen zien, dat er ontstemming heerscht maar het heeft meteen kunnen zien, dat dit grootte Congres niet in staat is deze in detailkwesties uiteenvallende zaak te behandelen.

Spr. geeft in overweging de zaak te verwijzen naar een commissie, die de oplossing moet voorbereiden. Die commissie zal het P.B., in het zoozeer geprezen loyaal overleg met de gewesten, dienen samen te stellen. In de middagpauze kan dat best geschieden.

BREDMAN (Groningen) ontraadt het voorstel-Drees op dit oogenblik. Het zou aanleiding kunnen geven tot een onaangenaam gehakketak. Het lijkt spreker beter de zaak te verwijzen naar den Partijraad, die zich weliswaar niet in de gunst van het Congres verheugt, maar die ook nooit heeft kunnen toonen wat hij kan. (Geroep: *Zeer juist!*)

Spreker doet in dien geest een voorstel.

VLIEGEN (Partijbestuur) acht de Partijraad te groot en ongeschikt om deze zaak te behandelen. Hem lijkt het veel beter in te gaan op het voorstel-Drees en daarvoor te benoemen dezelfde commissie van verleden jaar. (Geroep: *Nee!*) die z.i. goed samengesteld was. Als *die* commissie het niet kan, kan niemand het.

DeVOORZITTER zegt, dat hij in ieder geval met een enkel woord het standpunt van het P.B. moet toelichten. Toen spr. voorzitter werd, vond hij het besluit om op het

instituut propagandisten te bezuinigen. Het spreekt toch vanzelf dat 't Congres begrepen moet hebben, dat dit alleen te bereiken was door *vermindering* van het aantal propagandisten. Een ander weg bestaat er niet! Het was alléén door combinatie van provincies te verkrijgen.

Het overleg heeft plaats gehad op een wijze, die het P.B. het geschiktst voorkwam om het besluit van het Congres uit te voeren. Met de meeste gewesten is dan ook, als was het niet altijd con amore, overeenstemming verkregen. Alleen met Noord-Brabant hadden wij last.

Spr. heeft thans den spreektijd niet willen rantsoeneeren, maar zelfs met de rantsoeneering van 5 minuten zal de eerste termijn nog twee uur duren. Dat gaat toch niet!

Spr. deelt Vliegeng's meening over den Partijraad en acht de commissie de oplossing.

DE WIT (Assen) neemt namens eenige gewesten genoegen met een commissie als elk gewest zijn eigen vertegenwoordiger kan aanwijzen.

VLIËGEN: Dat is verleden jaar ook gebeurd!

DE WIT: Ik bedoel niet dat de commissie hier wordt samengesteld, maar later, na het Congres.

Het P.B. neemt dit voorstel over, dat wordt *aangenomen*.

Daarna is het woord aan

A. H. Gerhard over het onderwijs.

A. H. GERHARD wijst er op, dat het onderwijsvraagstuk zeer belangrijk is en er niettegenstaande dat, op Congressen bijna nooit tijd is geweest het vraagstuk deugdelijk te behandelen.

Het rapport, dat voor ons ligt, is niet heel jong meer en er kan dus een goede studie gemaakt zijn. Als spreker iets over de orde van dit Congres te zeggen had gehad, zou hij de inleiding het liefst door de oppositie hebben laten houden. Inmiddels heeft de wetenschap, dat er nogal wat oppositie was, spr.'s inleiding wel beïnvloed.

Spr. wil namelijk in zijn inleiding slechts nagaan en in zeer algemeene lijnen trachten aan te geven, hoe naar zijn meening sociaal-democratische schoolpolitiek behoort te zijn.

Hij wil dan op den voorgrond plaatsen de vraag, waardoor het wezen van de school bepaald wordt. Spr. moet beginnen met een niet al te zeer verheffende opmerking, n.l. dat

de school in wezen een conservatief karakter heeft,

dat de maatschappelijke verhoudingen van overwegenden invloed zijn op de school als instituut. Die maatschappelijke verhoudingen zijn *kapitalistische* verhoudingen. De school, als maatschappelijk instituut, wordt geheel beheerscht door de overheid en de door haar ingestelde wetgeving en de richting van die school wordt aangegeven door wat die beheerschende overheid voor de jeugd nuttig acht. Dus ook

wat de *heerschende* klasse noodig en voldoende acht voor de breede schare der arbeidersjeugd. Dit is een feit, dat vooral niet uit het oog mag worden verloren.

Wat de heerschende klasse geeft, zal uiteraard datgene zijn, wat zij acht in het belang van den bestaanden maatschappijvorm, de kapitalistische maatschappij. Zij *steunt* daarbij op de geheele economische inrichting en is bovendien in overeenstemming met de sociale inzichten van het geheele levende geslacht, welke inzichten kapitalistisch zijn, ook al is een groot gedeelte van dit geslacht slechts kapitalistische slaaf. Want allen, ook die het kapitalisme bestrijden, denken kapitalistisch.

De grondslag van de huidige school is dus: kapitalistisch.

Dit komt hierop neer dat voor een klein gedeelte van het volk de meest volledige onderwijsmogelijkheid open stond; voor een grooter deel er een wat meer beperkte onderwijsgelegenheid is; maar het overgrootste deel der bevolking staat slechts een zeer pover onderwijs ter beschikking. De kapitalistische, heerschende, klasse beperkte uiteraard het onderwijs voor de arbeiders tot een minimum. Dat spruit voort uit de overtuiging van deze klasse, dat de klassescheiding goed was en dat het eveneens goed was, dat de onderliggende klasse niet meer ontwikkeling verkreeg dan voor haar taak in het kapitalistische stelsel noodig mocht heeten.

Deze toestand is in den loop der jaren wel wat veranderd. Met het stijgen harer politieke macht, vermeerderde de invloed der arbeidersklasse op het onderwijs. Het onderwijs als geheel bleef echter volkomen kapitalistisch. Men kreeg méér onderwijs, er kwamen meer onderwijzers en betere scholen, er kwam lichamelijke opvoeding en betere hygiëne. Er kwam ook aandrang om beter onderwijs in handenarbeid te geven. Juist hier sprak tot dusver de kapitalistische tendenz zeer sterk, immers handenarbeid bood minder kans op een goede positie dan hoofdarbeid. Hierom drongen de arbeiders op beter onderwijs en intellectueele ontwikkeling aan, omdat zij de arbeiderskinderen een kans wilden bieden om aan het lot der eigen klasse te ontkomen. Om die reden ook drongen zij aan op kosteloos voortgezet onderwijs aan de arbeiderskinderen.

Dat alles, zegt spr., heeft m. i. met het socialisme zelf *niets* te maken.

De school brengt kundigheden aan voor het leven en het leven is een voortdurende worsteling om het bestaan, soms zelfs een rechtstreeksche worsteling tusschen individuen. De school moet dus, krachtens haar huidige maatschappelijke taak, de kennis en de vaardigheden bijbrengen om den mensch in staat te stellen in die worsteling zijn plaats te veroveren.

De school kan nooit het middel zijn

om uit de bestaande maatschappij een nieuwe op anderen

grondslag te doen ontstaan. Wel kan de school zich parallel met den economischen vooruitgang der maatschappij ontwikkelen.

Wij zijn tegenwoordig realistisch genoeg geworden om te weten, dat wij de komende socialistische maatschappij niet zullen kunnen *scheppen* — wij weten, dat die maatschappij uit de huidige moet groeien, misschien langs den weg van allerlei tusschenvormen. Hoe men zich dit socialisme evenwel denkt, wij zijn hiervan overtuigd, dat de socialistische maatschappij zal berusten op het eenvoudige beginsel, dat elk harer leden zich deel der gemeenschap zal voelen met volle erkenning van rechten en plichten tegenover haar en eerst als dat ideaal is bereikt, zal de in gelijken tred optrekkende school opleiding geven tot de plaatsvervulling in het *socialistische* leven. Eerst dan zal de school aankweken het gemeenschapsgevoel en de zoo noodige liefde tot den arbeid. In dezen tijd kan noch mag dat verwacht of geëischt worden, omdat de maatschappij-inrichting zoo volkomen in strijd is met alle mogelijkheid tot liefde voor den arbeid. (*Applaus*)¹⁾.

Daarom heb ik met zooveel genoegen, waardeering en instemming gelezen den beginzin van Thijssen's rede op het Congres van het N. V. V.: „dat het onderwijs het kind zal moeten voorbereiden voor de plaats in de maatschappij, die het op grond van zijn persoonlijke bekwaamheid, aanleg en neiging toekomt.”

Mijn instemming met dezen zin is echter voor een deel theoretisch, omdat die opleiding in de huidige maatschappij eenvoudig niet mogelijk is, wijl immers deze maatschappij niet voor elk kind een plaats heeft in overeenstemming met zijn aard en capaciteiten. Die plaats zal er eerst zijn

in de socialistische maatschappij.

Welk program men thans ook voor de school ontwerpt, het zal zich steeds moeten aansluiten aan wat niet door enkelen, maar door allen als noodzakelijk wordt gevoeld. Eenerzijds moet men dus rekening houden met de verst denkbare mogelijkheid, anderzijds met de mentaliteit van de massa. Een goed onderwijsprogram moet dus noodzakelijkerwijs zijn tegelijk opportunistisch en idealistisch. Noem dit een compromis, maar het kan niet anders zijn dan een bouwen op wat practisch mogelijk is en daarbij aansturen op een in gelijken tred met de ontwikkeling der maatschappij omhoogvoeren der school.

¹⁾ Bij het nalezen van het verslag, zag ik hier de mogelijkheid van een misverstand. De strekking van het hier gesprokene is natuurlijk niet te betoogen, dat men geen arbeidslust zou behoeven aan te kweken. Integendeel ligt het juist op onzen weg, die in het socialisme ons ideaal zien, om bij de opvoeding, inzonderheid onzer rijpere jeugd, in te gaan tegen den verderfelijken invloed der huidige maatschappelijke sfeer, die 't denkbeeld voedt, dat te moeten arbeiden een ramp en niet te behoeven arbeiden de hoogste zaligheid is en om daarentegen den arbeid te leeren liefhebben en om zijn sociale onmisbaarheid en om zijn innerlijke waarde voor het levensgeluk van het individu.

De school als instituut is ook een zaak der ouders. Zij moet door de ouders worden gesteund en gedragen. Dit punt is echter opzettelijk uit het program gelaten, omdat over deze kwestie nog geen voldoende ervaring bestaat.

Het program vermeldt nadrukkelijk de financieele gelijkstelling. Het is goed als hierbij nog even geconstateerd wordt, dat voor de socialisten de openbare school *de* school is. (*Applaus.*) Het mag niet mogelijk zijn, dat uit het aanvaarden van de financieele gelijkstelling geconcludeerd wordt, dat wij niet meer van oordeel zouden zijn, dat de confessioneele school in het wezen der zaak de beste voorwaarden voor de opvoeding tot zuiver menschelijk, sociaal voelen verwaarloost. (*Applaus.*)

Iets anders is of wij meenen dat de openbare school moet worden opgedrongen. Wel, meenen wij, zal het op den duur onmogelijk blijken al die aparte confessioneele scholen te doen voortduren.

De confessioneele scholen zullen moeten verdwijnen,

maar dat zal eerst gebeuren, als de mentaliteit der massa zich heeft gewijzigd.

De uitbreiding van leerplicht, de instelling van allerlei nieuwe soorten scholen, de verplichting van onderwijs aan jeugdige werklieden, die wij in dit program eischen, dat alles heeft een groot doel. Dat doel is dat van elk socialistisch program, n.l. dat eens *allen* aan de geweldige eischen, die aan het volgend geslacht zullen worden gesteld, zullen kunnen voldoen, om aldus de door Albarda gisteren gestelde idealen van medezeggenschap en socialisatie tot verwerkelijking te brengen. Wij hebben in de toekomst niet alleen noodig allerlei geschikte overheidspersonen, wij hebben ook noodig een groote arbeidersmassa, die inziert, wat noodig is voor een zich omvormende maatschappij. Opdat het contact tusschen de arbeiders en de overheid er niet alleen een van vertrouwen, maar ook een van begrijpen zal zijn! (*Applaus.*)

Daarom richt het rapport zich zoo sterk op algemeene ontwikkeling van het volk.

De commissie heeft zich ten aanzien van de aansluiting van de verschillende vormen van voortgezet onderwijs aan de grondschool, aangepast aan de heersche gewoonte en

de zesjarige grondschool

geëischt.

Over de inrichting van het onderwijs zelf zal spreker maar niet praten. Dat kunnen wij *hier* nog veel minder uitmaken, dan de propagandistenkwestie. Eén ding staat echter wel vast: het is een goed ding, dat de school conservatief is. Het onderwijs heeft in de eerste plaats behoefte aan *rust*. De school mag niet dienen voor allerlei extremistische experimenten.

Doch zij heeft eveneens groote behoefte aan vernieuwing en verjonging; want ook de inrichting zelve, het onderwijs

dat er gegeven wordt, de veel gewichtiger rol, die de school als opvoedingsinstituut moet vervullen, zal zich moeten aanpassen aan andere sociale eischen. Daarom behoort er zeer ruime gelegenheid te zijn om ervaring op te doen omtrent nieuwe inzichten en dus onder strenge waarborgen ruime mogelijkheid van proefnemingen.

Spreker beveelt tenslotte het program sterk aan, niet omdat het dienstbaar kan zijn aan de *geboorte* van de socialistische maatschappij, maar aan den kweek van een geslacht, dat beter als het onze, kan medewerken aan de komst van het door ons alle gewenschte einddoel! (*Applaus*).

De VOORZITTER deelt mede, dat de afdeeling Velp een motie heeft in gediend, waarin wordt vastgesteld, dat door de verwijzing naar een commissie van het vraagstuk der propagandisten, het P. B.-besluit inzake Noord Brabant wordt opgeschort.

De voorzitter meent, dat de motie overbodig is. Spr. heeft zelf van beantwoording van Drop's opmerkingen afgezien. De resultaten waartoe de commissie komt, zullen aan de Partij medegedeeld worden en zeer zeker hetgeen het P.B. op de aantijgingen, die Drop geuit heeft, zal te zeggen hebben.

Discussie over het Onderwijsprogram.

THEO THIJSEN verschilt met de voorstellen van het partijbestuur in zooverre, dat hij overal in plaats van 6-jarige school 7-jarige school zou willen lezen. Spr. meent, dat de opheffing van het zevende leerjaar noodlottig is geweest voor de arbeidersklasse.

Het is hoog tijd om den 6-jarigen leertijd als grondslag voor alle verdere vorming tot een van 7 jaar te verlengen. Zulks op pedagogische overwegingen. Het tijdstip van de beslissing inzake beroepskeuze moet immers verlaat worden. Gerhard zelf heeft eens gezegd, dat met die keuze zoo lang mogelijk gewacht moet worden, liefst tot den 15-jarigen leeftijd of later. Spr. heeft niet gehoord, wat Gerhard er-toe geleid heeft om thans voorstander te zijn van een beroepskeuze op twaalfjarigen leeftijd. De eenige aanwijzing die spr. vond, zou kunnen zijn G.'s wijzen op het ongewenschte van de tegenwoordige tendenz tot verlenging van den opleidings-tijd. Spr. acht dat ook in zooverre een verkeerde tendenz, dat hij er tegen is om de H.B.S. van vijf tot zes, en het U.L.O. van 3 tot 4 jaar te verlengen. Maar verlenging van den leertijd waarin alle kinderen den *grondslag* voor hun verdere ontwikkeling moeten opdoen is noodzakelijk; en men gaat in tegen de belangen van de arbeidersklasse, wanneer men zich daartegen verzet.

Zonderling lijkt spr. de wensch, uitgesproken in alinea 4 van het onderwijsprogram. Het uitspreken van dezen wensch ligt niet op den weg van een politieke partij. Verder wil het P.B. alle voortgezet onderwijs doen aansluiten bij het zes-

jarig lager onderwijs, maar den aanvangsleeftijd van het nijverheidsonderwijs verhoogen. Dat is strijdig met elkaar.

Foutief lijkt spr. de eisch van leerplicht tot het 15e jaar. Deze eisch past niet in het opportuniteitsprogram, dat wordt voorgesteld. De Arbeidswet laat de kinderen op 14-jarigen leeftijd tot den arbeid toe.

Wij moeten meegaan met 't streven om de grens tusschen lager en voortgezet onderwijs tot later leeftijd dan den 12-jarigen te verleggen. Dat is een paedagogische eisch. Op 12-jarigen leeftijd immers zullen de ouders eerder financieel-economische in plaats van paedagogische overwegingen doen gelden. Ook hierom is het eisch de beslissing der beroepskeuze niet op den 12-jarigen leeftijd vast te leggen, gelijk het ontwerp-onderwijsprogram met zijn 6-jarige grondschool wil. Er zijn weliswaar landen, waar de beslissing vroeger valt, in Duitschland b.v. op 10-jarigen leeftijd. Duitschland heeft echter de Aufbauschule, die op 13-, 14-jarigen leeftijd begint en die een herzien aanvankelijke beslissing mogelijk maakt. Een dergelijke middelbare school zou men minstens moeten voorstellen in het belang der arbeidersklasse, wanneer men de beslising over het gaan naar de middelbare school reeds na een zesjarige grondschool wil nemen.

Spr. deelt typeerende bijzonderheden over deze Aufbauschule mede, 25 pCt. der leerlingen zijn er afkomstig uit één- en tweemansscholen en dus van het platteland 23 pCt. der leerlingen is kinderen van lagere ambtenaren, 12 pCt. is kinderen van onderwijzers, 17 pCt. van loonarbeiders. Zoodra zulk een school den aanvangsleeftijd verhoogt, wordt het aandeel dat de arbeidersklasse in de schoolbevolking levert, grooter; ziedaar de merkwaardige les, die we uit de samenstelling van de bevolking der „Aufbau“-scholen kunnen trekken. Dit pleit er voor, dat wij in het belang onzer klasse de grens tusschen lagere school en verdere opleiding naar boven moeten verleggen.

Van het allergrootste gewicht is het dat het onderwijs der groote massa zoo goed mogelijk is. De practijk eischt een 7-jarige grondschool. De 7e klasse mag geen los bij de 6-jarige grondschool gevoegde klasse worden, waarin die rest zit, die niet overgegaan is naar het voortgezet- en nijverheidsonderwijs.

Is een kind eenmaal van de lagere school af, dan moet het onderwijs in verband worden gegeven met het gekozen beroep. Enkel algemeen vormend onderwijs wordt alleen geaccepteerd van de lagere school; klassen buiten die school waar men „nergens voor“ leert, hebben niet de belangstelling der ouders. Spr. waarschuwt daarom tegen een 7e leerjaar, dat als een aanhangsel van de 6-jarige grondschool in de groote steden ergens in en afzonderlijke onderwijsinrichting gecentraliceerd zou worden. Spr. waarschuwt ook tegen een scheiding tusschen stad en platteland, die daar het gevolg zou zijn. Spr. eischt de 7-jarige grondschool om over zeven jaar een volledig leerplan te kunnen verdeelen.

Wij moeten, herhaalt spr., de grens van 12 jaar in elk

geval tot 13 jaar verleggen. Spr. beveelt daarom het amendement van Amsterdam II aan. Het zou Colijn onmogelijk geweest zijn om het zevende leerjaar op te heffen, wanneer in het volksbesef de overtuiging leefde, dat de volksschool als zoodanig een lagere school van zeven jaar is. (*Applaus*).

P. VOOGD (Instituut voor Arbeidersontwikkeling) citeert de laatste alinea, waarin uitgevallen is: „steun aan vrije jeugdvorming”. Spr. verzoekt dit verzuim te herstellen.

Wat de 9-jarige leerplicht betreft, er is mee bedoeld 9-jarig dagonderwijs. Spr. ziet geen tegenspraak tusschen den wensch om den aanvang van het vakonderwijs te verschuiven en de 6-jarige grondschool. Tusschen het vakonderwijs en dat op de gewone lagere school behoorde algemeen vormend, doch daarnaast ook op het leven voorbereidend en praktisch orienteerend voortgezet lager onderwijs gegeven te worden. De vorm en organisatie van dit onderwijs geeft het program aan. Er is geen aanleiding om op ons besluit tot eischen van den 9-jarigen leerplicht terug te komen. Wanneer wij sterk het belang der arbeidersklasse bij dien 9-jarigen leerplicht in het licht stellen, staan wij sterker tegenover de pogingen om dertien-jarigen al naar fabriek en werkplaats te zenden.

Er is een goede kant aan het overgaan naar een andere onderwijsinrichting op 12-jarigen leeftijd. Zonder dat dan de beroepsbeslissing behoeft genomen te worden, kan het kind dan in een andere sfeer, die der centrale scholen van voortgezet onderwijs gebracht worden. De Deutsche Aufbauscholen zijn nog gering in getal. Spr. gelooft dat ook op de centrale scholen gelegenheid zal zijn om naar andere inrichtingen over te gaan.

Spr. juicht het toe, dat het N.V.V. voor onderwijszaken groote belangstelling toont. Des te meer betreurt spr., dat de vakbeweging in dezen een andere lijn trekt dan de Partij. Waarom heeft het N. V. V. zich niet tijdig met de Partij in verbinding gesteld? Nu moeten wij kiezen tusschen twee standpunten, wat spr. ten sterkste betreurt.

De belangstelling voor onderwijsaangelegenheden is helaas bij de arbeiders nog niet groot genoeg. Wij moeten middelen vinden om die belangstelling aan te wakkeren. Wij moeten voldoende vertegenwoordigd zijn in instituten als Onderwijsraad, schooltoezicht, staatscommissies en dergelijke. Wij moeten een studie-organisatie van socialistische leerkrachten verkrijgen, in onze pers meer aandacht aan onderwijszaken wijden en in de oudercommissies werkzaam zijn.

Het program eischt dezelfde vooropleiding voor onderwijzers als voor andere hogere beroepen. Wij moeten hier voorzichtig zijn en protesteeren tegen een strooming, die uit bezuinigingsoogpunt te kweekscholen wil opheffen en de aspirant-onderwijzers naar de H.B.S. zenden, om daarop een stoomcursus te doen volgen. De vakopleiding voor onderwijzer stelt immers haar bijzondere eischen.

Spr. hoopt ten slotte, dat het onderwijsprogram meer besproken zal worden en meer aandacht in Partijkringen zal trekken.

SANDIFORT (Rotterdam IX) acht de paragraaf, die de zesjarige grondschool bevat, in tegenstelling tot Thijsen, zeer zeker aannemelijk. Met een zevenjarige grondschool wordt de moeilijkheid der beroepskeuze slechts een jaar verschoven en daarmee nog steeds niet opgelost. Bovendien ontken ik, dat de kwestie van de beroepskeuze in z'n volledigen omvang na de 6-jarige grondschool aan de orde is. Elke verhooging van den leeftijd waarop het voortgezet onderwijs aanvangt, vergroot de zorgen van het gezin voor het kind. Met de praktische mogelijkheden moet rekening gehouden worden.

THIJSSSEN: Er is in de laatste twintig jaar anders nog al wat veranderd.

SANDIFORT: De differentiatie kan in het voortgezet lager onderwijs makkelijk nog wat verschoven worden en daarmee het tijdstip der beroepskeuze.

Onze eischen kunnen pas goed verwezenlijkt worden bij levendige belangstelling der ouders.

Daarom betreurt spr., dat het de mogelijkheden van medezeggenschap der ouders in het program niet onder de oogen gezien en in het vooruitzicht gesteld zijn.

Het vormend deel van het nijverheidsonderwijs wil spr. in geen geval verwaarloosd zien, juist omdat de oudere leerlingen bij het Nijverheidsonderwijs aan dit algemeen vormend onderwijs zulk een uitnemende behoefte hebben.

THOMASSEN (Noord-Holland): Wij weten wel, dat de kinderen in de socialistische maatschappij het beter zullen hebben dan thans. Maar als straks, in September, onze menschen weer in de gemeenteraden terug komen, zullen zij te maken hebben *niet* met de socialistische, maar met de *tegenwoordige* maatschappij. Het gaat er dan maar om hoe wij de kinderen het beste kunnen onderwijzen in de 8 jaar, die zij gewoonlijk aan onderwijs besteden. En spr. meent, dat die acht jaren het best gesplitst kunnen worden in zes en twee jaar. Thijssen zal het met mij eens zijn, dat in zes jaar een grondslag is te leggen voor verdere ontwikkeling. Poogt men dat in zeven jaar *beter* te doen, dan schiet er nog één jaar over en daarin kan weinig worden gedaan. Heeft men nog twee jaar, dan kan veel meer bereikt worden.

Op 12- of 14-jarigen leeftijd is het geen vraag van beroepskeuze naar aanleg en capaciteit, die zich voordoet, maar de vraag wat financieel *mogelijk* is!

Spr. wenscht de grondschool op zes jaar te stellen en wil daarop het M.U.L.O. bouwen en, als de ouders financieel niet in staat zijn de kinderen voortgezet onderwijs te geven, een twee-jarige school, die de kinderen nog zoo ver mogelijk brengt.

Spr. miste in het rapport noode een stellingname ten opzichte van het Middelbaar Onderwijs.

Spr. wil de ouders opvoeden tot het besef, dat het volgen van het zevende leerjaar noodzakelijk is. Dat leeft niet voldoende onder de ouders en voordat de ouders zelf het voldoende sterk voelen, bereiken wij niets!

HOLLAAR (Amsterdam) wil de zaak voornamelijk bezien uit de practijk, speciaal uit die van het U.L.O. het Middelbaar Onderwijs en het Nijverheidsonderwijs. Allereuwe wordt geklaagd over de slechte aansluiting van Lager en Voortgezet Onderwijs. Trots allerlei pogingen, b.v. in Amsterdam, is men er niet in geslaagd, die aansluiting te verbeteren. Spr. meent, dat een zeer groote stap in de goede richting zou zijn gedaan, als men de volledige zevenjarige gronkschool aanvaardde.

Spr. wijst op een uitlating van den nijverheidsonderwijsdeskundige Menke, die zegt dat de leerling ten minste zeven leerjaren achter den rug zal moeten hebben, alvorens te kunnen worden toegelaten tot het Nijverheidsonderwijs. Hij meent ook, dat deze zeven leerjaren op een en dezelfde school moeten gegeven worden. Dat wijst op een zevenjarige gronkschool.

De leeraren van het Middelbaar Onderwijs willen thans de leerstof herzien voor het eerste leerjaar, opdat de aansluiting verbeterd en het aantal zitten-blijvers daalt.

Men wil dus bij het Middelbaar-Onderwijs een eerste leerjaar maken, dat o.i. nog aan de lagere school toekomt.

Het kopscholen-systeem is verkeerd. In den Haag is het toegepast en de leerkrachten zijn er heelemaal niet over te spreken. Men acht het een mislukking. In zes jaar is de leerstof wel *door te werken*, maar hij is niet te *verwerken*. En dat moet geschieden op de lagere school.

Het aantal zittenblijvers in de eerste klas der H. B. S. is enorm. Spr. noemt een geval, waarbij slechts 7 pCt. van de leerlingen een H. B. S. met 5-jarigen cursus zonder doubleering doorliep.

Wat Thomassen wil, is fruikend voor het platteland. Het zou leiden tot het voegen van een apart groepje in een klasse van een zesde leerjaar, want dat groepje zal dikwijls niet groot genoeg zijn voor een aparte klasse en de bijgevoegde leerlingen zullen dan te kort komen, ondanks de sterkste inspanning van de leerkracht.

Denk er om: alle oogen zijn op de S. D. A. P. gericht! Verlaag niet de eischen (*geroep*: draaf nou niet door!), maar blijf met ons eischen de zevenjarige gronkschool! (*Applaus.*)

VAN GAASBEEK (Utrecht) acht de kwestie van de 6- of 7-jarige gronkschool onvoldoende voorbereid. Het gros der partijgenooten, dat er over zal moeten beslissen, ziet zich voor een moeilijk probleem gesteld. Kan de zaak niet uit het rapport gelicht worden en kan men haar niet door den tijd laten beslissen? Aan beide zijden is overdrijving. Spr. waarschuwt voor een besluit te eener of te anderer zijde.

Het heeft spr. bevreemd, dat het bijzonder onderwijs aan doofstommen en dgl. in het program verwaarloosd is.

GERHARD: Dat komt nog afzonderlijk.

VAN GAASBEEK neemt van deze toezegging goede nota. Spr. vraagt, waarom er over de opleiding van leerkrachten voor het nijverheidsonderwijs in het program niets gezegd is. Hij verzoekt een regeling daartoe in het rapport op te nemen.

ALBARDA (Partijbestuur) beantwoordt de vraag waarom het middelbaar onderwijs in het program verwaarloosd is. Het behoorde niet tot de opdracht der commissie. Het Partijbestuur zal overwegen het middelbaar onderwijs door een commissie te doen behandelen vóór de bespreking in de Tweede Kamer.

Spr. herinnert er aan dat in de programs van 1922 en 1925 verlenging van den leerplicht tot 9 jaar vermeld stond. Wij kunnen dit niet wijzigen, en dat te minder wanneer daartoe geen bijzondere redenen bestaan.

Thans de kwestie der 6- of 7-jarige gronkschool. Er is hier geen tegenstelling in de opvattingen van de schoolmeesters en de andere aanwezigen. Dat heeft het debat trouwens ook getoond.

Het rapport der commissie is onderteeekend door 11 personen. Thijssen was daaronder de eenige, die zich tegen de 6-jarige gronkschool verzette. De andere onderwijzers en ex-onderwijzers in de commissie waren er voor!

Hollaar wil de lagere school zich doen voegen naar de eischen van middelbaar- en gymnasiaal-onderwijs. Spr. gelooft, dat het tegenovergestelde het geval zal moeten zijn. Het belang van het algemeen gaat boven dat van een deel des volks! (*Applaus*).

Met een 7-jarige gronkschool verlengt men den duur van het onderwijs van hen die een intellectueele positie ambieeren. Al die verlenging van studie zou maken, dat men zijn gouden bruiloft als student viert! (*Gelach*). Daarnaast maakt men de financieele bezwaren voor arbeiders, die hun kinderen willen laten studeeren grooter, naarmate men den studietijd verlengt.

Spr. voert voor de 6-jarige gronkschool paedagogische gronden aan. Wordt de 7-jarige leerplicht weer ingevoerd, dan zal bij een 7-jarige gronkschool het onderwijs voor alle kinderen gelijk blijven. De kinderen, die daarna de wereld ingaan en dat zijn arbeiderskinderen, krijgen dan geen enkel jaar dat hen speciaal geschikt maakt om de wereld in te gaan. Den arbeiderskinderen komt iets anders, iets beters toe. Daarom is het goed hen na een 6-jarige gronkschool te doen komen in een andere sfeer, waar zij voor hun maatschappelijke taak worden voorbereid. Op dat gecentraliseerde 7e leerjaar zal een 8e en 9e kunnen volgen. Aldus zal het een gebruik worden, dat vele ouders hun kinderen ook aan dat 8e en 9e leerjaar zullen doen deelnemen.

Een afzonderlijke gecentraliseerde school zal op het platteland niet steeds mogelijk zijn, al zullen verschillende ge-

meenten hierin samen kunnen werken. Waar dit niet kan moeten de vervolklassen aan dezelfde school gehouden worden. Ook daar zal men de suggestie moeten wekken, dat na het 7e leerjaar ook nog een 8e en 9e behoort te volgen.

Thijssen is niet tevreden met een 7-jarige grondschool. Hij wil zelfs een 8-jarige. In dit geval zouden de H.B.S.-jaren pas daarna volgen en dus de studietijd verlengd worden. Wil Thijssen dat niet, dan zou een deel der leerstof van H. B. S. en dergelijke naar de lagere school moeten worden overgebracht. Daartoe is de opleiding onzer onderwijzers alsnog ongeschikt!

THIJSSSEN: Je vergeet het U. L. O.!

ALBARDA: Het U. L. O. onderwijs wordt door een keur van onderwijzersbezitters van acten gegeven. Dit bewijst, dat de onderwijzers in het algemeen er toe ongeschikt zijn. Wilt ge door hen trouwens b.v. Latijn en Grieksch laten onderwijzen?

De groote meerderheid van Partijbestuur en onderwijscommissie beveelt u dringend aan om het denkbeeld der 6-jarige grondschool te accepteren, opdat in ons land kome een volksonderwijs in den besten zin van het woord. (*Applaus*).

H. J. KLEIN (Schoten) zegt, dat het N. V. V. de inleiding van Thijssen heeft geaccepteerd en spr. meent, dat het van practischen zin zou getuigen, als men zich bij die N. V. V.-meening aansloot.

Spr. geeft van de uitwerking der onderwijspacificatie de volgende cijfers.

Openbaar onderwijs in 1915, 3368 scholen en in 1923, 3804, het confessioneel onderwijs resp. 2246 en 3313, het neutraal onderwijs 100 en 115. Zoo was het eind 1923, hoe is dat nu? Dat dient de Partij te weten.

Het aantal leerlingen van het openbaar onderwijs daalde van 571.324 tot 527.585 en bij het confessioneel onderwijs steeg het van 461.370 tot 561.618. Het aantal leerkrachten van het openbaar onderwijs daalde met 124 en bij het bijzonder onderwijs steeg het met 4891, ongerekend het aantal nijverheids- en vakleeraren.

Spr. stelt daarom voor namens een 6-tal afdeelingen welke den voorzitter zijn meegedeeld:

„Het Congres draagt de Onderwijscommissie op, de resultaten van de onderwijspacificatie na te gaan en hierover het volgend Congres rapport uit te brengen.”

MUYLWIJK (Amersfoort) sluit zich aan bij de voorstanders der 7-jarige grondschool. De practijk te Amersfoort weerlegt Albarda's bezwaren. De laatste 2 klassen der Amersfoortsche grondschool zijn gesplitst, al naar de leerlingen verder zullen studeeren of onmiddellijk de wereld ingaan. Dit kan bij de 7-jarige grondschool eveneens toepassing vinden.

Wat het voorbereidend onderwijs betreft constateert spr. dat vele gemeenten het voorbereidend bijzonder onderwijs rijker steunen dan het openbaar voorbereidend onderwijs.

Voor het laatste kan in vele gemeenteraden bijkans niets bereikt worden. Spr. vraagt het Partijbestuur om een richtlijn, die aangeeft hoe hierin verandering gebracht kan worden. Verschillende fracties in onze Partij wenschen gelijkstelling van bijzonder en openbaar voorbereidend onderwijs. Hoe staat het Partijbestuur daartegenover?

SCHAAFSMA (Leeuwarden) dacht, dat hij zich wel bij de een of andere specialiteit had kunnen aansluiten. Tot spr.'s verwondering heeft echter niemand speciaal over het Nijverheidsonderwijs gesproken. Nu is toegezegd, dat het Nijverheidsonderwijs nog eens speciaal door de Commissie zal worden onderzocht, zal ik er thans niet veel van zeggen. Op een paar belangrijke punten wil ik evenwel de aandacht vestigen. Het Nijverheidsonderwijs moet worden onttrokken aan allerlei particuliere instellingen en in handen der overheidsorganen worden gebracht. De opleiding van de Nijverheidsonderwijzers moet behoorlijk geregeld worden. Aan de paedagogische vorming moet meer aandacht worden geschonken, dat zal de resultaten van het onderwijs ten goede komen.

GERHARD zegt, dat veel dingen zijn gezegd, die tot breedvoerige bespreking aanleiding zouden kunnen zijn. Spr. moet zich echter in verband met den tijd tot enkele algemeene zaken beperken.

Het is onjuist, betoogt hij, dat met het rapport de beroepskeuze wordt gesteld op den 12-jarigen leeftijd. Men moet niet vergeten, dat het program is opgesteld op de basis van den negen-jarigen leerplicht. Bovendien is er in voorzien in de oprichting van verschillende nieuwe scholen. *Feitelijk* beteekent dit program de verschuiving van de beroepskeuze tot den 15-jarigen leeftijd.

De voorlichting die men behoeft, voor de beroepskeuze wordt en kan niet worden verkregen op de lagere school met haar leerplan. Daarom is gerekend op een zekere differentieering en komen er drie jaren, waarbij met de leerstof rekening is gehouden met verschillen in leergeschiktheid, aanleg en neiging. Tot op zekere hoogte is dat dus een voorbereiding voor de toekomstige beroepskeuze.

De commissie heeft niet te veel hooi op de vork willen nemen, en daarom nog niet op het Nijverheidsonderwijs ingegaan. Wel is de meening van de commissie, dat het Nijverheidsonderwijs zal moeten aansluiten aan de geprojecteerde centrale school d.w.z. na het 15e jaar. De commissie heeft echter gearzeld daarover een uitspraak te doen.

Omtrent de Aufbauschule zegt spr., dat op de vierjarige lagere school de Oberschule volgt. De Aufbauschule loopt *naast* het eindgedeelte van de Oberschule, die iets minder is dan onze centrale school. De Aufbauschule is bestemd voor de beste leerlingen van de Oberschule, die er tusschentijds naar overgaan. Op de Oberschule volgt dan voor de groote meerderheid eigenlijk vakonderwijs, terwijl de Aufbauschule ook daarnaast verder gaat en voert tot de Universiteit.

Naar onze meening vormen de zes jaren van de grond-school een goede basis voor het verdere onderwijs.

De co-educatie was voor de commissie zoo'n vaststaand en vanzelfsprekend beginsel, dat zij het niet eens heeft vastgelegd.

Ten aanzien van de kwestie der financieele gelijkstelling heeft Klein mededeelingen gedaan, die het gevolg zijn van de uitvoering van de wet. Wij hebben daarvoor geen commissie noodig, dat weten wij zoo wel. Bovendien er is een Staatscommissie ingesteld, die zich juist met die soort van bezwaren moet bezig houden.

De merkwaardigste opmerking hoorde spreker van Amersfoort omtrent de ontduiking van de eenheidsschool. Het allermerkwaardigste vond spr., dat men daar al tot de z.g. beroepskeuze meent te kunnen komen, na vier jaren. Want na 4 jaren worden de klassen daar al gesplitst.

Spr. beschouwt het als een geluk, dat uit de Partij aandrang komt om stelling te nemen in alle takken van onderwijs en spreker is er van overtuigd, dat het P.B. aan dien wensch tegemoet zal komen.

Wat het bijzonder voorbereidend onderwijs betreft, hier heeft b.v. „Het Nut van het Algemeen" goed werk gedaan. De belangrijke stijging van subsidie in vele gemeenten is daar wellicht aan de scholen van „Het Nut" ten goede gekomen. Dit zou men dan slechts kunnen toejuichen. Spr. vraagt zich vervolgens af of er geen groote bedenkingen zijn om confessioneele verschillen reeds bij het voorbereidend onderwijs tot uiting te doen komen.

Salariskwesties en andere punten zijn in dit program nog niet aan de orde gekomen. Zij komen vanzelf aan de beurt.

Spr. accepteert de toevoeging „vrije jeugdvorming" in de laatste alinea.

De VOORZITTER deelt mede, dat is ingekomen een motie-Van Gaasbeek om het vraagpunt 7-jarige of 6-jarige grondschool te verwijzen naar een commissie.

Het Partijbestuur vereenigt zich met dit voorstel. De zaak gaat dus naar een commissie, die haar nog eens zal onderzoeken. De betrokken amendementen vervallen daarmee. Voogd en Albarda's voorstel tot toevoeging van het woord „vrije jeugdvorming" aan de laatste alinea van het onderwijsprogram wordt aangenomen.

Aan Thomassen's verzoek tot bestudeering der kwesties van het middelbaar onderwijs zal aandacht geschonken worden.

Klein's verzoek tot bestudeering der resultaten van de gelijkstelling wordt door het Partijbestuur overbodig geacht.

Het onderwijsprogram wordt hierop met algemeene stemmen aangenomen.

AMSTERDAM IV verklaart zich te kunnen vereenigen met de toezegging van Vliegen om inzake internationale betrekkingen verslag uit te brengen aan het Congres.

Veel van de agenda, aldus de VOORZITTER, is niet

afgehandeld. De afdeelingen behoeven zich dus volgend jaar over nieuwe voorstellen het hoofd niet te breken. De afgevaardigden hebben het in hun eigen hand om een volgend jaar de volledige behandeling der agenda mogelijk te maken.

De VOORZITTER brengt daarop dank aan de Utrechtsche partijgenooten die logies verstrekten en die het Congres ontvingen. In het bijzonder dank aan de Congrescommissie, haren voorzitter en secretaris.

Wij zijn thans aan het einde onzer werkzaamheden. Wij hebben niet veel tot stand kunnen brengen, al onderschat spr. de waarde van de vaststelling van gemeente- en onderwijsprogram niet. Ik hoop, zegt hij, dat bij volgende gelegenheden dit anders en beter zal zijn. De discussies zijn zelfs over de kwestie der „opening”, die zooveel beroering heeft gewekt, van kameraadschappelijken aard geweest. Wij kunnen met voldoening terugzien op het hoogtepunt van gistermiddag, toen Albarda door zijn rede wijding en verheffing aan dit Congres bezorgde. Ik hoop, dat ge den toen bij ons allen gewekten indruk zult overbrengen aan hen die u hierheen zonden, opdat onze gemeenteraadsverkiezingen door hun aller toewijding een voor ons schitterenden uitslag mogen hebben. (*Applaus*).

CONGRESBESLUITEN.

Aangenomen congresvoorstellen van het P.B. inzake:

ONDERWIJS.

Intrekking van de Wet van 30 Juni 1924 (S. 309), waarbij de invoering van den zevenjarigen leerplicht is uitgesteld tot 1 Januari 1930, de assistenten zijn toegelaten tot de scholen en het aantal onderwijzers, waarvoor het Rijk de salarissen vergoedt, is verminderd.

Verlenging van den leerplicht, ten einde te komen tot den negenjarigen leerplicht van het zesde tot het vijftiende jaar.

Verzet tegen elk streven, dat tusschen verschillende lagere scholen zoodanig onderscheid in het leven roepen zou, dat voor leerlingen der eene school verdere onderwijsmogelijkheden openstaan, die voor leerlingen der andere uitgesloten zijn.

Verbetering van de aansluiting van het middelbaar, gymasiaal en ander voortgezet onderwijs bij de algemeene lagere volksschool, in het bijzonder door wijziging van het karakter van het onderwijs in de lagere klasse der middelbare scholen, gymnasia en lycea.

Bevordering van de samenwerking van aan elkaar grenzende gemeenten en van regelingen voor het vervoer van leerlingen, mede ter vermindering van het aantal kleine openbare en bijzondere scholen.

Beperking, met handhaving van de beginselen der financiële gelijkstelling, van de versplintering van het onderwijs; verhooging van de leerlingen-aantallen, vereischt voor oprichting en instandhouding van gesubsidieerde bijzondere scholen; vermeerdering van de waarborgen, dat de scholen inderdaad bezocht zullen worden door de kinderen, te wier behoeve de aanvraag voor de oprichting is ingediend; mogelijkheid van onderzoek naar de vraag, of aan een school, waarvoor financiële medewerking wordt gevraagd, voldoende gerechtvaardigde behoefte bestaat, met regeling van het beroep, in geval deze vraag ontkennend wordt beantwoord.

Wettelijke regeling van het voorbereidend onderwijs (bewaarschoolonderwijs) en verzekering, dat dit onderwijs overal, waar daaraan behoefte bestaat, in voldoende omvang zal worden gegeven.

Bevordering van de lichamelijke opvoeding, onafhankelijk van militaire oogmerken.

Wettelijke verplichting van de gemeentebesturen ten

opzichte van de lichamelijke verzorging der leerlingen, zoowel van openbare als van bijzondere scholen: voeding en kleding, schoolbaden, schoolartsen, schoolverpleegsters, gezondheidskolonies, openluchtscholen.

Bevordering van het nijverheidsonderwijs en versterking van het algemeen vormend bestanddeel daarvan, zoolang niet de aanvangsleeftijd voor het nijverheidsonderwijs verhoogd is.

Organisatie van overdag en in den arbeidstijd te geven vervolgonderwijs voor 15- tot 18-jarigen, die reeds in het bedrijfsleven werkzaam zijn, zooveel mogelijk op den grondslag der beroepen, die de leerlingen uitoefenen.

Bevordering en betere regeling van het leerlingwezen.

Verbod voor werkgevers om jeugdige personen in loondienst te hebben, die niet deelnemen aan het vervolgonderwijs, waar daartoe de gelegenheid bestaat.

Verbetering van de bezoldiging der leerkrachten.

Democratisering van de schoolorganisatie, o.a. door toekenning van grootere bevoegdheden aan de schoolvergaderingen. Grootere vrijheid voor de onderwijzers bij de behandeling van de in het leerplan aangegeven leerstof en minder gebondenheid aan een voor elk uur uitgewerkt lesrooster.

Vermindering van het aantal leerlingen per klasse.

Verruiming van de gelegenheid tot het toepassen van nieuwe onderwijsdenkbeelden en methoden, zoowel bij het middelbaar gymnasiaal als bij het lager onderwijs.

Afschaffing van het ambulantisisme der schoolhoofden bij het bijzonder onderwijs.

Verbetering van de opleiding der onderwijzers; driejarige opleiding aan opleidingsscholen, na het afleggen van eindexamen aan H. B. S. met 5-jarigen cursus of Gymnasium, of van een daarmee gelijkwaardig staatsexamen.

Bevordering van de studie en het onderzoek van nieuwe onderwijsmethoden, ook bij de opleiding van de leerkrachten.

Steun aan instellingen voor arbeidersontwikkeling, volksuniversiteiten, leeszalen, openbare bibliotheken enz., zoowel door subsidiëering als door beschikbaarstelling van lokalen.

OPENING DER STATEN-GENERAAL.

Het Congres,

overwegende, dat de Partij het recht der sociaaldemocratische Kamerleden, om zelf te beslissen, of zij bij de opening der Kamers zullen tegenwoordig zijn, nooit door eenig besluit heeft beperkt;

overwegende, dat het Partij-congres van 1926 te Rotterdam aan de fracties de vrijheid heeft gelaten om daarover zelfstandig te beslissen;

constateert, dat de fracties derhalve ten volle het recht hadden in September 1926 tot bijwoning van de openingsvergadering te besluiten;

overtuigd, dat uit dat besluit der Kamerfracties en uit de aanwezigheid van een aantal harer leden bij de opening geenszins mag worden afgeleid, dat de fracties of een deel harer leden het standpunt zouden hebben verlaten, dat de partij onveranderd tegenover het koningschap inneemt;

bevestigt het Congresbesluit van 1926, om aan de fracties de beslissing over de bijwoning van de openingsvergadering over te laten;

en gaat over tot de orde van den dag.

COMMISSIE INZAKE DE REORGANISATIE VAN DE PARTIJ.

Aangenomen werd de volgende motie:

Het Congres,

overtuigd van de wenschelijkheid, dat worde nagegaan of en in hoeverre de organisatie der Partij wijziging behoeft,

noodigt het Partijbestuur uit een commissie te benoemen, waarin zitting hebben leden van het Partijbestuur, de Kamerfracties, en vertegenwoordigers van stedelijke en gewestelijke federaties, met de opdracht zulk een onderzoek in te stellen en eventueel voorstellen tot wijziging te doen.

VERKIEZING LEDEN PARTIJBESTUUR.

Voor het Dagelijksch Bestuur werd herkozen: H. Polak, voorzitter, C. Werkhoven, secretaris-penningmeester, E. Ribbius Peletier, secretaresse, A. B. Kleerekoper en gekozen E. Boekman.

Voor het overige Partijbestuur werden herkozen: J. W. Albarda, J. A. Bergmeijer, D. A. van Eck, Suze Groeneweg, J. v. Kieft, W. H. Vliegen en F. M. Wibaut. Gekozen werd W. Drees.

HOOFDREDACTIE „HET VOLK” EN „VOORWAARTS”.

P.g. J. F. Ankersmit werd herbenaemd als hoofdredacteur van „Het Volk”, p.g. IJ. G. v. d. Veen als hoofdredacteur van „Voorwaarts”.

COMMISSIE VAN GESCHILLEN.

De Commissie van Geschillen voor „Het Volk” en „Voorwaarts” werden herkozen.

COMMISSIE VOOR DE PROPAGANDISTEN-KWESTIE.

Besloten werd tot het instellen van een commissie, samengesteld uit een vertegenwoordiger van elk gewest en aangevuld door het P.B., welke opnieuw het vraagstuk der propagandisten zal onderzoeken.

GEMEENTEPROGRAM.

Inleiding.

De sociaaldemocratische gemeentepolitiek stelt zich ten doel de organen en instellingen der gemeente op de beste en ruimste wijze dienstbaar te maken aan de geestelijke en stoffelijke behoeften der ingezetenen, waarbij gestreefd wordt naar het grootst mogelijke gerief voor de bevolking en rekening wordt gehouden met hare economische positie.

Langs dezen weg bevordert de sociaaldemocratische gemeentepolitiek de socialistische gedachte; werkt zij mede aan de versterking van het besef der noodzakelijkheid eener socialistische regeling; scheidt en ontwikkelt zij de organen, die voor de leiding van eene gemeenschappelijke voorziening in algemeene behoeften onontbeerlijk zijn.

De sociaaldemocratische gemeentepolitiek kan zich intuschen niet ten doel stellen in de eene of andere gemeente het socialisme te vestigen. De vestiging van het socialisme kan slechts internationaal en nationaal tot stand komen op den grondslag van gemeenschappelijk bezit van grond en productiemiddelen. Het leggen van dezen grondslag ligt buiten het bereik van eenigen gemeenteraad.

Onze gemeentepolitiek kan zich zoowel op het platteland als in de steden bezig houden met talrijke vraagstukken en aangelegenheden, die het leven der ingezetenen ten nauwste raken. De zorg voor huisvesting, voeding, opvoeding en ontwikkeling der breede volksmassa, voor de volksgezondheid, voor de sociaal-achterlijken, voor de vereenvoudiging van den arbeid der huisvrouw, — al deze onderwerpen vormen een onderdeel van het beleid van het gemeentebestuur. Gelukt het om de sociaaldemocratische gemeentepolitiek op één of meer dezer gebieden de leiding te doen geven, dan is daarmee niet alleen in sociaal opzicht belangrijk werk gedaan, maar dan ligt daarin ook een machtige propaganda van elken dag, die sterk spreekt tot de massa der arbeiders.

Deze vooropstelling moet er toe leiden, dat in ons gemeenteprogram geen zuiver socialistische eischen kunnen worden opgenomen. Bij alle daarin te stellen eischen moet rekening gehouden worden met de vraag, of deze reeds thans in het kapitalisme doorgevoerd kunnen worden. Er is verband tusschen gemeentewet en rijks wetten en in meer dan een opzicht wordt de doorvoering van eischen van sociaaldemocratische gemeentepolitiek door de rijks wetten en het daarop steunende toezicht van hooger administratief gezag min of meer tegengehouden; waar deze ervaring in de gemeenteraden wordt opgedaan, zal daaruit de prikkel ontstaan, om mede van deze lichamen aandrang te doen uitgaan tot wegneming van die elementen der rijks wetgeving, die de ontplooiing van onze gemeentepolitiek tegenhouden.

Uitgaande van deze beginselen stelt de Sociaal-Democra-

tische Arbeiderspartij op het gebied der gemeentepolitiek het volgende program van eischen op:

1.

Naar de draagkracht opklimmende belastingen met ruime vrijstelling van lagere inkomens en aftrek voor onderhoud van kinderen, onvermogene ouders en inwonende verwanten. Belasting op de waardevermeerdering van bebouwde en onbebouwde eigendommen. Bijzondere belasting van eigenaren, die bijzonder voordeel trekken van gemeentewerken.

2.

Overbrenging in gemeentebeheer van alle plaatselijke particuliere monopolies en van zoodanige bedrijven, welker particulier beheer strijdig is met het verbruikersbelang en die rijp voor naasting zijn. Regeling van bedrijfstarieven in verband met bijzondere arbeidersbehoeften.

3.

Tijdige uitbreiding van gemeentelijk grondbezit, waarbij het beheer gericht moet zijn op een goede woningpolitiek. Tijdige vaststelling van weloverwogen uitbreidingsplannen, in aansluiting met andere gemeenten, waarbij naar behoud van natuurschoon wordt gestreefd. Zorg voor aanleg en uitbreiding van openbare parken, plantsoenen en sportterreinen. Strengere bepalingen tegen grondspectulatie. Uitgifte van gemeentegrond in erfpacht.

4.

Gemeentelijke woningbouw en krachtige, snelle bevordering van bouw door bouwverenigingen. Vaststelling van eene bouwverordening, die een goeden woningbouw verzekert, ook uit een oogpunt van welstand. Tehuizen voor ongehuwden. Zorg voor behoud van monumenten van natuur, geschiedenis en kunst. Bevordering van gemeenschappelijke inrichtingen voor de vereenvoudiging van de huishouding en voor kinderverzorging. Naast hoogbouw bevordering van tuinstadbouw en van huizen voor één of twee gezinnen. Krachtige voortzetting der onbewoonbaarverklaring van krotten op voet van de Woningwet. Opruiming van slechte blokken en wijken, zoo noodig door ont-eigening. Vaststelling eener verordening op de dichtheid en deugdelijkheid der bewoning van de woningen. Verhuring van woningen beneden kostprijs, waar dit noodig is. Wering van allen werkgeversinvloed op de verhuring van woningen, ontstaan door werkgeversbijdragen in de woningbouwkosten. Gemeentelijke hypotheekbanken. Zorg voor volledige inrichting der nieuwe woonwijken; voorziening met scholen enz.

5.

Gemeentelijke zorg voor de levensmiddelenvoorziening.

Goed ingerichte markten voor levensbehoeften. Gemeentelijke melkbedrijven. Krachtige toepassing der Warenwet en Vleeschkeuringswet en voor zoover noodig gemeentelijke aanvulling. Oprichting van openbare slachthuizen.

6.

Regeling der arbeidsvoorwaarden van het gemeentepersoneel in georganiseerd overleg met zijn vakverenigingen. Verlof met behoud van loon voor zwangeren en kraamvrouwen. Geleidelijke uitbreiding der medezeggenschap, ook buiten het gebied der eigenlijke arbeidsvoorwaarden. Invoering en handhaving van de 48-urige werkweek voor het gemeentepersoneel en van een drie- en vierploegenstelsel voor personeel werkzaam in continubedrijven en diensten. Vrijheid van dienst op Zondag of, wanneer dit onmogelijk is, een andere vrije dag in de week; vrije Zaterdagmiddag. Een jaarlijksche aaneengesloten verloftijd met vacantietslag. Scheidsgerechten ter beoordeeling van straffen en geschillen met vrije keuze zijner scheidsrechters door het gemeentepersoneel. Bij gelijken arbeid gelijk loon voor man en vrouw. Geen ontslag aan vrouwelijk personeel wegens huwelijk; voldoende verlof voor zwangeren en kraamvrouwen. Bestekbepalingen, met als minimum hetgeen in de collectieve arbeidsovereenkomsten der vakverenigingen is vastgelegd. Bevordering van eigen beheer.

7.

Acht-uur-winkelsluiting.

8.

Oprichting van of steun aan bureaux voor kosteloozen rechtsbijstand aan on- en minvermogenden.

9.

Nauwgezette zorg voor het openbaar voorbereidend-, lager-, herhalings-, middelbaar-, voorbereidend hooger-, en vakonderwijs voor jongens en meisjes. Toepassing, zoo noodig bij wijze van proef, van nieuwe onderwijsmethoden. Schoolgeld naar draagkracht, met vrijstelling van on- en minvermogenden. Instelling van beurzen ten behoeve van begaafde leerlingen wier ouders financieel onmachtig zijn, de kosten eener geëigende studie te dragen. Bevordering van leiding bij beroepskeuze.

Afzonderlijk onderwijs voor schippers- en kramerskinderen en verder voor achterlijken, spraakgebrekkigen, slechthoorenden, slechtzenden en blinden. Nazorg voor zwakzinnigen.

Toezicht op het bijzonder voorbereidend onderwijs. Voor het personeel van het voorbereidend onderwijs een salarisregeling, die de verbetering en nieuwe ontwikkeling van dit

onderwijs bevordert. Verplichte opleiding van dit personeel.

Het geven van gelegenheid tot het volgen van een zevende en achtste leerjaar.

Kleinere klassen.

Onderwijs voor volwassenen.

Lichamelijke onderwijszorg door gemeentelijke schoolvoeding en -kleding, vacantielokonies, openluchtscholen, schoolbaden, schoolartsen, schooltandartsen en schoolverpleegsters.

Democratisch geregelde invloed van het onderwijzend personeel in de schoolzaken.

Bevordering eener goede samenwerking tusschen school en huis.

Steun aan onschoolse samenkomsten van de leerplichtige jeugd.

10.

Bevordering der volksontwikkeling door openbare boekeries en leesalen, musea, voordrachten, tooneelvoorstellingen en concerten, sport- en speelterreinen. Steun aan kunst en kunstenaars. Openbare vergaderzalen, dorps- en volkshuizen. Steun aan vrije jeugdvorming.

11.

Uitgebreide zorg voor openbare gezondheid. Openbare ziekenhuizen, badhuizen, zweminrichtingen, waschrichtingen en zoo noodig waschhuizen. Geneeskundige en verloskundige verzorging voor onvermogenen met vrije artsenkeuze waar de plaatselijke omstandigheden dit mogelijk maken. Gemeentelijke wijkverpleging. Tandheelkundige klinieken. Zorg voor verweesden, verwaarloosden, halfweezen, buitenechtelijke kinderen, ouden van dagen en dakloozen, doorgangshuizen voor ongehuwde moeders. Zorg voor blinden en andere lichamelijk gebrekkigen.

12.

Zorg voor moeders en kinderen door: cursussen in kinderverzorging, kraamvrouwenklinieken, gemeentelijke kraamverzorging en huishouden-verzorging. Voorlichtingsbureaux voor jonge moeders. Consultatiebureaux voor kinderen. Melkkeukens. Gemeentelijke kleinkinderbewaarplaatsen (crèches) en gemeentelijk toezicht op particuliere inrichtingen. Vrouwelijke beambten bij de zedenpolitie en kinderpolitie.

13.

Overbrenging der openbare armenzorg in rechtstreeksch gemeentebeheer met opheffing der zelfstandige burgerlijke armbesturen. Zoolang dit nog niet geschied is, arbeidersvertegenwoordigers in de armbesturen. Ruime toepassing

van art. 29 der Armenwet, zorg voor blinden en andere lichamelijk gebrekkigen. Woekerbestrijding van gemeentewege.

14.

Bestrijding van het alcoholisme. Steun aan drankbestrijdersverenigingen. Beperking van het aantal drankvergunningen en verloven. Drankvrije wijken.

15.

Afschaffing van bepalingen uit de politieverordeningen, die inbreuk maken op de vrijheid van betooging, het recht van vergaderen en de vrijheid van drukpers.

16.

Gemeentelijke deelneming aan de Rijkswerkloozenverzekering. Openbare arbeidsbemiddeling. Productieve werkverschaffing.

17.

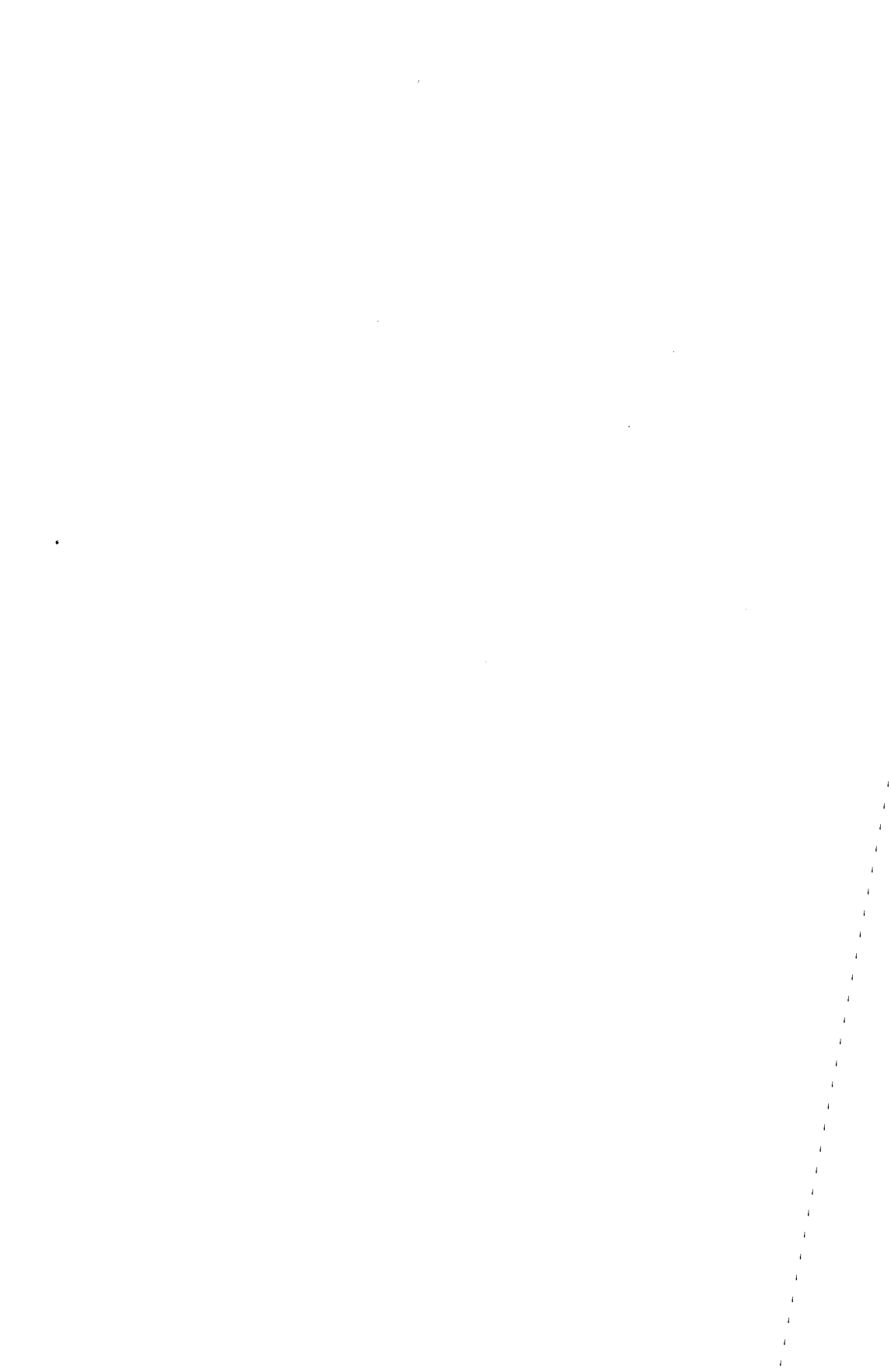
Bevordering der welvaart ten plattelande door:

- a. Ontginning van woeste (heide) gronden, voor zoover daarvoor geschikt, en drooglegging van moerassen en ontwatering van lagere landen.
- b. Van gemeentewege, waar het Rijk in gebreke blijft, bebossching van heide- en zandgronden, welke voor directe ontginning voor landbouw, tuinbouw of veeveelt, niet geschikt zijn.
- c. Op de ontgonnen gronden, nadat die daarvoor gereed zijn gemaakt, stichting van boerderijen.
- d. Tegen een door een onpartijdig-deskundige commissie te schatten huur of pachtsom, de onder c. genoemde boerderijen ter beschikking stellen van ter exploitatie daarvan bekwame personen; of exploitatie van gemeentewege.
- e. Zoo noodig van gemeentewege verstrekking van kapitaal, tegen een matige rente, ter aanschaffing van het noodige vee en gereedschappen. Waar daarin door de landbouwcoöperaties niet wordt voorzien, ingebruikgeving van landbouwmachines.
- f. Op gronden, daarvoor door ligging en structuur geschikt, bevordering van tuinbouwbedrijven. Waar mogelijk stichting van conserveeringsfabrieken en drogerijen.
- g. Krachtige bevordering van vakonderwijs ten plattelande; waar noodig, een subsidie uit de gemeentekas voor reis- en verblijfkosten naar vorenbedoelde onderwijsinrichtingen.

- h.* Het verschaffen, rechtstreeks van gemeentewege of krachtens de landarbeiderswet, van kleine perceelen los land aan de landarbeiders, voor het verbouwen van producten voor eigen gebruik.

18.

Bevordering der samenwerking van gemeenten en van gemeenten en de provincie ter totstandbrenging van wat buiten het bereik ligt van afzonderlijke gemeenten (bijv. waterleiding, gasfabriek, electriciteitsbedrijf, autobusdiensten, gezondheidsdienst, vakonderwijs, kosteloze rechtsbijstand enz.). Gezamenlijke inkoop van materialen, die voor gemeentediensten noodig zijn.

EL. DRUKKERIJ
VOORUITGANG
KEIZERSGR. 370. AMSTERDAM